

GA - 22

РУДОЛФ ЩАЙНЕР
РУДОЛФ ЩАЙНЕР

ТАЙНОТО ОТКРОВЕНИЕ
НА ГЬОТЕ

В НЕГОВАТА ПРИКАЗКА ЗА ЗЕЛЕНАТА ЗМИЯ
И КРАСИВАТА ЛИЛИЯ

"ПРИКАЗКА" от Й. В. ГЬОТЕ

ДВЕ ЛЕКЦИИ
Изнесени в Берлин
на 22 и 24. 10. 1908 г.

Превод от немски: ЛЮДМИЛА КОЕВА
и д-р ДИМИТЪР ДИМЧЕВ

изготвил: ПЕТЪР ИВАНОВ РАЙЧЕВ – сканиран от книга

Хронологичен обзор на Рудолф Щайнеровото
духовно изследване

С Ъ Д Ъ Р Ж А Н И Е

	СТР.
1. Въведение (Хела Вийсбергер).....	3
2. Приказката" от Й. В. Гьоте.....	4
I.	
3. ПЪРВА ЛЕКЦИЯ, Берлин, от 22. 10. 1908 г.....	38
Езотерично разглеждане на Гьотевото тайно откровение	
4. ВТОРА ЛЕКЦИЯ, Берлин, от 24. 10. 1908 г.....	55
Езотерично разглеждане на Гьотевото тайно откровение	
II.	
5. Гьотевата „Приказка" в светлината на Рудолф Щайнеровото духовно изследване (Хела Вийсбергер).....	77
6. Връзката между персонажите от „Приказката" и действащите лица в „Портата на Посвещението".....	92
7. Бележки.....	92

УКАЗАНИЯ ОТНОСНО ПУБЛИКУВАНЕТО НА ЕЗОТЕРИЧНИТЕ ЛЕКЦИИ ОТ РУДОЛФ ЩАЙНЕР

За характера на тези частни издания Рудолф Щайнер (1861-1925) казва следното в своята автобиография „Моят жизнен път“ (Събр. Съч. № 28, гл.35):

„Съдържанието на тези издания бе предвидено да се изнесе под формата на устни, непредназначени за издаване съобщения...

Никъде и в ни най-малка степен не е споменато нещо, което да не представлява чист резултат от изграждащата се антропософия... Читателят може напълно да ги приеме за това, което антропософията има да каже. Ето защо... първоначално тръгнахме от условието, те да бъдат разпространявани само всред членовете на Антропософското Общество. Нека обаче се има предвид, че в тези непрегледани от мен ръкописи, има и непълни неща.

Право за оценка на подобно частно издание обаче се признава само на онзи, който знае какво е условието за такава оценка. А за повечето от тези издания условието се състои поне в антропософското познание за човека и космоса, доколкото същността им е изложена от антропософията и в познанието на това, което под формата на „антропософска история“ се съдържа в съобщенията от духовния свят."

ВЪВЕДЕНИЕ

Преди около 100 години, и по-точно през 1899, след като в продължение на две десетилетия разработи основите на науката за свръхестествения свят, антропософията, Рудолф Щайнер предприе първия си опит да излезе пред обществеността, и то по повод 150 годишнината от рождението на Гюте - 28. Август 1899 - избирайки за тема неговото тайно откровение в загадъчната „Приказка за Зелената Змия и Красивата Лилия".

Дори и запознатите с антропософията на Рудолф Щайнер днес биха могли да попитат защо той се спря на тази приказка? Изборът на Рудолф Щайнер беше сериозно обмислен. Още в младежките години на своя живот той си беше поставил една далечна цел: Да възроди древните Мистерии, които винаги са осъществявали еволюцията на човечеството и да обедини в едно цяло изкуството, науката и религията, понеже в хода на времето те изгубиха връзките си със свръхестествения свят и поеха в съвсем различни посоки. Според Рудолф Щайнер науката отново трябва да се превърне в познание за свръхсетивния свят, изкуството - в съзерцание на свръхсетивния свят, а религията - в изживяване на свръхсетивния свят. Ето защо постигането на тази далечна цел изискваше следното: държаните в дълбока тайна Мистерии трябваха все повече и повече да се отворят за човечеството и да станат достъпни за всички.

В Гьотевата „Приказка“ ние ще чуем загадъчните думи: „Дошло е времето!“ Рудолф Щайнер отдавна беше разбрал, че в края на 19 и началото на 20 век думите „Дошло е времето!“ ще важат за цялото човечество, понеже през 1899 привършва онази епоха от 5000 години (3101 пр. Хр. - 1899 сл. Хр.), която окултните традиции винаги са обозначавали като „епохата на Мрака“ или „Кали Юга“. В началото на 20 век трябваше да настъпи новата „епоха на Светлината“.

И точно както новият ден се предшества от зазоряването, така и новата светла епоха трябваше да бъде загатната около един век преди изтичането на Кали Юга. През 1795 големият поет, посветеният Гьоте отправи своето скрито послание към цялата немскоезична култура: Време е „храмът“ - или Мистериите - да стане достъпен за всички! И това послание се съдържа именно в загадъчната „Приказка за Зелената Змия и Красивата Лилия“. Не случайно Рудолф Щайнер говори за нея като за „Гьотевия Апокалипсис“ или „Гьотевото тайно откровение“.

В „Моят жизнен път“ Рудолф Щайнер напомня, че в първата си статия „Гьотевото тайно откровение“, излязла през 1899, той се изразява „недостатъчно“ езотерично. Една година по-късно, в лекциите си пред берлинските теософи, той говори „изцяло“ езотерично. А още по-късно, при освещаването на Първия Гьотеанум - този пръв по рода си Мистериен център в нашата съвременна епоха - Рудолф Щайнер опре деля своята интерпретация на Гьотевата „Приказка“ от 1900 като „зародишната клетка“ на цялото Антропософско Движение.

Виждаме, следователно, с каква вътрешна и строга последователност Рудолф Щайнер свързва своя модерен езотеризъм с Гьотевия Апокалипсис. Защото кулминацията в Гьотевата „Приказка“ настъпва тогава, когато подземният храм, или с други думи, скритите досега Мистерии, с тримата Царе -Златният, Сребърният и Бронзовият Цар - представителите на науката, изкуството и религията - се превръща в надземен храм, тоест в открит, съвременен Мистериен център. И в „Приказката“ това се случва в мига, когато „Красивата Лилия“ чува за трети път решителните думи на „Стареца с лампата“:

„Дошло е времето!“. Така чрез Рудолф Щайнеровото дело Гьотевият Апокалипсис стана действителност.

Хела Вийсбергер

ЙОХАН ВОЛФГАНГ ГЬОТЕ
ПРИКАЗКА ЗА ЗЕЛЕНАТА ЗМИЯ И КРАСИВАТА ЛИЛИЯ

Превод от немски: ЛЮДМИЛА КОЕВА

Рисунките към Приказката са направени от Ася Тургенева /1890 - 1966 /

Използувана е техника на штриховане,разработена от Рудолф Щайнер

На брега на Голямата река, която беше силно придошла от проливните дъждове, живееше в малка колиба старият Лодкар. Потънал в дълбок сън след напрегнатия ден, той изведнъж се събуди посред нощ от някакви странни гласове. Вероятно бяха пътници, защото той ги чу да казват, че искат да бъдат откарани на отсрещния бряг.

Когато се показва на вратата, той видя две големи Блуждаещи Светлини да проблясват над завързаната лодка. Те го уверяваха, че много бързат и искат час по-скоро да бъдат на другия бряг. Без да се двоуми Старецът отвърза лодката и загреба през реката. Междувременно странниците просъскаха нещо един на друг на своя неразбираем език, а после гръмко избухнаха в смях и заподскачаха насам-натам из лодката - ту по пейката, ту по нейното дъно. „Разклащате лодката!“, извика им Лодкарят. „Ако продължавате да сте толкова буйни, може и да я обърнете. Трябва веднага да седнете, Блуждаещи Светлини!“ Но те отново буйно се изсмяха на думите му и заподскачаха още повече. Той обаче търпеливо понесе тази обида и много скоро лодката достигна до другия бряг.

„Вземете, това е за Вашия труд!“, казаха пътниците и в мократа лодка се изсипаха множество бляскащи жълтици. „За Бога, какво правите?“ - учуди се Лодкарят. „Та Вие ще ме вкарате в голяма беда! Ако някоя златна монета беше паднала във водата, течението, което не може да понася този метал, можеше да се надигне в огромни вълни и да погълне лодката и мен заедно с нея. А не се знае и с вас какво щеше да се случи. Вземете си златото обратно.“

„Ние не можем да си върнем нищо обратно, което веднъж сме отделили от себе си.“, отвърнаха те.

„Но така ми създавате още работа!“, продължи Старецът, като се наведе да събира жълтиците. „Сега трябва да събера всички, да ги занеса на брега и там да ги зароя.“

Блуждаещите Светлини бяха скочили от лодката, а Старецът извика след тях: „А къде остава моето възнаграждение?“

„Който не приема злато, нека се труди на вятъра!“, беше техният отговор. - „Тогава ще Ви кажа, че за моя труд може да се заплаща само с плодовете на Земята“ - „С плодовете на Земята ли? Та ние не ги познаваме, никога не сме ги опитвали!“, удивиха се те. - „И така да е, но аз не мога да Ви пусна сега, без да ми обещаете, че ще ми набавите три зелки, три артишока и три големи глави лук“, каза Лодкарят.

Блуждаещите Светлини искаха да се измъкнат, шегувайки се, но изведнъж се почувстваха някак странно приковани към Земята. Това бе най-неприятното усещане, което някога бяха изпитвали. Тогава те обещаха в най-скоро време да изпълнят желанието на Лодкаря. Той ги освободи и подкара лодката обратно. Беше се отдалечил доста, когато чу да викат

след него: „Старецо, слушай, забравихме най-важното!" Но той беше много далеч и не ги чу. Стигна до онази страна на реката, с високото скалисто плато, докдето водата никога не може да се покачи; там той смяташе да зарови опасното злато. Намери една пукнатина между назъбените скали и изсипа вътре жълтиците.

В тази пукнатина живееше красивата Зелена Змия. Веднага щом чу звъна на жълтиците, тя се разбуди от дълбокия си сън. Едва съзряла блестящите кръгчета, тя ги нагълта с огромен апетит, след което претърси внимателно всички храсти и процепа наоколо, където се бяха разпръснали някои златни късчета. Преглъщайки последното, тя вече чувствуваше с най-приятна наслада как златото се разтапя в нейните вътрешности и прониква в цялото и тяло. С много голямо задоволство тя забеляза, че е станала прозрачна и светеща. Бяха я уверявали, че такова светещо явление е възможно, но понеже се съмняваше, дали тази светлина ще продължи да се излъчва още дълго от нея, тя реши да задоволи любопитството си, както и да се подсигури занапред. Затова изпъзля от скалите и тръгна да търси този, който бе разпилял красивите жълтици. Но не намери никого. Толкова по-приятно и стана обаче да се възхищава сама на себе си - така, както се провираше между тревите и шубраците, излъчваща своята привлекателна светлина, която осветяваше свежата зеленина и караше листата да заприличат на смарагди, а цветята да блестят в най-прекрасния си вид.

Напразно преброди тя дивата пустош, но затова пък надеждата и се удвои, когато стигна до мястото, където то забеляза в далечината някакви проблясвания, подобни на нейните. „Дали най-после не намерих свои роднини?", запита се тя и се отправи натам. Не обръщаше никакво внимание на това, че беше толкова трудно да се провира през мочурищата и тръстиките, защото най-много обичаше да пълзи по сухите ливади или из скалистите пукнатини, да се наслаждава на ароматните билки и да утолява жаждата си с нежни капчици роса. Но сега заради любимото злато и упованието в прекрасната светлина, тя би приела всичко, на което биха я подложили.

Много уморена, тя стигна най-после до едно мрачно тресавище, където двете Блуждаещи Светлини под скачаха игриво из шубраците. Тя се отправя към тях и ги поздрави, радостна, че е срещнала такива приятни роднини. Светлините се плъзнаха по тялото и, после скочиха пред нея и се разсмяха по своя особен начин.

„Госпожо братовчедке", заговориха я те. - "Щом сте от вида на тези в хоризонтална линия, недейте да очаквате кой знае какво. Очевидно ние сме роднини единствено от страна на блясъка. Защото, ето виж те!" - и сега двата пламъка изведнъж се извисиха нагоре, като пожертвуваха

широчината си, за да демонстрират цялата си височина, възможно най-нагоре.

„Колко красиво ни стои на нас, господата с вертикалната линия, тази стройна извисеност! Не се обиждай те, приятелко, но кой род би могъл да се похвали с такова нещо!? Докато има такива Блуждаещи Светли ни никой не може да има нито здрав апетит, нито спокоен сън.“

Присъствието на тези роднини започна да става твърде неприятно за Змията. Тя поиска да надигне глава, но веднага почувствува, че трябва пак да се приведе към Земята, за да изпълзи от мястото си. И ако преди се бе почувствувала прекрасно в тъмния шубрак, то сега, в присъствието на нейните братовчеди, и се стори, че блясъкът и се помрачи. Тя дори се уплаши, че може съвсем да угасне. Потънала в тежки размисли, тя реши да ги попита дали ще и разкрият тайната, откъде дойде това блестящо злато, което се изсипа в скалата. Според нея това беше златен дъжд, който се е излял направо от небето. Блуждаещите Светлини избухнаха в смях, при което разклатиха телата си и около тях всичко се обсипа с безброй жълтици. Змията бързо се втурна да ги събира и лакомо да ги поглъща.

„Да Ви е сладко, госпожо братовчедке“, казаха учтиво господата, „Можем и още да Ви доставим.“ И те отново кръшно разклатиха телата си така, че Змията едвам смогваше да се справи с тази обилна трапеза. Светлината, която се излъчваше от нея, веднага се усили и тя заблестя в най-прекрасния си блясък. За сметка на това Блуждаещите Светлини значително се смалиха, но пък ни най-малко не загубиха от доброто си настроение.

„Вечно ще ви бъда задължена“, каза Змията, едва поемайки си дъх след пищния обяд. „Сега може да поискате от мен всичко, което си пожелаете, стига то да е по силите ми.“

„Чудесно!“, възкликнаха Блуждаещите Светлини. Ще ни кажеш ли тогава къде живее Красивата Лилия? Можеш ли да ни отведеш час по-скоро до замъка на Красивата Лилия и до нейната градина? Ние изгаря ме от нетърпение да се хвърлим в нозете и.“

„Тази услуга“, отвърна с дълбока въздишка Змията, „аз не мога веднага да Ви направя. За съжаление, Красивата Лилия живее отвъд реката. - „Отвъд реката ли? А ние накарахме да ни превозят от тази страна на реката. При това в такава бурна нощ! А колко зловеща изглеждаше реката! Дали не е възможно да повикаме отново стария Лодкар?“

„Всичките Ви усилия ще бъдат напразни“, отговори им Змията; „дори да го намерите на този бряг, той няма да Ви вземе. Защото той може да превозва само откъм този бряг, но не и към отсрещния.“ - „Няма що, добре сме се подредили. И няма ли друг начин да се премине оттатък?“ - „Има, даже няколко, само че не и в момента. Аз сама бих могла да пренеса господата, само че по обяд.“ - „Но това е времето, в което ние не можем да пътуваме никъде!“, ужасиха се Светлините. - „Тогава, щом се стъмни, можете да бъдете пренесени върху сянката на Великана.“ - „И как става това?“, попитаха те с надежда. - „Големият Великан живее недалеч от тук. Той не може нищо да направи чрез собственото си тяло:

ръцете му не могат да вдигнат дори и сламка, нито раменете му да понесат дори едно оризово снопче. Затова пък неговата сянка може много, може всичко. При изгрев слънце и при залез, той е най-силен, затова нощно време на гърба си той може да пренесе всичко. Тогава Великанът се отправя бавно към брега и сянката му може да прекара пътника отвъд реката. Ако държите обаче по обяд да бъдете в онова горско кътче, където храстите се спускат към брега, тогава мога аз да Ви пренеса и да Ви представя там на Красивата Лилия. Но щом се страхувате от горещината по пладне, то наистина ще трябва да потърсите привечер Великана в онзи скалист залив. Той сигурно ще откликне на желанието Ви."

Извивайки се в лек поклон, младите господа се отдалечиха, а Змията беше много доволна, че се е освободила от тях, преди всичко, за да се полюбува на своята собствена светлина, както и да задоволи любопитството, което от доста време я измъчваше.

В един от скалните процепи, из които се провираше безпрепятствено, тя направи странно откритие: че може да пълзи из тези пукнатини без да се нуждае от светлина, защото умееше да различава по вътрешен усет всички заобикалящи я предмети. Беше свикнала да открива и най-необичайните творения на природата: ту се промъкваше между рифове от големи кристали, ту се плъзгаше по жилите на самородно сребро и току изваждаше някой благороден камък навън. Но за свое голямо учудване, в една затворена урва тя долови предмети, които издаваха съзидателния труд на човешките ръце. Гладки стени, по които тя не можеше да се изкачи или правилни ръбове на стройно изваяни колони, и което и се стори най-странното - човешки фигури, около които много пъти се бе обвивала и които вероятно бе приемала за късове руда или в най-добрия случай - за добре полиран мрамор. Сега искаше да провери всичко това и да го потвърди, като се надяваше чрез собствената си светлина да опознае напълно странните предмети в него. Тя се забърза по обичайния си път и много скоро стигна до процепа, през който винаги пропълзяваше в това светилище.

Когато пристигна на мястото, тя се огледа с любопитство и макар че светлината, която излъчваше, не можеше да освети всички предмети в залата, и позволи да види поне най-близките достатъчно ясно. С удивление и страхопочитание Змията се вгледа в една блестяща ниша, в която беше поставена фигурата на достолепен Цар, излята от чисто злато. По размери статуята беше по-голяма от човешки ръст, но според образа изглеждаше по-скоро дребен, но с добре сложено тяло мъж. То бе обвито в обикновено наметало, а венец от дъбови клонки придържаше косите му над челото.

Змията беше приковала поглед в този необикновен образ, когато Царят изведнъж проговори: „Откъде идваш?“, попита я той. - „От скалните пукнатини“, отвърна му тя, „в които се намира златото.“

- „Ти знаеш ли кое е по-блестящо от златото?“, продължи Царят. - „Светлината“, отвърна му Змията.

- „А кое е по-освежаващо от светлината?" - „Разговорът", беше нейният кратък отговор.

Докато разговаряха, тя гледаше настрани и забеляза в следващата ниша друга прекрасна фигура - на един Сребърен Цар, с по-дребно тяло, покрито с богато извезани одежди; имаше корона, колан и скиптър, украсени с множество скъпоценни камъни. Лицето му изразяваше гордост и сякаш искаше да каже нещо, когато по мраморната стена се очерта една тъмна ивица, една жила. Изведнъж тя блесна като светкавица и освети целия храм. При тази светлина Змията забеляза третия Цар, чиято могъща фигура от бронз се опираше на скиптър, а главата му беше окичена с лавров венец. Но той наподобяваше повече на къс скала, отколкото на човек. Змията се огледа и за четвъртия, който беше някъде далеч от нея, но стената се разтвори, при което жилата в нея проблесна отново и изчезна. Тогава един човек, среден на ръст, който се появи оттам, привлече вниманието и. Беше облечен като селянин и носеше лампа в ръка, в чийто мек пламък бе много приятно да се вгледаш. При това неговата светлина осветяваше целия храм, без да хвърля сянка.

„Защо си дошъл тук? Ние си имаме светлина!", каза Златният Цар. - „Нали знаете, че аз не бива да осветявам мрака." - „Свършва ли моето царство?", попита Сребърният Цар. - „Може би по-късно или никога.", отвърна Старецът.

Бронзовият Цар проехтя с мощния си глас: „А аз кога ще се въздигна?" - „Скоро", отвърна Старецът. - „И с кого ще трябва да се свържа?", попита Царят. - „С твоите по-възрастни братя.", каза Старецът. - „А какво ще стане с най-малкия ми брат?", попита Царят. - „Той ще седне на престола.", каза Старецът. - „Но аз не съм се уморил!", извика четвъртият Цар с груб, заекващ глас.

Докато те разговаряха, Змията беше обходила безшумно храма и сега се вглеждаше отблизо в четвъртия Цар. Той стоеше облегнат на една колона и неговата представителна фигура бе по-скоро тромава, отколкото хубава. Металът, от който тя беше излята не можеше лесно да се определи. При по-внимателно вглеждане се различаваха трите метала, от които всъщност бяха направени неговите трима братя, но явно смесването им не беше станало равномерно и сега златните и сребърни жилки изпъкваха върху бронзовата маса, като придаваха на фигурата неприятен вид.

Междувременно Златният Цар попита стария човек: „Ти колко тайни знаеш?" - „Три", отвърна Старецът. - „А коя е най-важната?", попита Сребърният Цар. - „Явната", каза Старецът. - „Искаш ли да я разкриеш и на нас?", попита Бронзовият Цар. - „Щом науча четвъртата", каза Старецът. - „А мен какво ме е грижа за това", промърмори под носа си Царят, изваян от сплавта.

„Аз зная четвъртата тайна", каза Змията, приближавайки се до Стареца и изсъска нещо в ухото му. - „Дошло е времето!", извика тогава Старецът с мощен глас. Целият храм екна, а металните статуи зазвънтяха и в този миг Старецът изчезна в западна посока, а Змията - в източна и всеки от тях профуча с голяма бързина над скалните пукнатини.

Всички отвори, през които Старецът преминаваше, се изпълваха след него със злато, защото неговата лампа имаше чудодейното качество да превръща всички камъни в злато, дървото - в сребро, мъртвите животни - в благородни камъни, а металите тя просто унищожаваше. Но за да постигне това свое въздействие, лампата трябваше да свети самостоятелно. Ако имаше и друга светлина, тя излъчваше само хубав, светъл блясък, който освежаваше всяко живо същество.

Когато Старецът влезе в своята колиба на хълма, там завари жена си потънала в голяма скръб. Тя седеше до огъня и плачеше неутешимо. „Ах, колко съм нещастна! Знаех си, че днес не трябваше да те пушам навън." - „Но какво има, какво се е случило?", попита внимателно Старецът.

„Ти едва беше тръгнал", захълца тя, „когато на вратата се появиха двама странници и аз съвсем непредвидливо ги пуснах да влязат: изглеждаха съвсем прилични и порядъчни хора. Целите бяха обвити в огнени езици, така че човек можеше да ги вземе за блуждаещи светлини. Току що бяха влезли и започнаха да ми подхвърлят по един безсрамен начин ласкателства, за които не смея и да си спомням."

„Ех", засмя се Старецът, - „господата сигурно са се пошегували. На твоята възраст те едва ли биха отишли по-далеч от обичайната любезност.

„О", ядоса се Старицата, „възраст, възраст, само това ли ще чувам! Та толкова ли съм остаряла! Обикновена учтивост било! Аз си знам. Ти само се огледай наоколо, виж как изглеждат стените; пак се показаха старите камъни, които не бях ги виждала от сто години. Те изблизаха с пламъка си цялото злато по тях, при това със светкавична бързина, като ме уверяваха през цялото време, че това злато било много по-вкусно от обикновеното. Тогава те още повече се разлудуваха и за кратко време станаха още по-големи и по-блестящи. И отново започнаха да се шегуват и да ме ласкаят, наричаха ме царица, разтърсваха се кръшно, при което от тях се изсипаха цял куп жълтици. Можеш да ги видиш там под пейката. Но какво нещастие се случи тогава! Доброто ни куче, нашият мопс, излапа набързо няколко от тях и виж го сега - лежи мъртъв до огнището. Бедното животинче! Аз го видях едва, когато те си бяха тръгнали. Иначе нямаше да обещавам да изплатя дълга им към Лодкаря." - „И какво му дължат те?" попита Старецът - „Три зелки, три артишока и три глави лук. Обещах им, че когато настъпи денят, ще ги занеса на реката."

„Можем да им направим тази услуга“, каза Старецът, „защото в скоро време те пак ще ни потрябват.“ Дали пак ще ни потрябват, - аз не знам, но те обещаха най-тържествено, че пак ще ни услужат.“

Междувременно огънят в огнището беше догорял и Старецът покри жарта с пепел, отдели жълтиците на една страна и тогава неговата лампа блесна със своя най-красив блясък. Стените отново се покриха със злато,

а мопсът се превърна в най-красивия оникс, който човек можеше да си представи.

Преливащите в кафяво и червено цветове го превръщаха в изключително рядко произведение на изкуството.

„Вземи си кошницата“, каза Старецът „и сложи в нея оникса. После ще наредиш около него трите зелки, артишока и трите глави лук. Така ще занесеш кошницата до реката. Към обяд помоли Змията да те пренесе отатък и ще оставиш оникса при Красивата Лилия. Когато тя го докосне, той веднага ще оживее. Тя може да превръща мъртвия камък в живо същество, точно както може живото да превръща в мъртво; а и така ще се сдобие с верен спътник. Кажи и да не тъгува, защото избавлението ѝ наближава; голямото нещастие ще трябва да приеме като истинско щастие, защото времето е вече дошло.“

Старицата приготви кошницата си и когато се съмна, тя се отправи на път. Изгряващото Слънце обля реката в мека светлина, така че водите ѝ заблестяха отдалеч. Жената вървеше бавно, защото кошницата която носеше върху главата си и тежеше, но не заради оникса. Мъртвите неща не тежаха, още повече че кошницата се беше вдигнала сама и витаеше над главата ѝ. Но да носи пресни зеленчуци или някаква животинка, това вече и тежеше, дори много. Така, потънала в мрачни мисли, тя извървя част от пътя, когато изведнъж уплашено се спря: за малко да настъпи сянката на Великана, която се бе разпростряла върху целия път. Тя видя как грамадният Великан, току що изкърпал се в реката, излизаше от водата и се разтревожи, че няма да може да се размине по пътеката с него. Когато я видя, той се опита да я запrikaзва шеговито, а в същото време ръцете на сянката му бръкнаха в кошницата. С голяма сръчност те извадиха от там по една зелка, един артишок и една глава лук и ги пхнаха в огромната уста на Великана, който отново се отправи към реката и освободи пътя на уплашената жена. Тя се поколеба дали да не се върне обратно и да попълни липсващите зеленчуци от своята градина, но докато разсъждаваше, неусетно стигна до брега на реката. Дълго време тя остана там да чака Лодкаря, докато най-после го видя да идва с един пътник. От лодката слезе хубав младеж с благородна осанка, на когото тя не можеше да се нагледа.

„Какво носиш“, попита я Лодкарят. „Това са зеленчуци, които ти дължат Блуждаещите Светлини“, каза тя и показа стоката си.

Когато Старецът видя, че има само по два броя от всеки вид, той се намръщи и каза, че не може да ги приеме. Жената настоятелно го помоли, обяснявайки, че не може да се върне обратно у дома, защото товарът ужасно ще ѝ тежи по пътя. Но той държеше на своето, като я уверяваше, че това не зависи от него самия. „Това, което ми се полага, аз трябва да

оставя да престои девет часа и не бива нищо да приемам, докато не съм дал на реката една трета част от него." След дълги уговорки най-после Старецът добави: „Има още една възможност. Ако обещаеш пред реката, че се признаваш за нейна длъжница, тогава ще приема шестте бройки. Но при това съществува една опасност."

„Нима ако удържа на думата си, пак ще ме грози опасност?" - прекъсна го тя. - „В никакъв случай. Само си потопи едната ръка в реката", продължи Старецът, „и обещавай, че ще изплатиш дължимото до едно денонощие."

Старата жена изпълни казаното, но каква бе уплахата и, когато извади ръката си от водата и видя, че тя е почерняла като въглен. Тогава тя се нахвърли върху Стареца, заявявайки че нейните ръце винаги са били най-хубавото нещо, което е имала и че въпреки тежкия труд, винаги грижливо ги е поддържала в изискан вид. Сега тя разглеждаше ръката си с истинско отвращение и изведнъж извика отчаяно:

„Но това е още по-лошо! Сега ръката ми става все по-малка! Тя почти изчезва!"

„Само така изглежда! Но ако не удържиш на думата си, може и наистина да стане. Ръката постепенно ще се смалва и накрая съвсем ще изчезне. Въпреки това ще можеш да си служиш с нея. Само ще гледаш да я държиш скрита от погледа на другите." - „Аз бих предпочела да не си служа с нея, но не и да я държа скрита." - отвърна Старицата. „В крайна сметка това няма значение, защото аз ще удържа думата си, за да се отърва час по-скоро от тази почерняла кожа и тези притеснения."

И тя посегна бързо към кошницата, която от само себе си се повдигна свободно над главата и. Така тя настигна Момъка, който с леки стъпки, но потънал в тежки мисли, вървеше по брега. Неговата прекрасна фигура и странното му облекло силно озадачиха старата жена. Гърдите му бяха покрити с блестяща ризница, през която се очертаваха гъвкавите очертания на тялото му. Раменете му бяха покрити с пурпурно наметало, а по тях се спущаха на вълни красивите му къдрави коси. Благородното му лице беше огряно от Слънцето, както и стройните му крака. Босоног, той леко стъпваше по нагорещения пясък, но сякаш една дълбока болка притъпяваше в него всички външни усещания. Приказливата Старица се опита да го заговори, но той и отвърщаше оскъдно, така че най-после тя се умори да изтръгва отговорите, които я интересуваха и на сбогуване му каза: „Вие много ме бавите, господине, а аз не бива да пропускам момента: трябва да прекося реката върху Зелената Змия и да предам на Красивата Лилия изключителния подарък, който и нося от моя мъж." С тези думи тя продължи забързано напред, а младежът сякаш се окуражи и също забърза, следвайки я по петите. „Вие отивате при Красивата

Лилия, така ли? Но тогава ние имаме един и същи път. И какъв е този подарък, който ѝ носите?" „Господине, след като отвърщахте на моите въпроси толкова пестеливо, не е редно сега така да ме разпитвате. Но ако искате да си разменим някои тайни, разкажете ми Вие първо за Вашата съдба и после аз ще Ви разкрия как стоят нещата с мен и с моя подарък." Скоро те стигнаха до разбирателство: Старицата му довери своята тайна и историята с кучето, дори му позволи да погледне вълшебния подарък. Той извади естествените дарове на природата от нейната кошница и взе мопса, който сякаш се беше укротил в неговите ръце. „Щастливо животинче!", извика той като го видя. „Ти ще бъдеш докоснато от нейните ръце и те ще ти върнат отново живота. А живите същества трябва да се пазят от нея, за да не ги постигне жалката съдба... Каква жалка съдба! Не е ли по-страшно това, да бъдеш парализиран само от присъствието и, отколкото направо да умреш от докосването на ръката и?" „Погледни ме, каза той на Старицата, на моите години аз съм принуден да търпя това мъчение. Тази ризница, която с чест съм носил през войните, пурпурната мантия, която се опитвах да спечеля чрез мъдро царуване - съдбата ме накара да нося сега всичко това като тежък товар и като ненужно украшение. Короната ми, скиптърът и мечът вече не съществуват; аз стоя сега тук толкова гол и беззащитен, колкото и всеки обикновен човек, защото нейните красиви очи имат такова ужасно въздействие, че отнемат жизнената сила на всяко живо същество, а онези, които докосването на нейните ръце не е успяло да умъртви, се превръщат в мрачно странстващи сенки."

И той продължи да се оплаква, без да задоволи ни най-малко любопитството на старата жена, която искаше да узнае повече не само за неговата странна външност, но и за вътрешните му изживявания. Тя не успя да научи нито името на баща му, нито това на неговото царство. Той галеше вкаменения мопс, който толкова се беше затоплил от Слънчевите лъчи и от допира на младежа, сякаш беше оживял. Младежът продължи от своя страна да я разпитва за мъжа с лампата, за въздействието на свещената светлина и сякаш занапред очакваше нещо добро от нея, което да промени окаяното му състояние. Разговаряйки така, те забелязаха как величествената дъга на моста, свързваща единия с другия бряг, заблестя силно в сиянието на Слънчевата светлина. И двамата се учудиха, защото никой от тях досега не бе виждал този мост така великолепно сияещ. „Я виж ти!", извика Момъкът, „та не беше ли достатъчно красив, още когато беше издигнат пред очите ни от яспис и от празеодим? А сега изглежда като изграден от най-прекрасни смарагди, хризопрас и хризолит; да не смее човек да стъпи върху него."

И двамата не подозираха нищо за промяната, настанала със Змията, защото това беше именно тя, Змията, която сутрин се издигаше над реката и заемаше формата на този дръзко извиващ се мост. Пътниците претъпнаха по него със страхопочитание и преминаха на отсрещния бряг, без да проронят и дума.

Едва бяха стигнали до него, когато мостът започна да се клати и люлее. В един миг той допря повърхността на водата и тогава Зелената Змия изведнъж придоби отново същинското си тяло, което се плъзна по пътя зад двамата пътници. Те не бяха успели да ѝ благодарят за възможността да преминат по нейния гръб, когато забелязаха, че освен тях се бяха присъединили и други лица, но не можаха да ги видят с очите си, а само чува някакво просъскване, на което Змията отговаряше с нещо подобно. Най-после те долови ха следните думи: „Първо ще се промъкнем незабелязано в парка на Красивата Лилия, говореха гласовете един през друг, и тогава ще се опитаме, с настъпването на нощта, когато придобием по-приличен вид, да се представим в съвършената си красота. После ще се срещнем на брега на Голямото езеро." „Дадено" - отвърна им Змията и съскането и се понесе из въздуха. И така нашите трима странници се уговориха в какъв ред да се представят пред Красавицата, защото колкото и много хора да се явяваха пред нея, те трябваше да идват един по един и съответно да си тръгват по същия начин, за да не се налага да изтърпяват прекалено големи болки.

Старата жена, с преобразеното на камък куче в кошницата, първо се приближи към градината и после се отправи да търси своята благодетелка. Откри я веднага, защото тя тъкмо започваше да пее, в съпровод на своята арфа; нежните звуци образуваха леки водни кръгове върху повърхността на притихналото езеро, а после раздвижиха като кадифен полъх тревата и клонките на храстите наоколо. На една закътана зелена поляна, в сянката на обграждащите я величествени дървета, седеше тя, Красивата Лилия и още с първия си поглед заплени очите, ушите и сърцето на старата жена, която с трепет се приближаваше към нея, обзета от възхищение и вече не се съмняваше, че Красавицата беше станала междувременно още по-хубава. Още отдалеч добрата жена отправи своя поздрав и изрази възторга си от прелестното създание. „Какво щастие е, че Ви виждам! Каква божествена благодат се носи около Вас! Колко очарователно се опира арфата на скута Ви и как нежно я обгръщат ръцете Ви! Самата арфа сякаш жадува да се облегне на гърди те Ви и да зазвучи под лекото докосване на нежните Ви пръсти. А колко по-щастлив би бил ти, младежо, ако заемеш мястото на тази арфа!" Изричайки тези слова тя се приближи съвсем до нея; Красивата Лилия отвори очи, отпусна леко ръцете си и каза: „Не ме натъжавай, моля те! Твоето възхищение е съвсем

не навреме. Така само още по силно усещам своето нещастие. Погледни само - в нозете ми лежи мъртво мое то канарче, което винаги пригласяше на моите песни; то имаше навика да каца на арфата ми и при това много внимаваше да не ме докосне; днес, когато се събудих и поисках да се освежа с една нежна мелодия, моят малък певец, по-въодушевен от всякога, подхвана веднага своите хармонични трели. Но тъкмо в този момент над главата ми се стрелна един ястреб; уплашеното малко птиченце се пхна бързо в моята гръд и аз веднага почувствах предсмъртните потрепвания на напущания го живот. Пронизан от моя поглед хищникът се свлече безсилен на брега до водата. Но какво ме топлеше това

наказание! Любимецът ми беше мъртъв и неговият гроб само ще помрачи още повече тъжните храсти в моята градина."

„Съвземете се, Лилия!", извика старата жена и самата тя избърса една сълза от очите си, която трогателният разказ на нещастното момиче бе изтръгнал от нея; „Съберете сили! Моят Старец ми поръча да Ви предам, че трябва за преодолеете мъката си, защото голямото нещастие трябва да се гледа като предвестник на най-голямо щастие. Защото е дошло времето! И наистина" - продължи Старицата, „по целия свят вече стават едни неща... Ето, погледнете само моята ръка как изведнъж почерня. Освен това и много се смали, и сега аз трябва да побързам, докато съвсем не е изчезнала. Ах, защо трябваше да върша услуга на Блуждаещите Светлини; да се срещам с Великана и да потапям ръката си в реката? Не бихте ли могли Вие да ми дадете една зелка, един артишок и една глава лук? Трябва да ги занеса на реката и тогава ръката ми ще стане бяла както преди, така че ще мога да я държа дори до Вашата?"

„Зелки и лук ще се намерят във всички случаи, но артишок ще търсиш тук напразно. Всички растения в моята толкова голяма градина не раждат нито цветове, нито дават плодове. Но всяка суха клонка, която откъсвам и посаждам върху гроба на любимо същество, веднага се раззеленява и израства високо. За съжаление всички тези храсти, тези горички са израснали все по този начин: короните на вечнозелените пинии, обелиските от кипариси, издигащите се като колоси дъбове и букове - всички те бяха малки, сухи клонки, а сега се издигат като тъжни паметници, увековечаващи въздействието на моята ръка върху иначе неплодородната почва." Старицата почти не слушаше нейната изповед, само се беше втреничила в своя та ръка, която в присъствието на Красивата Лилия ставаше все по-черна и от минута на минута все повече се смляваше. Тя тъкмо беше решила да вземе кошницата и да продължи пътя си, когато почувствува, че е забравила най-важното. Извади веднага вкамененото куче и го постави върху тревата, недалеч от Красавицата.

„Моят мъж", каза тя, „Ви изпраща това за спомен; Вие знаете, че при Вашето докосване този благороден камък ще оживее. Вярното, послушно животинче сигурно ще Ви достави много радост, а мисълта, че Вие ще го притежавате, ще бъде истинска утеха за моето страдание по загубата му."

Красивата Лилия погледна милото животинче с видима радост, но и почуда. „Много странни знамения се появиха наистина наведнъж", каза тя, „които ми дават надежда. Но не е ли това само някаква илюзия, която ни поднася природата, като ни кара да очакваме след голямото нещастие приближаването на някакъв щастлив обрат?"

„Каква ли ще е ползата от тези
знамения добри?
Смъртта на птичката, ръката черна
на приятелката стара?
И мопсът от скъпоценен камък, нямащ
на себе си подобен?
Не бе ли лампата, която ми ги прати?

Старата жена нетърпеливо изслуша песента, която Красивата Лилия съпровождаше с нежните звуци на своята арфа, а те биха очаровали и всеки друг. И тъкмо поиска да се отдалечи, когато внезапното появяване на Зелената Змия я накара да остане на мястото си. Змията беше чула последните строфи от песента и реши отново да вдъхне кураж на Красавицата. „Предсказанието за моста вече се изпълни!“ извика тя; „попитай само добрата стара жена, колко красиво се извисява той сега над реката. Онова, което по-рано беше само невидим за окото яспис, през който светлината едва проблясваше по неговите первази, сега се превърна в прозрачни скъпоценни камъни. Няма по-чист берил и по-красив смарагд от тези на моста. „Аз Ви пожелавам много щастие в това дело“, отвърна Лилия. „Но Ви моля да ме извините, загдето все още не смея да повярвам, че предсказанието се е изпълнило. Върху високата дъга на вашия мост могат да преминават само пешеходци, а беше ми обещано че по моста ще се движат коне, карети и всякакви превозни средства, както в едната, така и в другата посока над реката. А не беше ли предсказано, че от самата река ще се издигат и големи стълбове?

Старата жена постави мъртвото тяло на птицата върху нежните листа в своята кошница и бързо си тръгна.

„Какъвто и да е", каза Змията, продължавайки прекъснатия разговор, „храмът е вече съграден."

„Но той все още не стои на реката", отвърна Красавицата

„Да, той все още лежи в дълбините на Земята", каза Змията; „и там аз видях Царете и дори разговарях с тях".

„А кога те ще се въздигнат?", попита Лилия.

Змията отговори: „Аз чух как в храма прозвучаха великите думи: „Дошло е времето!"

Приятна ведрост заля лицето на Красивата Лилия. „Днес чувам тези щастливи думи за втори път", каза тя; „но кога ще настъпи денят, в който ще ги чуя и трети път?"

Тогава тя се изправи и от храстите се появи едно очарователно момиче, което пое арфата от ръцете и. След него се появи второ, което взе сгъваемия стол, изработен от слонова кост, върху който беше седнала Красавицата, сгъна го, а после прибра и сребърната възглавница. Сега дойде ред на едно трето момиче с голям слънчобран, украсен с перли, което изчака да разбере, дали Лилия ще има нужда от услугите и, ако реши да се разходи. И трите девойки бяха неизказано красиви и очарователни, и сякаш подсилваха красотата на Лилия; но все пак всеки трябваше да признае, че тяхната прелест не може да се сравнява с нейната.

В същото време Красивата Лилия нежно се взираше в прекрасния мопс. Тя се наведе, докосна го и в същия миг кученцето скочи на краката си. То бодро се огледа наоколо, започна да тича насам натам, но побърза да се върне при своята благодетелка, за да я поздрави най-сърдечно. Тя го взе в ръцете си и го притисна до себе си. „Колко си студено", извика тя, „но макар и в теб да е останал само половин живот, бъди ми добре дошъл; аз нежно ще те обичам, ще си играя с теб, ще те милвам и винаги ще те притискам до себе си." После тя го пусна, гонеше го от себе си и отново го викаше, шегуваше се толкова мило, толкова весело и невинно си играеше с него на тревата, че човек просто се увличаше от нейната радост, също както по-рано страдеше, покъртен от нейната мъка.

Но тази веселост, тези очарователни шегви бяха прекъснати от появата на тъжния Момък. Той пристъпи в онзи свой вид, който ние вече добре познаваме; само дневната жегга го беше изтощила още повече, а в присъствието на любимата той беше побледнял още по-силно. На ръката си носеше ястреба, който беше при тихнал като гълъб, с увиснали криле.

„Не е много любезно", каза Лилия, „да показваш пред очите ми това омразно животно, този хищник, който днес уби моя малък песнопоец."

„Недей да обвиняваш клетата птица!" отвърна Момъкът; „по-скоро оплаквай себе си и своята съдба, и ме остави да споделя тъжната участ на моите приятели."

Междувременно мопсът не преставаше да се закача игриво с Лилия, а тя ласкаво отговаряше на прозрачния си любимец. Ту пляскаше с ръце, за да го подплаши, ту изтичваше напред, за да го привлече отново към себе си. Опитваше се да го хване, когато той бягаше, и го прогонваше, когато той се опитваше да се притисне в нея. Момъкът гледаше всичко това безмълвно и с нарастващо раздражение; но когато накрая тя взе в ръце грозното животно, което му изглеждаше ужасно отблъскващо, и го притисна до бялата си гърд, целувайки черната муцуна със своите божествени устни, тогава неговото търпение се изчерпа и той отчаяно извика: „Трябва ли аз, който съм обречен от трагичната съдба може би завинаги, да живея раз делен от теб, когато тъкмо чрез теб загубих всичко, загубих себе си дори, трябва ли аз да гледам сега с очите си как едно противо-естествено създание ти доставя такава радост, как те привлича и може да се наслаждава на твоята прегръдка? Все така ли ще продължавам да идвам и да си тръгвам, очертавайки най-тъжния кръг през реката! О, не, в гърдите ми все още пламти една искра от някогашната ми рицарска смелост: нека в този миг пламъкът и лумне за последен път! Щом на твоите гърди могат да почиват камъни, то нека и аз се превърна в камък; щом твоето докосване може да умъртвява, то нека и аз намеря моята смърт от твоите ръце!"

При тези свои думи той направи едно рязко движение, ястребът изхвърча от ръцете му, а той се повали върху Красивата Лилия. Тя протегна ръце да го задържи и го докосна преди да падне. Тогава той загуби съзнание, а тя с ужас усети тежестта му върху гърдите си. Веднага извика и отскочи уплашено назад, но благородният младеж се свлече безжизнен на земята.

Нещастieto беше сторено! Пленителната Лилия стоеше неподвижно и гледаше втренчено в безжизнения труп. Сърцето и сякаш спря да бие, а от очите и не можеше да потече нито една сълза. Напразно мопсът се опитваше да се закача с нея; изглежда целият свят бе загинал с нейния приятел. В своето безмълвно отчаяние тя не търсеше подкрепа, защото знаеше, че не може да я получи от никъде. В замяна на това Змията се раздвижи усърдно; тя изглежда кроеше някакво спасение и наистина - странните ѝ движения целяха поне да предотвратят по-нататъшните ужасни последици на това нещастие. Тя изви гъвкавото си тяло в кръг около трупа, захапа края на опашката си и остана да лежи спокойно на тревата.

Не след дълго се появи една от красивите прислужници на Лилия, донесе столчето и от слонова кост и с любезни жестове я прикани да седне; към нея веднага се присъедини и втората, която носеше в ръце един огненочервен воал, който по-скоро щеше да я разкраси, отколкото да пок-

рие главата и; третата и подаде арфата и тя едва беше докоснала вълшебния инструмент, от чиито струни отекнаха няколко тона, когато първата от девойките се върна с едно светло, кръгло огледало; постави го пред Красивата Лилия и погледът ѝ веднага се прикова върху отразения образ - най-прекрасната гледка, която някога можеше да се срещне в природата. Болката сякаш и придаваше още по-голяма красота, воалът - още по-голямо очарование, а арфата - още по-мека прелест и колкото нарастваше надеждата да се промени тъжното ѝ състояние, толкова повече на човек му се искаше този неин образ да остане завинаги такъв.

Тихо загледана в огледалото тя извличаше меки, преливащи се тонове от струните; скоро изглежда мъката и се удвои, а струните отговориха бурно на нейната печал. Тя понечи да запее, но гласът и отказа да откликне на това желание; тогава болката ѝ се изля в рукналите сълзи; двете момичета я хванаха за ръце те и арфата падна от скута и; бързата прислужница едва успя да хване арфата и я постави настрана.

„Кой ли ще може да доведе човека с лампата преди Слънцето да е злязло?“, просъска Змията тихо, но все пак доловимо; момичетата се спогледаха, а сълзите на Лилия потекоха още повече. В този момент дотърча обратно, останала съвсем без дъх, жената с кошницата.

„Аз съм напълно изгубена и осакатена!“, извика тя. „Вижте, ръката ми вече почти изчезна! Нито Лодкарят, нито Великанът пожелаха да ме приведат на другия бряг, защото аз все още съм длъжница на реката. Напразно им предлагам по сто зелки и по сто глави лук, но те не искаха нищо друго, освен по три броя от тях, както и от артишока. Но никъде в тази местност не може да се намери артишок.“

„Забравете Вашата неволя!“, каза Змията, „и се опитайте да помогнете тук; може би в същото време ще се помогне и на Вас. Побързайте колкото е по силите Ви и потърсете Блуждаещите Светлини; още е твърде светло, за да ги видите, но може би ще чуете как се смеят и шумолят. Ако те побързат, Великанът може да ги пренесе над реката; тогава те ще намерят човека с лампата и ще го изпратят тук.“ Жената забърза колкото можеше, а Змията зачака завръщането им още по-нетърпеливо дори и от Лилия. За съжаление Слънцето вече позлатяваше короните на най-високите дървета и дългите им сенки започнаха да падат над езерото и ливадите. Змията се раздвижи нетърпеливо, а Лилия потъна отново в сълзи.

В това притеснено състояние Змията се огледа наоколо, защото се опасяваше, че Слънцето всеки момент ще залезе и тогава разложението ще проникне в магическия кръг, и неизбежно ще засегне красивия младеж. Най-после съзря във въздуха ястреба с пурпурночервени крила, отразяващи последните лъчи на Слънчевия залез. Тя потръпна от радост за

добрия знак и наистина не се излъга; защото малко след това се появи мъжът с лампата, плъзгайки се по езерото, сякаш се пързалише с кънки. Змията не измени своето положение, но Лилия се изправи и извика радостно: „Кой добър дух те изпраща в момента, когато толкова много се нуждаем от теб?“

„Духът на моята лампа“, отвърна Старецът, „той ме подтикна към това, а ястребът ми посочи пътя. Нейният пламък винаги започва да трепти, когато някъде имат нужда от мен и аз само гледам в небето за да зърна някакъв знак; било то птиците или метеорите ми показват небесната посока, към която аз трябва да се отправя. Бъди спокойна, красива девойко! Дали ще мога да помогна, не зная; сам човек не може да помогне; това е възможно, само когато се обедини с много други, и то в подходящото време. Сега трябва малко да поотложим работата и да се въоръжим с надежда! Нека твоят кръг остане затворен!“, обърна се той към Змията, като седна на една почвена издатина до нея и освети мъртвото тяло на младежа. „Донесете мъртвото канарче и го поставете също в кръга!“ Девойките взеха малкото мъртво телце от кошницата и направиха каквото им поръча старият мъж.

Междувременно Слънцето беше залязло и когато мракът се сгъсти, не само Змията и лампата на Стареца започнаха да светят, но и воалът на Лилия заблещука с мека светлина, която освети като нежна утринна зора нейното побледняло лице и бялата и одежда, придавайки ѝ безкрайно очарование. Всички се спогледаха спокойно; тревогата и скръбта бяха смекчени от една нарастваща надежда.

Ето защо и появата на старата жена в компанията на двата весели пламъка, беше за всички една много приятна изненада; те бяха разпилели доста своето злато и сега се появиха доста изтънели, но пък толкова повежливо се отнесоха към принцесата и нейните компаньонки. С най-голяма увереност и доста подчертано те изрекоха почти обикновени неща, но особена чувствителност те проявиха към очарованието, което светещият воал разпръскваше като сияние над Лилия и нейните придружителки. Те сведоха поглед в тихо смирение, а възхвалата за тяхната красота ги правеше още по-прекрасни. Всички бяха обзети от някакво удовлетворение и спокойствие, с изключение на Старицата, която независимо от уверенията на нейния мъж, че ръката и няма да се смалява, докато я осветява неговата лампа, непрекъснато повтаряше, че ако така продължи, още преди полунощ тя ще загуби тази скъпа част от своето тяло.

В това време Старецът с лампата слушаше разговора на Блуждаещите Светлини с голямо внимание и беше доволен, че така Лилия малко се поразсея и ободри. И ето че неусетно настана полунощ.

Старецът погледна към звездите и започна да говори: „За щастие, в този момент всички ние сме заедно; нека всеки да изпълни своето задължение, всеки - своето дело, и едно общо щастие ще претопи в себе си отделните страдания, също както общото нещастие разяжда радостта на отделния човек."

След тези негови думи настана странен шум, защото всички присъстващи говореха за себе си и изразяваха високо онова, което би трябвало да направят; само трите девойки останаха безмълвни: едната заспа до арфата, другата - до слънчобрана, а третата - до стола и никой не можеше да ги упрекне понеже беше станало много късно. След няколко учтиви фрази, адресирани към девойките, накрая пламтящите младежи се обърнаха към Лилия, като най-красивата от всички.

„Ти хвани огледалото", каза Старецът на ястреба, „и с първия Слънчев лъч освети спящите девойки, за да се събудят от отразената небесна светлина."

Тогава Змията се раздвижи, отвори кръга и бавно, с големи извивки, се отправи към реката. Двата Блуждаещи Пламъка я следваха тържествено и човек би могъл да ги вземе за най-сериозните огнени езици. Старицата и мъжът и хванаха кошницата, чиято мека светлина досега едва се забелязваше; те така я дърпаха от двете страни, че тя ставаше все по-голяма и по-светеща; после сложиха в нея трупа на Момъка, а върху гърдите му поставиха канарчето; тогава кошницата се повдигна и започна да витае над главата на Старицата, която тръгна след Блуждаещите Светлини към реката. Красивата Лилия прегърна мопса и пое след Старицата, а мъжът с лампата крачеше последен. Това шествие и цялата местност странно засия от многото блещукащи светлини.

Когато стигнаха до реката, всички с възторг забелязаха прекрасната дъга над нея, по която жертвоготовната Змия им предоставяше възможността да преминат оттам. И ако през деня човек се удивляваше на прозрачните скъпоценни камъни, от които мостът изглеждаше съграден, то през нощта удивлението пред неговата сияйна красота беше двойно по-голямо. На фона на тъмното небе този светъл кръг се открояваше много ярко, а долу живите лъчи потрепваха към центъра и подсказваха подвижната устойчивост на целия строеж. Шествието бавно премина по моста, а Лодкарят, който наблюдаваше всичко от своята отдалечена колиба, с удивление следеше светещия кръг и странните пътници, придвижващи се по него.

Те едва бяха стигнали до другия бряг, когато дъгата на моста започна да се люлее по особен, вълнообразен начин, приближавайки се все по-плътно до водата. Скоро след това Змията пропълзя към сушата, кошницата

се спусна върху Земята и Змията отново я обгради в своя кръг, Старецът се наведе над нея и попи та: „Ти какво реши?"

„Да се пожертвувам сама, преди да бъда жертвувана, отвърна Змията; само ми обещавай, че няма да оставиш нито един камък на сушата."

Старецът обеща това и после се обърна към Красивата Лилия: „Докосни Змията с лявата си ръка, а своя любим с дясната!" Лилия коленичи, докосна Змията, а после и трупа на Момъка. В същия миг животът му сякаш се възвърна; той се раздвижи в кошницата, надигна се и седна. Лилия поиска да го прегърне, но Старецът я спря; в същото време той помогна на младежа да се изправи на краката си, като го крепеше, докато той излизаше от кошницата и от кръга на Змията.

Младежът стана, а канарчето пръхаше с криле на рамото му; животът отново пулсираше и в двамата, обаче Духът беше все още въвн от тях; очите на красивия Момък бяха отворени, но не виждаха или поне изглеждаше, че гледат всичко съвсем безучастно; и едва когато удивлението от това събитие затихна, всички забелязаха колко странно се беше променила Змията. Нейното красиво гъвкаво тяло се беше разпаднало на хиляди, стотици хиляди блестящи скъпоценни камъни; посягайки към своята кошница, Старицата се препъна най-непредпазливо в тях и тогава не остана и следа от Змията, освен красивия кръг, чиито очертания от скъпоценни камъни ярко блестяха в тревата.

Старецът веднага нареди да съберат камъните в кошницата, при което неговата жена му помагаше най-усърдно. После двамата я занесоха до брега и там от едно високо възвишение, той изсипа цялото съдържание в реката, въпреки съпротивата на Красивата Лилия и на своята жена, които с удоволствие биха си избрали по един или друг камък. Като ярки, бледи сияещи звезди камъните заплуваха по вълните и човек не би могъл да различи, дали просто изчезват в далечината или потъват на дъното.

„Господа", обърна се Старецът почтително към Блуждаещите Светлини - „сега ще Ви покажа пътя и ще Ви разкрия посоката; но Вие ще ни окажете най-голямата услуга, ако ни отворите вратата на светилище то, през която този път ние трябва да влезем и която никой освен Вас не може да отвори."

Тогава Блуждаещите Светлини се поклониха леко и се отдръпнаха назад. Старецът с лампата тръгна пръв към скалата, която се отвори пред него; Момъкът го следваше механично; малко несигурно Лилия се спря на известно разстояние зад него; Старицата не желаше да изостави и простря ръката си напред, за да може светлината на лампата да я освети добре. Блуждаещите Светлини завършваха това шествие, като приближаваха огнените си езици един към друг и изглежда нещо си говореха.

Не бяха вървели кой знае колко време, когато шествието се спря пред една голяма бронзова порта, чиито крила бяха заключени със златна ключалка. Старецът веднага повика Блуждаещите Светлини, които и не чакаха да ги молят, а начаса стопиха ключалката и резето с островърхите си огнени езици.

Металът силно прокървня когато вратата внезапно се разтвори и в светилището се откриха фигурите на тримата Царе, осветени от нахлулите вътре Светлини. Всеки се поклони пред достопочтените владетели, а особено старателни бяха поклоните на Блуждаещите Светлини.

След кратко мълчание Златният Цар попита: „Откъде идвате?" - „От света", отвърна Старецът. „А накъде отивате?", попита Сребърният Цар. „В света", отговори Старецът. „И какво търсите при нас?", попита Бронзовият Цар. „Искаме да Ви придружим", каза Старецът.

Четвъртият Цар, съставен от металната сплав, тъкмо реши да проговори, когато Златният Цар, се обърна към Блуждаещите Светлини, които се бяха приближили съвсем близо до него: „Отстранете се от мен, моето злато не е за вашата уста!" Тогава те се обърнаха към Сребърния Цар и се прилепиха към него така, че одеждите му заблестяха с чуден златен отблясък.

„За мен Вие сте добре дошли", каза той; обаче аз не мога да Ви нагостя. Заситете своя глад навън и ми донесете отново Вашата светлина."

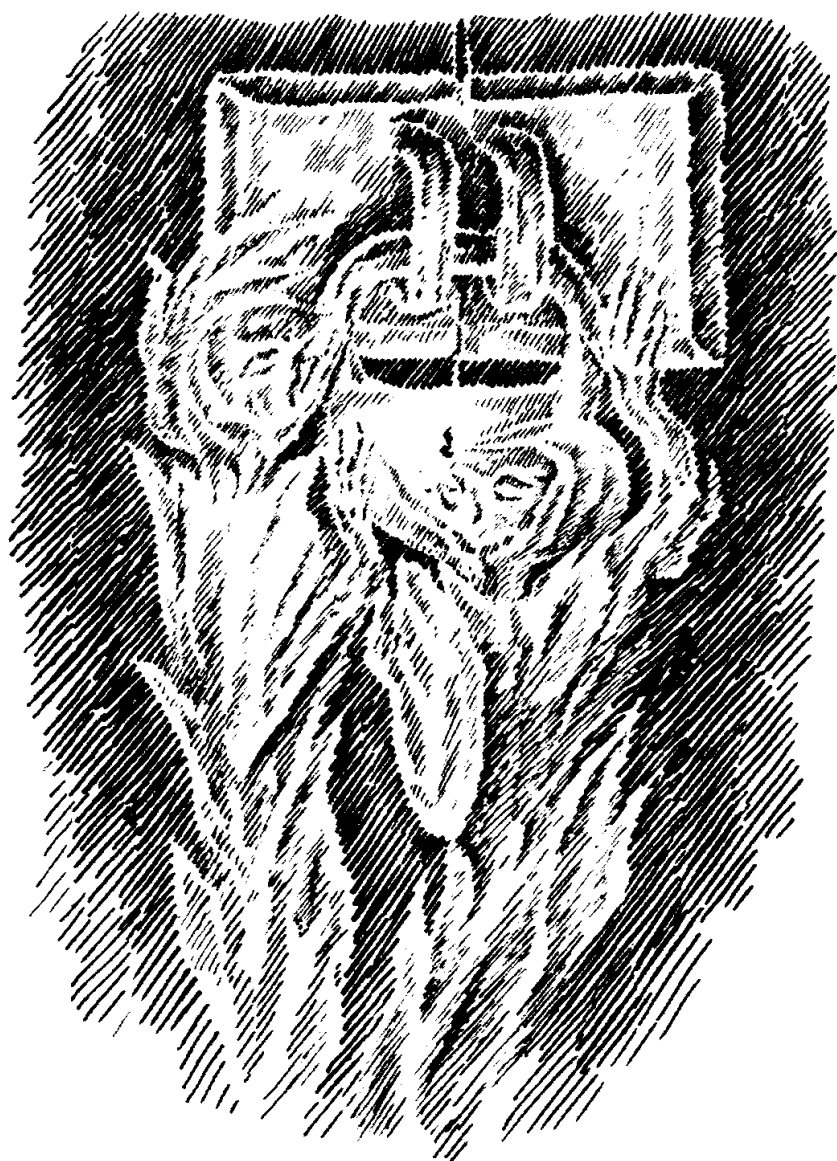
Те се отдалечиха и се плъзнаха покрай Бронзовия Цар, който изглежда не ги забеляза и тогава обгърнаха Четвъртия Цар - от металната сплав.

„Кой ще владее света?", попита той със заекващ глас. „Онзи, който стои на собствените си крака", отговори Старецът. „Това съм аз!", заяви Смесиеният Цар. „Това скоро ще проличи" - отвърна Старецът; „защото дошло е вече времето."

Красивата Лилия прегърна Стареца и го целуна най-сърдечно. „Святи Боже!", каза тя, „Благодаря ти хиляди пъти, защото чух тези изпълнени с предсказания думи за трети път!" И едва изрекла това, тя се вкопчи здраво в Стареца, защото цялата земя под краката им започна да се люлее; Старицата и Момъкът също се държаха един за друг; само подвижните Блуждаещи Светлини не почувстваха нищо.

Съвсем ясно можеше да се усети, че целият храм се люшка като кораб, който се отдалечава от пристана, след като е вдигнал котва; сякаш Земяните недра се разтвориха пред него, когато той премина през тях, издигайки се все по-нагоре. При това не заседна никъде, никаква скала не прегради неговия път.

В продължение на няколко мига започна сякаш да ръми ситен дъжд през отвора на неговия купол; Старецът притисна още по-здраво Красивата Лилия и каза: „Сега още сме под реката и съвсем скоро ще стигнем

целта." Не след дълго им се стори, че трусовете са спрели, но се излъгаха: храмът се издигаше все по-нагоре и по-нагоре.

Изведнъж над главите им се чу странен пукот. Дъски, греди и безформени късове започнаха да се сричат през отвора на купола. Лилия и Старицата отскочиха встрани; мъжът с лампата хвана Момъка и остана на място. Малката колиба на Лодкаря - защото тя беше тази, която издигашият се храм откъсна от Земята и прие в себе си - постепенно се спусна надолу, закривайки Момъка и Стареца.

Жените извикаха уплашено, а храмът се разтърси като кораб, който неочаквано се беше натъкнал на под водна скала. Жените започнаха да се суят страхливо в мрака около колибата; нейната врата беше затворена и никой не отговаряше на тяхното чукане. Те удряха все по-силно и доста се учудиха, когато дървото започна да кънти като метал. Под въздействието на затворената вътре лампа, колибата се беше покрила със сребро. Не след дълго тя съвсем промени своя облик; защото благородният метал се освободи от случайните форми на дъските, стълбовете и гредите, приемайки все по-изисканите очертания на една изящна, майсторски построена сграда. И ето, че сега в средата на големия храм се издигна един прекрасен по-малък храм, който можеше да се приеме и за олтар, и който бе напълно достоен за храма.

По една стълба, която се издигаше от вътрешната страна, благородният Момък се изкачи нагоре; мъжът с лампата го осветяваше, а друг един, облечен в къса бяла дреха го подкрепяше; той държеше в ръка едно сребърно весло; в негово лице веднага можеше да бъде познат Лодкарят, доскорошния обитател на преобразената колиба.

Красивата Лилия се изкачи по външните стъпала, които водеха от храма към олтара, но тя все още трябваше да се държи по-далеч от своя любим. Старицата, чиято ръка съвсем се беше смалила докато лампата беше скрита, изведнъж извика: „Нима аз още трябва да страдам? При толкова много чудеса няма ли поне едно, което да спаси моята ръка?" Нейният мъж и посочи отворената врата и каза: „Погледни, денят вече настъпва, побързай да се изкъпеш в реката!" - „Що за съвет!", извика тя „Трябва ли цялата да почернея и съвсем да изчезна; та нали не съм заплатила още своя дълг! - „Хайде, настоя Старецът"; „последвай ме! Всички дългове са вече изплатени." Старицата забърза към реката и в този миг лъчите на изгряващото Слънце блеснаха над купола на храма. Старецът застана между Момъка и девойката и извика високо: „Три неща властвуват на Земята: мъдростта, светлината и силата!"

При първата дума се изправи Златният Цар, при втората - Сребърният, а при третата бавно се надигна Бронзовият, докато Четвъртият рухна тромаво на мястото си. Който го погледнеше едва би съдържал усмивката си,

независимо от тържествеността на момента, защото той не седеше, нито пък се излягаше, а сякаш се бе сринал, лишен напълно от своята форма. Блуждаещите Светлини, които досега се занимаваха с него, се оттеглиха встрани. Макар и доста избледнели на зазоряване, те отново изглеждаха добре наситени и разгорени. По свойствения им сръчен начин те бяха изблизали със своите остри огнени езици златните жилки на колосалната статуя до самата и вътрешност. Неправилните празни пространства, които се появиха вследствие на това, останаха за известно време отворени и статуята запази своята предишна форма. Но когато огнените езици обхванаха и най-нежните жилки, фигурата изведнъж рухна и за съжаление - тъкмо на онези места, които остават цели, дори и когато човек сяда; ставите, които иначе трябва да се сгъват, сега останаха неподвижни. Който не можеше да се размее при тази гледка, трябваше да отвърне очи от нея; смесицата между форма и купчина буци беше направо противна за гледане.

Човекът с лампата помогна на красивия Момък, все още втрещено загледал пред себе си, да слезе от олтара и го поведе направо към Бронзовия Цар. В нозете на могъщия владетел лежеше меч в бронзова ножница. Момъкът препаса меча. „Мечът в лявата ръка, дясната свободна!“, извика Бронзовият Цар. Тогава те се отправиха към Сребърния, който насочи своя скиптър към Момъка. Той го пое с лявата ръка, а Царят любезно добави: „Паси овцете!“ И когато стигнаха до Златния Цар, той постави на главата му с най-бащински благославящ жест венец от дъбови клонки и каза: „Познай най-висшето.“

През цялото това време Старецът внимателно наблюдаваше Момъка. След като препаса меча, гърдите му се повдигнаха, ръцете се раздвижиха по-свободно, а краката стъпиха по-здраво; поемайки скиптъра, силата му сякаш се смекчи, но стана и още по-могъща благодарение на неговата неописуема прелест; а когато накрая и дъбовият венец украси неговите къдрици, чертите на лицето му се оживиха, очите му заблестяха от присъствието на Духа и първата дума, която произнесе беше: „Лилия!“ „Скъпа Лилия!“, извика той, изкачвайки се към нея по сребърните стъпала на олтара, откъдето тя беше проследила целия му път. „Скъпа Лилия! Какво по-ценно би могъл да пожелае човек, разполагащ с всичко, освен онази невинност и онази тиха обич, с които ме дарява твоето сърце? - „О, скъпи мой приятелю“, обърна се той към Стареца и поглеждайки трите свещенни статуи продължи: „Великолепно и непоклатимо е царството на нашите отци, но ти забрави четвъртата сила, която много по-отдавна, много по-силно и по-сигурно властвува в света - силата на Любовта!“ При тези думи той прегърна красивата девойка; тя отметна

воала и нейното лице изведнъж се обагри в най-прекрасна и непреходна руменина.

На това Старецът отговори, усмихвайки се: „Любовта не властвува, тя създава, а това е много повече!"

При тази тържественост, при голямото удивление и последвалото щастие никой не забеляза кога настъпи денят. И сега, поглеждайки през отворената врата, всички видяха съвсем неочаквани неща. Една голяма и обградена с колони площадка образуваше преддверие, в чийто край се виждаше един дълъг, великолепен мост, който чрез множество дъги свързваше двата бряга на реката; от двете му страни личаха изящни входни арки, създаващи удобство за пътниците, които вече наброяваха хиляди и продължаваха да прииждат и в двете посоки. Широкият коридор по средата беше зает от стада, мулета, ездачи и каруци, които без да си пречат се движеха в двете посоки. И явно всички се удивляваха на това удобство и великолепие, а Новият Цар и неговата съпруга бяха толкова възхитени от неспирното движение и от живота на този огромен народ, колкото и от щастието на взаимната им любов.

„Спомняй си за Змията с признателност!", каза мъжът с лампата; „на нея ти дължиш живота си, а твоите народи - моста, свързващ тези съседни брегове, превръщайки ги за пръв път в населени, плодородни земи. Онези плувачи и блестящи скъпоценни камъни, остатъците от принесеното ѝ в жертва тяло, са основните стълбове на този величествен мост; върху тях се издига той и върху тях ще се крепи занапред."

Тъкмо всички се канеха да го попитат за ключа на тази вълшебна тайна, когато пред портите на храма се появиха четири красиви девойки. По арфата, слънчобрана и стола от слонова кост стана ясно, че това са компаньонките на Лилия, но четвъртата, още по-красива от останалите три, беше напълно непозната; шегувайки се сестрински с тях, тя бързо прекося храма и се за изкачва по сребърните стълби.

„Ще ми вярваш ли занапред още повече, скъпа жено?", каза мъжът с лампата на четвъртата красавица. „Бъди благословена, ти и всяко създание, които тази сутрин ще се окъпете в реката!"

Подмладената и разхубавена Старица, от чийто предишен вид не беше останало никаква следа, прегърна с нежните си младежки ръце мъжа с лампата, който гальовно отвърна на нейните ласки. „Ако изглеждам твърде стар за теб", каза той, усмихвайки се, „днес ти можеш да си избереш друг съпруг; от днес нататък нито един брак няма да е валиден, ако не бъде сключен отново."

„А нима не знаеш", отвърна тя, „че ти също си се подмладил?" - „Радвам се, ако в твоите младежки очи изглеждам като един строен младеж; сега

искам ръката ти отново, и заедно с теб да прекрача в следващото хилядолетие."

Царицата радостно поздрави своята нова приятелка и заедно с нея и с другите компаньонки слезе до олтара, докато Царят, застанал между двамата мъже се визираше в моста и внимателно наблюдаваше преминаващите по него хора.

Но задоволството му не продължи дълго, понеже забеляза нещо, което за миг силно го разстрои. Огромният Великан, който изглежда още не се беше разбудил след своя утринен сън, се клатушкеше бавно по моста и предизвикваше голямо безредие. Както обикновено той и сега беше замаян след съня си и възнамеряваше да се изкъпе в познатия му речен залив; но вместо към реката, той закрачи по сушата и сега залиташе по широката настилка на моста. Несръчната му поява сред множеството хора и животни веднага предизвика всеобщо, макар и неясно учудване; когато обаче Слънцето блесна в очите му и той вдигна ръце, за да се предпази, сянката на неговите чудовищни юмруци се стовари върху тълпата толкова силно и хаотично, че хора и животни вкупом се разбягаха, понеже бяха или улучени от ударите, или застрашени от опасността да бъдат съборени в реката.

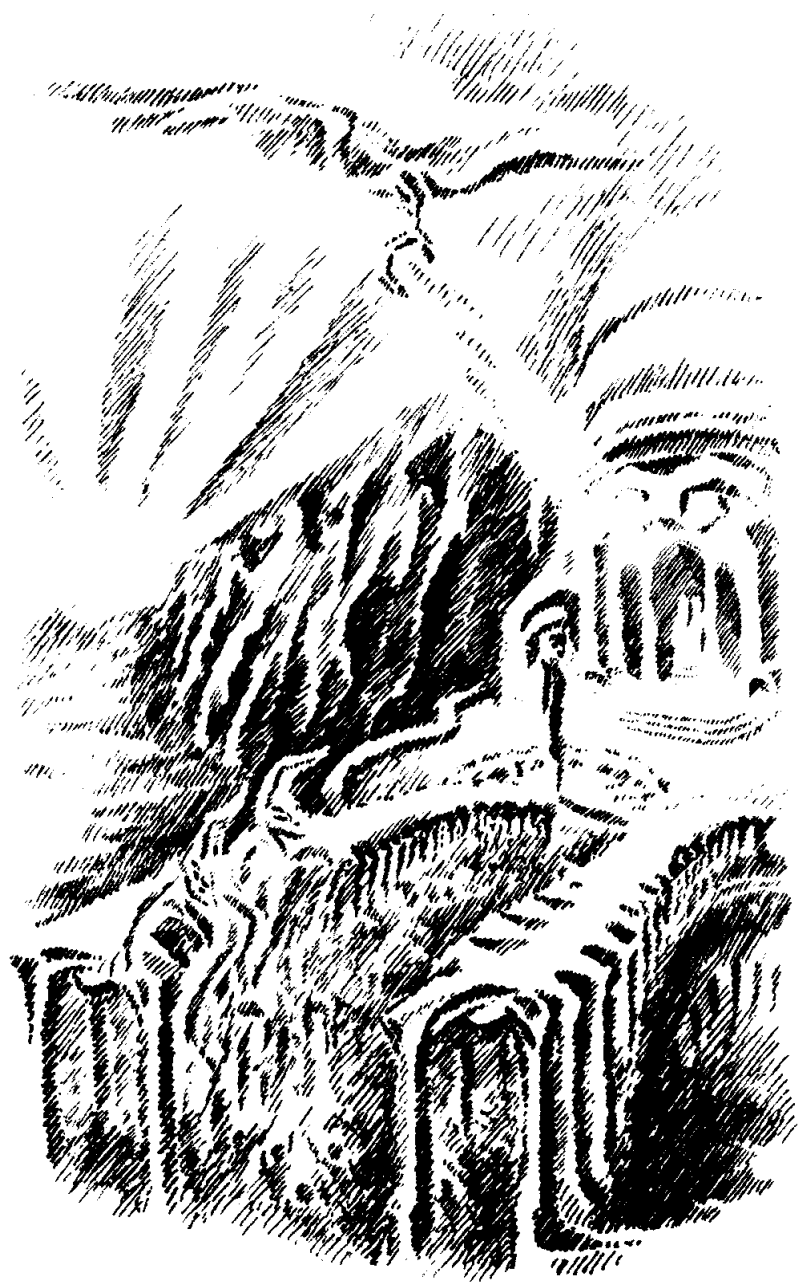
Когато Царят видя това безобразие, той неволно посегна към меча си, но после размисли и спокойно погледна към своя скипър, а после - към лампата и към веслото на своите спътници. „Аз отгатвам твоите мисли", каза мъжът с лампата; „обае ние и нашите сили сме безпомощни пред безсилието на Великана. Бъди спокоен! Той причинява зло за последен път и за щастие сянката му вече не ни застрашава."

Междувременно Великанът се беше приближил още повече, силно учуден от това, което виждаше с очите си; той отпусна ръце, без да причинява никакви други беди, и оглеждайки се наоколо, влезе в преддверието на храма.

Тъкмо се отправяше към портата на храма, когато изведнъж, точно в средата на двора, той спря като закован. Застана там като огромна, масивна статуя от лъскави червени камъни, а сянката му посочваше часовете, които бяха отбелязани на широк кръг под нозете му, но не в цифри, а в изящни, многозначителни образи.

Царят много се зарадва, когато видя, че зловредната сянка беше превърната в нещо полезно; не по-малко се учуди и Царицата; прелестна в своите изящни накити, тя излезе от олтара заедно със своите приятелки, и съзря странна гледка, която почти закриваше изгледа от храма към моста.

Междувременно хората започнаха да прииждат към Великана, понеже сега той беше застанал неподвижно, обикаляха около него и се удивля

ваха на неговото преобразяване. После те се насочиха към храма, който изглежда едва сега беше забелязан от тях и се насъбраха пред вратите му.

В този миг ястребът с огледалото се издигна високо над храма; то улови Слънчевата светлина и я препрати към множеството хора събрани около олтара. Царят, Царицата и техните придружители се появиха в сумрачния свод на храма, целите озарени от небесно сияние, и когато ги видяха, всички паднаха на колене. Но после те бързо се съвзеха и станаха прави, докато в същото време Царят и неговата свита слязоха в олтара, отправяйки се през тайни галерии към техния дворец; а хората се разпръснаха из храма, за да задоволят своето любопитство. С удивление и страхопочитание те разглеждаха тримата изправени Царе, макар че изпитваха двойно по-голяма жажда да узнаят що за безформена купчина се крие под килима в четвъртата ниша, защото - който и да беше вътре - някоя благородна ръка беше поставила едно великолепно покривало върху рухналия на пода Цар, така че ничий поглед да не проникне до него и ничия ръка да не посмее да го докосне.

Удивлението на хората не би имало край и те сами биха се премазали в общата блъсканица, ако тяхното внимание не се беше отново насочило към голямото пространство около храма.

Там неочаквано, сякаш от въздуха, започнаха да се сипят златни монети; те закънтяха по мраморните плочи и най-близко разположените пътници се втурнаха да ги събират; после чудото отново се повтори, ту на едно, ту на друго място. Стана ясно, че оттегляйки се, Блуждаещите Светлини искаха да се позабавляват още веднъж и сега те весело разпръскваха златото от крайниците на рухналия Цар. Известно време хората алчно се втурваха насам и натам, блъскаха се и падаха, дори след като златните монети престанаха да се сипят от небето. Накрая те постепенно се успокоиха, всеки тръгна по своя път; мостът и до ден днешен гъмжи от пътници, а храмът е най-посещаваният по цялата Земя.

РУДОЛФ ЩАЙНЕР
ТАЙНОТО ОТКРОВЕНИЕ НА ГЪОТЕ В НЕГОВАТА ПРИКАЗКА
ЗА ЗЕЛЕНАТА ЗМИЯ И КРАСИВАТА ЛИЛИЯ

Две лекции изнесени в Берлин на 22 и 24 Октомври 1908

Превод от немски: д-р ДИМИТЪР ДИМЧЕВ

ПЪРВА ЛЕКЦИЯ

ЕЗОТЕРИЧНО РАЗГЛЕЖДАНЕ НА ГЪОТЕВОТО ТАЙНО ОТКРОВЕНИЕ

Берлин, от 22. 10. 1908 г.

Всеки, който проследява духовното развитие на човечеството не само според достъпните, общоизвестни документи и версии, а отива малко по-навътре в нещата, като се спира върху някои подробности, които първоначално биха могли да изглеждат само като симптоматични за общочовешкото развитие, макар и всъщност явно ни тласкат към осъзнаването на вътрешните и затова истински сили на еволюцията, неизбежно ще се натъкне на една забележителна сцена от по-новата духовна история на човечеството и тази сцена, разиграла се през 90-те години на 18 век в Йена, ще се оказва с все по-голямо и по-голямо значение за него.

Тогава един от най-известните по онова време ботаници, на име Батч /*1/, стоящ начело на тогавашната наука, трябвало да изнесе една лекция в Дружеството за естествени науки, намиращо се в Йена. Двама мъже, единият по-млад, а другият с десет години по-възрастен, изслушали тази лекция и се случило така, че след лекцията те тръгнали заедно и започнали разговор помежду си./*2/ По-младият от двамата мъже се обърнал към по-възрастния: Ако човек се остави под въздействието на една такава лекция, той винаги става свидетел, как научният подход раздробява нещата и ги поставя едно до друго, без да се съобразява с духовната цялост, която ги свързва и живее в тях. Да, на по-младия мъж му беше, така да се каже, твърде противно, че растенията могат да бъдат подредени едно до друго, без никакъв намек за онзи по-висш принцип, който свързва различните растения и така или иначе, трябва да съществува в света.

Но по-възрастният мъж изтъкна следното: все пак може би има и друг подход за разглеждане на природата, който не се отнася така към нещата и който, въпреки че представлява една разновидност на познание то, на драго сърце стига до единството, до онова, което за външното сетивно наблюдение съществува само като отделни фрагменти, които нямат никаква връзка помежду си. И тогава този мъж извади от джоба си един молив и лист хартия, и веднага нарисова една странна форма, която наподобяваше растение, но не приличаше на нито едно от съществуващите

растения, които възприемаме с нашите физически сетива/*3/, една форма, която не е напълно осъществена в нито един конкретен случай и не живее в нито едно от познатите ни растения, но въпреки това е олицетворение на самата растителна същност, на пра-растението, на принципа, който обединява всички растения по лицето на Земята. По-младият мъж се вгледа в рисунката и отвърна: „Да, обаче това, което Вие нарисовахте, не е резултат на някакво наблюдение, на някакъв опит, а чисто и просто една идея" - и после добави, че такива идеи могат да бъдат породени само от човешкия Дух, и че една такава идея няма никакво значение за всичко онова, което живее в така наречената жива природа. По-възрастният от двамата мъже не можа да разбере както трябва това възражение и отговори: „Ако това е една идея, тогава аз виждам моите идеи с очите си!" - Той беше на мнение, че както отделното растение е видимо за зрителното сетиво и представлява една опитност, така и неговото пра-растение, макар и да остава скрито за външните сетива, е нещо обективно, нещо реално съществуващо във външния свят, а именно това, което живее във всички растения, първообразът или пра-растението, от който произлизат всички растителни видове.

Вие добре знаете, че по-младият от двамата мъже беше Шилер, а по-възрастният Гьоте.

Този разговор представлява едно симптоматично и многозначително оповестяване на новата Духовна наука, антропософията./*4/ Какво всъщност проговори тогава у Гьоте, когато той възрази на Шилер? У Гьоте проговори съзнанието, че външният обективен свят, външните истини могат да бъдат обхванати не само с помощта на онези представи, до които стигаме чрез външните сетива и които ограничават разумът, получава от външните сетивни възприятия; но след като човекът напегне своите по-висши духовни сили, които не зависят от външните сетивни възприятия, той също стига до нещо истинно, до нещо обективно, както това прави и чрез своите сетивни възприятия.

С право бихме могли да кажем, че Шилер, който в онзи момент все още не можеше да съзре какво точно се крие зад думите на Гьоте и смяташе, че рисунката, която Гьоте нахвърли пред очите му, е нещо субективно, е най-красноречивият пример за това, как човек може да се издигне до онази висота, която е присъща на Гьоте. И ние виждаме как след този момент у Шилер се пробужда все по-голямо разбиране за Гьотевите идеи. Едно писмо/*5/ на Шилер може да послужи като психологически документ от най-висш порядък. В него той пише: „От доста време, макар и да се намирах твърде далеч от Вас, аз се вглеждах с нарастващо удивление в развитието на Вашия Дух и в пътя, който Вие следвате. В природата Вие търсите необходимостта, но я търсите по най-трудния

път, от който всяка по-слаба личност би желала да се предпази. За да си осигурите светлина върху отделните факти, Вие обгръщате цялата природа; в целостта на нейните проявления Вие търсите именно разбирането на отделния индивид. Стъпка подир стъпка, Вие се издигате от простия организъм до по-сложния, за да изградите накрая най-сложния от всички, и то не как да е, а генетично, като си служите с материалните субстанции на целия природен свят. Благодарение на факта, че го пресъздавате, следвайки природата, Вие се стремите да проникнете в неговата скрита техника. Една величествена и действително героична идея, която ясно показва, как Вашият Дух обгръща богатата цялост на своите представи в едно прекрасно единство!"

Ето как ние трябва да разглеждаме това, което Шилер пише и което в Гьотевото съзнание предизвиква този отговор, като едно доказателство за обективността в идейния свят на Гьоте.

Наистина е твърде забележително: един психолог, живял през 20-те години на 19 век и днес напълно забравен, Хайнрот, в своята „Антропология“, която е всъщност една психология, казва нещо много характерно за Гьоте, и това са думи, които според начина, по който са казани, са забележителни от методологическа гледна точка и хвърлят ясна светлина върху засегнатия въпрос. За да характеризира Гьотевия светоглед, той употребява израза „предметно съзнание”/*6/ и допълва: Гьотевото мислене е едно изключително своеобразно мислене, което фактически не се отделя от обективната същност на нещата, то живее съвсем спокойно вътре в нещата и без да ги напуска, се издига в света на идеите.

Който съумява да проникне по-дълбоко в цялата духовна организация на Гьоте, както ще се опитаме днес и в други ден, за да навлезем още по-навътре в нашата тема, преминавайки от външното наблюдение към вътрешния размисъл, ще установи, че практикувайки този вид мислене - без да остава в повърхностния пласт на нещата и изобщо в областта на сетивните възприятия - той все пак остава свързан с фактите и вътре в тях той намира духовния свят, света на идеите. Ето защо Гьотевото мислене е от толкова голямо значение за голяма част от съвременното човечество. Нека добавим и друго: уникалното въздействие на Гьотевия светоглед се разпростира не само върху различните възгледи на голям брой човешки същества, но и върху цели исторически епохи.

Ако се задълбочим в това, за което става дума тук, ние действително ще се убедим в уникалното въздействие на Гьотевия духовен светоглед. Да вземем например трима от големите немски философи, чиито възгледи са твърде различни: Фихте, Хегел и Шопенхауер. Ако разгледаме техните взаимоотношения и преценката на тримата за Гьоте, ние ще устано-

вим нещо твърде своеобразно, що се отнася до световноисторическото въздействие на Гьотевия духовен светоглед.

Фихте се оказва един мислител, който плува в твърде отдалечени сфери и това проличава най-ясно, когато през 1794 завърши в Йена своята книга „Основни принципи наукознанието“. Много трудно е човек да се издигне до там, че да разбере Фихте, много трудно е човек да проникне във Фихтевите мисли, въпреки че никой от тези, които са проникнали там, не би могъл да отрече, че благодарение на Фихте е постигнал невероятен напредък в своята духовна дисциплина. Обаче не е работа за всеки да се катери по стръмните върхове на чистите понятия. И ето че този Фихте, който броди в такива абстрактни области, изпраща своя труд върху „Наукознанието“ на Гьоте, прибягвайки до следните забележителни думи./*7/ „Аз виждам, и винаги съм виждал във Ваше лице представителя на чувството в неговата най-чиста духовна същност, каквото можем да открием в съвременната степен на хуманизма. С пълно право философията се обръща към Вас. Защото пробният камък за нея са именно Вашите чувства.“ Ето какво казва Фихте за Гьоте.

Нека сега да се спрем на един друг философ, Шопенхауер, и преди всичко, да видим как Шопенхауер се отнася към Фихте. Те наистина бяха братя-врагове, поне Шопенхауер беше твърде враждебно настроен към Фихте. И цял живот Шопенхауер не се уморяваше да сипе ругатни върху Фихте. За него той е един вятърничав самохвалко, който живее в своите празни думи и нищо повече. Той винаги изтъква цялата незначителност и безсъдържателност на Фихтевата философия. Да, едва ли има по-голяма противоположност от тази между Шопенхауер и Фихте. Но Шопенхауер действително се е учил от Гьоте. Известно време той експериментира заедно с Гьоте, за да си обясни някои основни понятия от физиката, и част от изводите в първите му съчинения, както и в неговия основен труд, са направени под впечатлението, което Гьоте прави на Шопенхауер. Който познава Шопенхауер, добре знае, с каква преданост говори той за Гьоте. Двете големи противоположности, Шопенхауер и Фихте, се обединяват в Гьоте и той се явява като единствената свързваща сила между тях двамата.

И нека накрая да разгледаме Хегел и Шопенхауер! Хегел е също труден за разбиране. Той, който се опитва да превърне фактическия свят на понятията в една всеобхватна, систематична органика, изисква от човека да се издигне до такова равнище, при което да борави с понятията като с факти, или казано с други думи, да ги изживява съвсем непосредствено. Но Шопенхауер намира това техническо боравене с понятията та за нещо, което е напълно безсмислено; той смята, че в този случай всичко се свежда само до една празна игра с абстрактни думи и изрази. И ако сега

ние отново искаме да си представим отношението на Хегел към Гьоте, бихме могли да посочим само една подробност, а именно великолепното писмо/*8/, в което Хегел пише: Гьоте се стреми да обясни онези фактически, духовни явления, които са скрити зад световните; той ги нарича „пра-феномени“, както и пра-растението е за него един „пра-феномен“, лежащ в основата на целия растителен свят. - Докато Хегел, като философ, се обръща към нас от висотата на духовния свят, за да ни подсказе областите, в които ние можем да упражняваме нашето мислене, макар че от друга страна той се издига до онази точка, където влиза в съприкосновение с понятията, извлечени от духовния свят. Така Гьотевият пра-феномен се покрива с това, до което стига и чистата философия. Тук ние установяваме една голяма хармония между Хегел и Гьоте, каквато впрочем съществува също и между Гьоте и Шопенхауер. Да, Хегел и Шопенхауер се обединяват в Гьоте. И какво откриваме, ако от тези минали времена се пренесем в наши дни?

През епохата на Гьоте естествено-научното изследване имаше съвсем друг облик. Днес много повече, отколкото през епохата на Гьоте, за единствено правилен и строго научен метод се счита този, който се опира на външното сетивно наблюдение, както и на резултатите от ясното и логическо мислене. Но дори и един Хекел се стреми, както сам той подчертава във всяка от своите книги, да застане върху здравата опора на Гьотевия светоглед, така че ние виждаме, как дори един по-скоро материалистично оцветен светоглед намира за важно това, да се позове на Гьоте. А също и днес, всички Вие бихте могли да намерите такива автори, които се позовават на Гьоте; техните съчинения също са стъпили върху онази здрава опора, при която Духът е една абсолютна реалност в най-висшия смисъл на тази дума. Враждебно настроените спиритуалистични и материалистични изследователи могат и да се карат помежду си, но и двете страни смятат, че имат еднаквото право да се възхищават от Гьоте. Ето как Гьоте представлява нещо, което свързва противоположностите.

Тези факти ясно потвърждават силата на Гьотевия светоглед, онази сила, която въздействува върху други те по такъв начин, че дори противоположните и враждебни възгледи намират у Гьоте нещо, което им е дълбоко присъщо. Вероятно мнозина от Вас знаят коренно противоположните възгледи на Вирхов и Хекел. Но ето че и Вирхов, който не е съгласен с Хекел, също се позовава на Гьоте в една от своите забележителни лекции./*9/ Следователно, у Гьоте ние имаме една сила, която по отношение на противоположности те, на борбата между светогледите, съдържа в себе си общото между тях, една сила, която е в състояние да

покаже, че нещата с възгледите, общо взето, съвсем не стоят така, както упорито твърдят съответните представители на науката.

Именно когато разглеждаме отношението на тези забележителни личности към Гьоте, ние стигаме до разбирането, че това, което хората наричат „познание“, може да бъде сравнено с картините, с които отделните художници, застанали около една планина, изобразяват това, което виждат. Естествено, нарисувани те картини са твърде различни, и все пак те пресъздават една и съща планина. Пълна представа за планината ще се получи само ако съпоставим различните картини и ги съединим в едно цяло. Ако приложим този метод в областта на познанието, ние ще установим следното: Гьоте не си избира една единствена гледна точка, а изкачва планината и показва, че наблюдателната точка може да се изнесе горе на самия връх, откъдето се открива една толкова всеобхватна панорама, че различните възгледи вече не си противоречат един на друг, както по-рано.

Ето кое прави Гьоте един от най-забележителните духове на нашето време. И когато задълбочените и всеотдайни занимания с Гьоте пробудят у нас усещането, че Гьоте наистина е един от най-значителните умове на нашето време, тогава от само себе си става ясно, че е напълно оправдано при обсъждането на духовно-научните факти, както и на един светоглед, извлечен направо от духовния свят, да поставим на преден план именно онова, което той правеше и искаше, само и само да навлезем още по-дълбоко в неговата вътрешна същност. След като в толкова много отношения той е един пробуждащ дух, защо да не е такъв и за онова духовно течение, чиято най-висша и красива цел се свежда до толерантното изслушване на различните възгледи, а за свой собствен принцип издига изискването да не остава завинаги прикован към едно или друго фиксирано становище, а търсейки истината, се издига все по-високо и по-високо с помощта на такива методи, които прилага за своето вътрешно развитие, за изграждането на своите вътрешни възприемателни органи, защото именно благодарение на тях той стига до там, че започва да вижда по-дълбоките духовни основи на нещата.

Доколко Гьоте засяга най-дълбоките чувства също и на съвременното човечество в една толкова ограничена област - това ние ще обсъдим още сега. Нека например да се замислим върху едно чувство, което мнозина от Вас добре познават, едно чувство, което бихме могли да охарактеризираме по следния начин: в наши дни има много хора, които се стремят да скъсат със старите традиции и да стигнат до такива чувства, мисли и представи, чрез които те влизат в непосредствена връзка с външния свят. Вие веднага ще се досетите какво имам предвид, ако Ви напомня за една известна картина, която доста се цени в наши дни. Става дума за

картината „Ела, Господи Исусе, и наш гост бъди...“/*10/ Картината живее не само в своя създател, но и в онези, които и се радват и обичат да я гледат; те просто изпитват копнежа да зърнат обра за на Исус още в същия миг, да видят как например Той сяда на трапезата и така нататък. Бихме могли да кажем, че тази картина има стойност не само за настоящата епоха, но и за всички времена, и че тя притежава една вечна, непреходна стойност, защото всяка епоха с право се стреми да я включи в своите художествени образци. С тези кратки думи аз смятам, че охарактеризирах основното усещане, което картината буди в душите на много от нашите съвременници.

Впрочем по отношение на последното, бихме могли да твърдим, че Гьоте принадлежи към миналото. Това твърдение се подкрепя както от неговото предпочитание към духовното изкуство, което се придържа към добрите стари традиции, така и от слабостта му към гърците. Лесно бихме могли също да повярваме, че може би Гьоте не притежава никакво задълбочено разбиране за онова усещане, което буди у повечето хора картината „Ела, Господи Исусе, и наш гост бъди“. Но ако искаме да надникнем по-дълбоко в Гьотевата душа, нека да си припомним книгата на Боси за „Тайната вечеря“ на Леонардо да Винчи./*11/ Върху тази книга Гьоте пише една рецензия и там ние откриваме един забележителен пасаж. Тази картина се намира в трапезарията на манастира Санта Мария де ла Грация край Милано, и Гьоте описва впечатленията си, докато цветовете били все още запазени, понеже въпреки предприетата в последно време реставрация, картината създавала усещането, че тя непрекъснато губи своята свежест. И той описва младежките си впечатления по следния начин: „Срещу тясната страна на входа, в дъното на залата, се намира масата на игумена, а от двете страни са разположени трапезите на монасите и всичките се издигат малко над пода; и сега, ако влизащият се обърне назад, на четвъртата стена, над не много високата врата, той вижда четвъртата маса, до която са седнали Христос и Неговите ученици. Усещането е, че всички фигури са част от едно общо цяло.“ Ето защо, верни на своя усет, доминиканците направо призовават Спасителя: „Ела, Господи Исусе, и наш гост бъди. „Да, казва Гьоте, тук всичко е включено в една единствена картина. И за да няма никакво съмнение относно неговите думи, той добавя: „Сега, когато всички се хранят, ние виждаме една забележителна гледка: масите на игумена и на Христос са разположени една срещу друга, а между тях са насядали монасите. Обаче мъдростта на художника го кара да вземе като образец именно трапезата, до която са седнали монасите. Покривката на масата, с нейните измачкани гънки, цветни ивици и завързани краища, изглежда така, сякаш е взета от манастирската пералня, а чиниите, чашите и дру-

гите прибори са пълно подражание на тези, с които си служат монасите. Следователно, тук изобщо не става дума за придържане към някакъв остарял сценарий. И би било твърде неуместно, ако например трябваше да си представим тези мъже насядали на възглавници. Не, те трябва да са тук, в реалния свят, Христос просто трябва да вечеря заедно с доминиканците от Милано."

И сега ние питаме: Притежаваше ли Гьоте тъкмо това разбиране за нещата, това - бих казал - съвременно разбиране за нещата? Да, той го притежаваше, и то по един всеобхватен начин, който винаги може да ни послужи като доказателство за това, колко универсални са неговите способности, за разлика от всички онези едностранчиви и взаимноизключващи се сили. И ако съумеем да се пренесем в Гьотевата душа, ние ще разберем защо Гьоте ни е толкова близък и защо трябва да обръщаме погледа си към него, ако искаме да получим макар и бегла ориентация по въпросите, отнасящи се до духовния свят. Гьоте ясно съзнаваше, че човекът може да пробуди у себе си определени духовни способности, определени духовни органи и с тяхна помощ да се издигне до едно по-високо равнище, чиито проявления не са достъпни за обикновеното съзнание.

Ако тук бихме имали възможността да се спрем по-задълбочено върху Гьотевите естествено-научни съчинения, както съм се опитал да направя това в моята книга „Гьотевият светоглед"/*12/ лесно бихме могли да представим цялото своеобразие на Гьотевия метод. Обаче днес ние искаме да се приближим до Гьоте откъм една друга страна. Гьоте е успял да загатне някои неща, които ни насочват към по-дълбоките източници на неговия светоглед. Ние отново ще говорим по тази тема в две от лекциите на моя зимен цикъл върху Гьотевия „Фауст"/*13/ Що се отнася до Фауст, Гьоте веднъж сподели с Екерман, че той е написал творбата си по такъв начин, щото читателят - ако се придържа само към външното описание - може да се задоволи с ярките образи, но той може да стигне и до онези тайни, които са скрити зад думите. И във втората част на Фауст, Гьоте посочва, че ясно трябва да различаваме това, което е външно, от това, което е вътрешно, и най-вече онези тайни, които той е скрил зад думите. Следвайки една стара традиция, ние обозначаваме външното с думата „екзотерично", а вътрешното - с думата „езотерично".

Сега ние бихме искали да се приближим до Гьоте като разгледаме онази негова творба, в която са съсредоточени цялото му методическо мислене, цялата му воля; днес ще сторим това по един външен, екзотеричен начин, а в друг ден - по един вътрешен, езотеричен начин. Ако поискаме да вникнем в най-дълбоките тайни на познанието, до които е успял да се добере Гьоте, можем да си послужим с едно почти непознато негово

произведение. Става дума за една малка творба под надслов „Приказка“, която е поместена в края на „Разговори с немски изселници“. Защото докато я чете, всеки, който действително се стреми да проникне в Гьотевия светоглед, още в самото начало има ясното усещане, че Гьоте иска да каже нещо много повече, отколкото читателят научава на пръв поглед от персонажите на приказката. Да, тази Приказка предлага на внимателния наблюдател загадка след загадка.

А сега ми позволете да изложя пред Вас само главните моменти от повествованието, защото не е възможно да обсъждаме Приказката, без да се спрем на нейните най-характерни особености. Следователно, налага се за известно време да се потопим в съдържанието на приказката, защото това ще ни улесни в по-нататъшната работа върху нея. Често ми се е случвало, когато изнасям лекция върху тази приказка, да чувам възражението: „Но аз изобщо не зная, че в Гьотевите произведения има такава приказка!“ Ето защо повтарям: тя се намира във всяко пълно издание на Гьотевите произведения, и по-точно в края на „Разговори с немски изселници“.

А сега да пристъпим към самите образи от приказката!

Край една река живее един Лодкар. Един ден при този Лодкар идват странни посетители: Блуждаещите Светлини. Те искат от Лодкаря да ги превози с лодката до отсрещния бряг на реката. Лодкарят се съгласява с тях и изпълнява желанието им. Но те се държат толкова странно, толкова неспокойни и нетърпеливи са, че Лодкарят е обзет от страх, да не би да обърнат лодката му. Все пак той успява да ги превози благополучно до отсрещния бряг, но когато стъпват на брега, те решават да се разплатят по един твърде необичаен начин. Те разтърсват телата си и от тях започват да се сипят златни монети: това следва да е възнаграждението за положените усилия. Обаче Лодкарят съвсем не е във възторг от златните монети и казва: Добре, че нищо не падна в реката, защото тогава тя щеше страшно да се разгневи. Но аз не мога да приема златото; Вие можете да ми заплатите само с плодовете на природата. - И той посочва цената на своя труд: три глави лук, три артишока и три зелки. Следователно те трябва да заплатят с тези продукти на природата. Ние веднага ще видим дълбокото значение на всяка подробност, на всеки отделен факт.

По-нататък Лодкарят казва: А сега ме затруднявате и с това, че трябва да пренасям златните монети надолу по реката и да ги заравям в земята. - После той продължава с лодката надолу по реката и скрива златните монети в земните пукнатини. След като те са заровени там, към тях се приближава едно друго странно същество: Зелената Змия, която пълзи насам-натам из земните пукнатини и по земната повърхност. Внезапно тя вижда как в подземните пространства се изсипват купища златни моне-

ти. Първоначално Змията смята, че златото пада от небето. После тя лакомо се нахвърля на златните монети, изяжда ги и тялото и започва да свети все по-силно. А когато изпълзва до земната повърхност, тя забелязва, че от цялото ѝ тяло се излъчва една чудна светлина, която сияе така сякаш минава през смарагди и други скъпо ценни камъни.

После Змията среща Блуждаещите Светлини, които отново разтърсват телата си и се освобождават от това, което носят в себе си. Змията, чийто апетит към златото се усилва, лакомо го поглъща и започва да смита това, което Блуждаещите Светлини изхвърлят около себе си. Многозначителни са думите, които си разменят Змията и Блуждаещите Светлини. Змията казва за себе си, че е родственица на Блуждаещите Светлини по хоризонтална линия, и че Блуждаещите Светлини са нейни родственици по вертикална линия. Блуждаещите Светлини питат още Змията, дали тя не би могла да ги упъти как да стигнат до Красивата Лилия. И тогава Змията казва: Красивата Лилия се намира на отсрещния бряг на реката. - Ама че хубава каша забъркахме! - отговарят Блуждаещите Светлини. Ние дойдохме на този бряг, защото искахме да отидем при Красивата Лилия. Дали сега бихме могли да намерим някой Лодкар, който да ни върне на другия бряг? И ето че следват забележителните думи: Вие няма да откриете никакъв Лодкар, но дори и да бихте намерили такъв, трябва да сте наясно, че той може да ви превози само до този бряг, но не и до отсрещния. Ако искате да се прехвърлите до другата страна на реката, можете да го сторите само по два начина. Първият е, ако точно по обед, когато Слънцето се намира в най-високата си точка, вие преминете по моето собствено тяло. Тук Блуждаещите Светлини възразяват: Да, но през обедните часове ние не обича ме да пътуваме. В такъв случай следва да се възползвате от втората възможност. Надвечер, когато се стъмва, на едно точно определено място вие ще срещнете Големия Великан. Той не притежава никаква сила, обаче когато протегне ръката си и нейната сянка падне върху реката, вие можете да минете по сянка та и да се прехвърлите на другия бряг. Сянката има такава подемна сила, че може да издържи всеки човек. И така, ако не искате да минете по моето собствено тяло в обедните часове, потърсете Великана. Блуждаещите Светлини изслушват тези пояснения. После Змията отново се спуска в земните пукнатини и продължава да се радва на вътрешната светлина, която нейното тяло излъчва след поглъщането на зла тото.

И ето че сега Змията установява нещо твърде забележително. Когато се спуска още по-дълбоко в подземни те пукнатини, тя забелязва, че там, където по-рано е срещала само безразборно пръснати отломки от минералния свят, сега съвсем неочаквано вижда нови, непознати форми. По-рано тя можеше да ги възприема само чрез допира си до тях, но сега, ко

гато тялото и свети, тя си дава сметка, че може и да ги вижда. По-рано тя можеше да се докосва до различни колони и човекоподобни форми, но никога до този момент не и беше ясно какво всъщност има в подземния свят. Но сега тя отново пропълзва там и светлината, която се излъчва от нея, прави видим целия подземен свят.

И когато тя стига до една голяма подземна пещера, веднага забелязва, че в четирите ъгъла са застанали четири царствени фигури: един Златен Цар, един Сребърен Цар, един Бронзов Цар и в четвъртия ъгъл един Смесен Цар, една фигура, една сплав съставена от всички възможни, хатично свързани метали.

В мига, когато Змията влиза в подземната пещера и осветява фигурите, Златният Цар задава многозначителния въпрос:

„От къде идваш?"

„От пукнатините", отговаря Змията, „където се намира златото."

„Кое е по-блестящо от златото?" пита Царят

Змията отговаря: „Светлината!"

И Царят отново пита: „Кое е по-ободряващо от светлината?"

„Разговорът."

Никой няма да се усъмни, че в тези думи е вложено много по-голямо съдържание, отколкото изглежда на пръв поглед.

Когато Змията е вече вътре в пещерата, стената на подземния храм, където живеят четиримата Царе се разцепва. Влиза Старецът с лампата и го питат защо идва точно сега. Следва странный отговор: Нима не знаете, че моята светлина може да освети само това, което вече е осветено! И че тя не може да освети тъмнината! Едва след като Змията е заляла пространството с вътрешната си светлина, може да се появи и Старецът със своята лампа.

Сега отново започва един разговор между Царете и Стареца с лампата.

Питат Стареца:

„Колко тайни знаеш ти?"

„Три", отговаря той.

„Коя е най-важната?" пита Сребърният Цар.

„Явната", отвръща Старецът

„Искаш ли да я откриеш и на нас?" пита Бронзовият Цар.

„Щом узная четвъртата."

И сега прозвучават най-загадъчните думи в цялата приказка: „Аз зная четвъртата", казва Змията и просъсква нещо в ухото на Стареца, след което той с могъщ глас извиква: „Дошло е времето!"

Съществуват голям брой опити, които се стремят да разрешат загадките на тази приказка./*14/ Още по времето на Шилер и Гьоте мнозина се опитват да я тълкуват по един или друг начин. Забележително е едино-

мислието, което Шилер и Гьоте имат по този въпрос: Ключът към приказката се намира в самата нея!/*15/ Следователно, обяснението на приказката следва да търсим единствено в самата нея, и по-нататък в хода на лекцията ние действително ще се убедим - макар и по един твърде своеобразен начин - че това е точно така. Змията просъсква нещо в ухото на Стареца, и тъкмо това, което тя просъсква в ухото му, въпреки че не е названо, представлява разрешението на загадката. После Старецът казва: „Дошло е времето!“ - Следователно, ние трябва да търсим онова, което в подземния храм Змията доверява на Стареца.

Сега Старецът с лампата се отправя там, където живее неговата съпруга. Чрез силата, идваща от светлината на лампата, различните субстанции се преобразяват: камъните в злато, дървото в сребро, мъртвите животни в скъпоценни камъни, металите обаче биват унищожени. Той заварва своята съпруга напълно слисана. Когато я запитва, какво се е случило, тя отговаря: Тук се появили много странни личности. Човек би могъл да си помисли, че са някакви блуждаещи светлини. Впрочем не може да се каже, че те останаха в рамките на благоприличието. Добре, само че като се има предвид твоята възраст, съобразява Старецът, навярно те са проявили нужната учтивост. - И сега тя подробно разказва как Блуждаещите Светлини се приближили до златото и така го облизали, че после можели отново да разтърсят телата си и то да се изсипе от тях под формата на златни монети. Но да беше само това! Я погледни нашето куче! Мопсът също опита жълтиците, превърна се в скъпоценен камък и умря! Да, нашият мопс е мъртъв! - И възрастната жена продължи: Ако бих знаела какво ще се случи, аз никога нямаше да им обещава, че ще изплатя техния дълг към Лодкаря. А дългът се състои от три зелки, три глави лук и три артишока.

Добре, казва Старецът, вземи мопса със себе си и го занеси при Красивата Лилия, защото тя има тази особеност, че докосвайки скъпоценните камъни ги превръща в живи същества. И така, тя взема три пъти по три от обещаните на Лодкаря зеленчуци, като към тях в кошницата прибавя и мопса.

Сега ние стигаме до един твърде забележителен момент от приказката. Когато възрастната жена взема кошницата в ръцете си, тя и изглежда много тежка, макар че теглото на мъртвия мопс не е голямо и ако в кошницата беше само мъртвия мопс, тя щеше да е толкова лека, сякаш е празна; явно тежестта идва от новите продукти, каквито са зелките, лукът и артишокът. Обаче на пък към Лодкаря и се случва нещо необикновено. Великанът протяга ръката си така, че нейната сянка пада върху реката, грабва една зелка, една глава лук, един артишок и ги изяжда, и по този начин сега тя остава само с по два броя от това, което носи. Тя

иска да заплати на Лодкаря само една част от дълга. Обаче той настоява, че е безусловно необходимо да получи всичко, което му дължат Блуждаещите Светлини.

След продължителен спор Лодкарят казва: има още един изход от положението - възрастната жена да даде гаранция, че ще върне трите липсващи зеленчуци. За тази цел тя трябва да потопи едната си ръка в реката, като гаранция, че ще изпълни своето обещание. И докато върши това, тя забелязва, че ръката и, потопена във водата, се скъсява и става черна на цвят. „Сега тя само изглежда такава“, казва Лодкарят. „Ако обаче не удържиш на думата си, ръката ти действително ще остане в този вид. Тя непрекъснато ще се смалва и накрая напълно ще изчезне, но без ти да се лишаваш от възможността да си служиш с нея. Ти ще можеш да вършиш всичко с нея, само че никой няма да я вижда.“ Обаче жената предпочита да не може да върши нищо с ръката си, но тя да е на мястото си и всички да я виждат. Когато се издължиш, казва Лодкарят, всичко отново ще се оправи.

По пътя към Красивата Лилия тя среща един чудно хубав момък, на когото обаче, както той казва, е отне та цялата му някогашна сила и мощ; и от разговора между тях, ние узнаваме как точно се е случило това. Момъкът е обзет от силното желание да се срещне с Красивата Лилия. Тя отдавна се е превърнала в негов идеал. Обаче нейните прекрасни очи действуват по толкова гибелен начин, че сега той е останал без капчица сила и въпреки това, нещо непрекъснато го влече към нея.

Най-после и двамата пристигат при Красивата Лилия. Всичко, което заобикаля Красивата Лилия, е във висша степен забележително; ето защо тук ще споменем само няколко характерни подробности. Лилия е образец на съвършена красота; обаче тя притежава странното качество да умъртвява всяко живо същество, което се докосва до нея, и отново да съживява всичко, което вече е минало през смъртта.

Старицата и поднася подаръка. Момъкът е дошъл, за да утоли копнежа, който изпитва към Красивата Лилия; обаче ние виждаме, че Красивата Лилия също е измъчвана от своите копнежи. Тя се чувства далеч от плодотворните сили на живота; нейната градина е пълна с най-различни растения, които само цъфтят, но не дават плод; тя е приказно красива, обаче стои далеч от всичко живо. Тогава Старицата изрича една многозначителна фраза. Тя повтаря думите, които прозвучаха от устата на нейния съпруг в под земния храм и сега те дават нови надежди на Лилия. И това беше последният миг, в който тя можеше да се улови за някаква надежда; защото последното живо същество, което я свързваше с живия свят, току що и беше отнето. Тя имаше едно канарче и много се боеше да не го докосне, понеже знаеше, че това веднага би го умъртвило. Но

ето че отнякъде беше долетял един ястреб и канарчето, опитвайки се да се спаси от него, хвъркна към Лилия и докосвайки се до нея, мигом намери смъртта си. Ето защо Красивата Лилия живее напълно от-късната от останалия човешки свят.

Сега Старицата поднася мопса на Лилия. Лилия го докосва и мопсът отново оживява. Момъкът се опитва да утоли своя копнеж, прегръща Лилия и пада мъртъв на земята. Животът в неговите гърди угасва напълно. В същото време Змията прави един магически кръг около мъртвите тела на Момъка и канарчето. По този начин - и Змията е съвсем сигурна в това - безнадеждното положение ще се промени още в следващия миг. И то действително се променя. Сега идва Старецът със своята лампа и така цялата ситуация става друга. Защото Старецът идва тъкмо навреме: преди още разложението да е обхванало телата на Момъка и на канарчето. Старецът ги отвежда в подземния храм, който Змията беше вече проучила. Той се обръща към Блуждаещите Светлини: вие също бихте могли да ни помогнете. Когато стигнем до портата на храма, вие трябва да я отворите.

И сега Змията прави с тялото си един голям мост над реката и цялото шествие минава по него. Когато всички стигат до отсрещния бряг, ние виждаме, че докосвайки Змията, която е решила да пожертва себе си, Момъкът отново се пробужда за живот. Макар и да вижда всичко, той все още не може да го проумее.

Змията изведнъж се раздробява на хиляди скъпоценни камъни, които Старецът хвърля в реката и от тях израства един приказен мост. Шествието, предвождано от Стареца, се отправя към подземния храм. И когато те влизат вътре, ние виждаме, че между пришълците и Царете се завързва една размяна на въпроси и отговори, зад които очевидно са скрити големи загадки. Например: Откъде идвате? - От света. - Къде отивате? - В света. - Какво търсите при нас? - Искаме да ви придружим!, тоест да придружат Царете.

И сега всички фигури в храма, заедно със самия храм, се раздвижват. Те минават под реката и отново се издигат нагоре заедно с храма. В този момент отгоре се спуска нещо, което наподобява скована от дъски къща: това е колибата на Лодкаря. И ето че тя се превръща в малък храм, разположен вътре в големия храм. Сега се разиграва една сцена, която е от огромно значение за Момъка; впрочем само животът пулсира в него, обаче не и Духът.

Ние видяхме: първият, Златният Цар изобразява мъдростта; вторият, Сребърният Цар изобразява блясъка или красотата; третият, Бронзовият Цар - силата или волята. Ние ставаме свидетели на едно символично действие. Тримата Царе дават на Момъка различни дарове. Бронзовият

Цар му подава своя меч и изрича загадъчните думи: „Мечът отляво, дясната свободна." - Силата на волята. - От Сребърния Цар той получава жезъла с думите: „Паси овцете." После ние виждаме, как силата на чувствата изпълва душата на Момъка и как тя намира своя израз в красотата. Златният Цар поставя короната на главата му и казва: „Познай най-висшето." И сега Момъкът се изпълва от силата на мисленето. В този момент Духът навлиза в него и той може да се свърже с Красивата Лилия. И тогава ние узнаваме, че всичко наоколо се е подмладило.

Особено загадъчна за нас е странната роля, която играе Великанът: сила притежава не той самият, а него вата сянка. Той се клатушка твърде несръчно по моста и Царят е много недоволен. Обаче се оказва, че идването на Великана има своя смисъл. Той застава като прикован в средата на храмовото преддверие и наподобява стрелката на голям слънчев часовник. Ние виждаме коя е силата, скрита в слънчевия часовник, както и във Великана, който отмерва и хармонизира времето; ние виждаме още как от тялото на Змията израства мостът, който прехвърля реката и отвежда в храма. После ние виждаме, че по моста се движат в двете посоки не само пешеходци, но и каруци, конници, стада. От приказката научаваме, че свързвайки се с Красивата Лилия, Момъкът отново получава предишната сила, която му беше отнета чрез докосването до Лилия, и че сега той отново може да се приближи до нея, да я прегърне; сега виждаме, колко блажени и щастливи са те двамата.

Колцина са тези, които - стига да биха искали да се поставят под въздействието на образите от приказката - не биха възкликнали: Да, тук са скрити големи загадки. Нека засега да се докоснем поне малко до тези загадки. Ако подходим исторически и си припомним как през средата на 1795 е възникнало приятелството между Гьоте и Шилер, и как е протекло във времето, лесно ще разберем задачата, която Гьоте си е поставил с въпросната Приказка. По това време е било създадено едно произведение, плод от изучаването на Гьотевия светоглед, което изигра огромна роля във възпитанието и култивирането на немския духовен живот: Писмата на Шилер върху естетическото възпитание на човека. Нека само отчасти да посочим какво искаше да постигне Шилер с тези Писма./*16/

Той си задава въпроса, как човекът може да стигне дотам, че, развивайки все повече и повече своите сили, да проникне в тайните на света по един свободен и чисто човешки начин. Под формата на писма, това произведение е изпратено до херцог фон Аугустенбург и там Шилер пише: „Може да се твърди, че всеки индивидуален човек - според своите заложи - носи в себе си един чист, идеален човек, и намирайки се в пълна хармония с него, той е в състояние да обхване основната задача на своя

живот независимо от всички външни промени." И Шилер се опитва да обясни, как е възможно човек да се възвиси до по-висшите степени на съществуването.

Две са нещата, които правят човека несвободен и се изпречват пред погледа му, отправен към мировите тайни. От едната страна е властта на чувствения живот, от другата страна е недостатъчното развитие на разума. И сега Шилер дава следното обяснение: Нека да вземем един човек, който е далеч от всякакво понятие за дълг, който е далеч от природата и от логиката на всички наши понятия, а следва само своите влечения и инстинкти - той не може свободно да развие силите на своята природа, той остава роб на страстите, нагоните и влеченията, той е несвободен. Обаче несвободен е също и онзи, който подтиска своите страсти, нагони и влечения, и следва единствено чисто смисловата, логическа необходимост на своето мислене. Така човекът става роб или на необходимостта, произтичаща от природния свят, или роб на необходимостта, произтичаща от разума.

И по какъв начин човекът може да развие своите вътрешни сили? Шилер отговаря: Той трябва преди всичко да развие онези свои вътрешни състояния, които са близки до божествения свят, да ги пречисти и да ги съпостави с това, което ние наричаме логика. Когато неговите инстинкти и нагони са до такава степен пречистени, че той с радост изпълнява това, което счита за свой дълг, когато необходимостта, произтичаща от разума не го угнетява и подтиска, тогава той с радост и от вътрешен подтик ще върши онова, което е разумно; тогава разумът сваля човека долу в сетивния свят, и в същото време сетивният свят го издига горе в областта на разума.

Нека да си представим един човек, който е застанал пред едно произведение на изкуството. Той е вгледан в сетивния свят. Обаче чрез всяка частица от сетивния свят към него струи някакво откровение на духовния свят, защото в сетивния свят намира израз онова духовно съдържание, което художникът е вложил в своята художествена творба. Ето как в съзерцаването на красотата имаме не друго, а едно живо посредничество между Духа и сетивното възприятие. Така изкуството, животът в красотата, според Шилер е едно велико възпитателно средство, едно средство за естетическо възпитание, едно освобождаване от природата, което и позволява да разгърне своите собствени сили. Следователно, как протича според Шилер човешкото развитие? Ето как: човекът трябва да сваля естеството на своя разум долу, така че то да се прояви в сетивния свят, а да издигне сетивата си горе, така че те да се правят в света на разума.

Относно тези Писма Гьоте изрича прекрасните думи: Те ми въздействуват по такъв начин, че ясно ми дават да разбере как съм живял досега и как винаги съм искал да живея./*17/ Лесно може да се докаже, че Гьоте е бил подтикнат да напише своята Приказка именно от това, което Шилер казва в своите Писма за естетическото възпитание на човека. Там той казва същото, само че по свой начин. Гьоте съвсем не искаше да покаже загадките на душата с помощта на някакви абстрактни понятия. За Гьоте душевните загадки бяха прекалено дълбоки и могъщи, за да ги вкарва в тесните рамки на природната необходимост и логиката. Ето защо у Гьоте бликна поривът да персонализира отделните душевни сили именно в образите на своята Приказка. На Шилеровия въпрос Гьоте отговаря с образите от своята Приказка, и ние ще видим, че тя съдържа в себе си цялото богатство на Гьотевата психология. В образа на Блуждаещите Светлини ние виждаме, как душата непрекъснато взема нещо от света, но и дава от себе си, как в Змията са персонализирани строго определени сили, които са валидни само в земните условия, нещо което се отнася и за човешката изследователска дейност, за човешкия разум и изобщо за опита, който остава в хоризонталната плоскост, докато идеалът се стреми нагоре по вертикалата. Силата на религиозното чувство е представена в образа на Стареца с лампата, а накрая - чрез описаните от Гьоте събития - ние виждаме как трябва да протича развитието на всяка отделна душевна сила.

В други ден ние ще видим, как в своето повествование Гьоте посочва, че всяка душевна сила трябва да се разгръща съвместно с другите душевни сили, за да бъде изграден цялостният образ на душата и едва после тя може да се бори за съвършенство, за цялостно обхващане на мировите процеси и събития. Когато човекът напират към познанието преди да е узрял за него, той бива умъртвен, какъвто е случаят с Момъка. Съществува нещо, което бихме могли да определим като узряване за познанието. В своята Приказка Гьоте представя цялостната еволюция на душата точно и образно, създавайки по този начин едно успоредно произведение на Шилеровите Писма върху естетическото възпитание. Гьоте добре знаеше, че целта на душевното развитие е нещо, което древните наричаха „посвещение във висшите тайни“. Той знаеше, че такава възможност съществува, че има общества, които в тайни, скрити места, в храмовете на посвещението, полагат определени грижи за развитието на душевните сили. Но той по-казва също, как новото време все повече се приближава до онзи момент, когато не отделни хора, а по-голямата част от човечеството ще разполага с тайните на посвещението. В събитията, които се разиграват между отделните герои от Приказката, той показва самия процес на посвещението, включително до най-висшите му степени, при

които душата може да вникне в най-големите тайни на съществуване-то. Така изглеждат нещата, погледнати екзотерично, чисто исторически. Благодарение на връзката си с Гьоте, Шилер изживява онова, което изживя и Гьоте в най-решителните периоди от своя живот. Дори и на Шилер да беше трудно да разбере Гьоте, все пак ние трябва да кажем: Това, което Шилер абстрактно изразява в своите Писма, и това, което Гьоте образно описва в своята Приказка, представляват едно и също нещо. Приказката носи в себе си цялата Гьотева психология. Ние виж даме, че в специфичния устрем на своите творчески пориви Гьоте става до такава степен продуктивен, че дори и днес мнозина от нас се ориентират именно по него. Дори и днес ние считаме Гьоте за наш съвременник. Ние го четем така, сякаш е писател от нашето съвремие. Той е толкова продуктивен, плодотворен, защото неговите творби съдържат голяма част от вечните истини на света. Той действа в смисъла на онази максима, която сам считаше да общовалидна: „Истинно е само това, което е плодотворно.“

Или с други думи: човекът трябва да овладее онези истини, които се проявяват по такъв начин, че когато той навлезе в живота, те непрекъснато намират там своето потвърждение и непрекъснато дават своите добри плодове. Гьотевият критерий за истината беше: „Истинно е само това, което е плодотворно!“

Именно тези лекции, имащи за цел да Ви приближат до Гьоте, следва да ни покажат, че Гьоте сам изпита върху себе си тази максима. И това ще усетят най-вече онези, които се опитат да вникнат в неговия живот. Те ще усетят, че у Гьоте живее нещо от чистата истина, защото Гьоте е плодотворен, а това, което е плодотворно, е истинно.

ВТОРА ЛЕКЦИЯ

ЕЗОТЕРИЧНО РАЗГЛЕЖДАНЕ НА ГЬОТЕВОТО ТАЙНО ОТКРОВЕНИЕ

Берлин, от 24. Октомври 1908 г.

Лесно бих могъл да бъда упрекнат, че в една лекция като днешната, се опитвам по един пресилен начин да давам символични и алегорични тълкувания на нещо, което един поет е създал чрез свободната игра на своята фантазия. Завчера ние си поставихме задачата внимателно да изследваме Гьотевата Приказка за Зелената Змия и Красивата Лилия, и за тази цел я преразказахме накратко. Винаги е възможно при подобни тълкувания на едно произведение, замислено с толкова фантазия, някой да отсече: Да, в образите на тази творба ние трябва да търсим всевъзможни символи и послания! Ето защо още в началото аз бих искал да отбележа, че това, което ще говоря днес, няма нищо общо с теософските твър-

дения, които често срещаме по повод на всевъзможни символи и алегории, свързани с определени легенди, приказки или други поетични творби. И понеже добре зная, че моите символични тълкувания на едни или други поетични образи често се натъкват на недоверие и съмнение относно тяхната достоверност, аз ясно подчертавам, че това което ще кажа тук, следва да бъде разбирано единствено в следния смисъл.

Днес ние сме изправени пред едно всеобхватно поетическо произведение, създадено с голяма фантазия: Приказката за Зелената Змия и Красивата Лилия. И веднага трябва да поставим важния въпрос: Налага ли се изобщо да пристъпваме към това произведение, изхождайки от дадена гледна точка, с намерението да открием идейното, действителното съдържание на подобна поетическа творба?

Нека тук да направим едно малко отклонение. Да си представим, примерно, че наблюдаваме дадено растение. Какво прави човекът? Той отправя поглед към растението, проучва неговите движения, неговата вътрешна подвижност, законите, според които то израства, и така нататък. Обаче има ли право ботаникът, или някой друг, който не е никакъв ботаник, да си въобразява, че може да обхване идеята, според която растението е тук на Земята? Защото лесно бихме могли да му възразим: Растението не знае нищо от онова, което ти формулираш като „закони“ на неговия растеж, на неговото развитие! Точно същата стойност би имало това възразение, което бихме отправили към ботаника или поета, пресъздаващ в своите стихове не друго, а своето собствено усещане за растението, ако го адресираме, примерно, към едно такова обяснение на Гьотевата приказка. Аз не бих искал нещата да се представят така, сякаш идвам тук и казвам: Ето, тук ние имаме една змия, тя означава това или онова, а тук имаме един златен, сребърен и бронзов Цар, които също означават това или онова. Аз далеч не бих желал да тълкувам приказката в този символично-алегоричен смисъл; аз бих желал това да става така, сякаш се потопяваме в състоянието, при което, както казах, растението расте според закони, за които то в своята безсъзнателност не знае абсолютно нищо, и също както ботаникът има пълното право да изследва законите на растителния свят, ние сме в правото си да заявим: Да, няма никаква нужда поетът Гьоте да осмисля в своето дневно съзнание това, което излага ме тук относно живота в растителното царство. И все пак, няма никакво съмнение: закономерността, действителното, идейно съдържание на Приказката трябва да бъде разглеждано в същия смисъл, в който човешкият разум изследва законите на растителния свят, понеже тя се развива според същата закономерност, според която се развива и растението, макар че то съществува в пълна безсъзнателност.

Ето защо моля, това което ще си позволя да кажа, да се разбира като представяне на смисъла и духа на Гьотевото мислене, на Гьотевите представи; нещата тук са поставени така, че онзи, който се усеща, бих казал, призван да изложи пред Вас основните идеи на Гьотевия светоглед, да разполага с пълното право - само и само да откриете пътя за разбирането на Гьоте - да анализира Гьотевата фантазия, отделните персонажи от Приказката и техните взаимни връзки, по същия начин, както ботаникът показва, че растението се развива според откритите от него закони. Гьотевата психология или Гьотевото учение за душата, с други думи това, което според Гьоте е меродавно за душата, ние имаме в лицето на хубавата Приказка за Зелената Змия и Красивата Лилия. И ако искаме да постигнем някакво разбирателство относно нещата, които ще се опитам да изложа пред Вас, добре би било, ако предварително онагледим самото естество на Гьотевия душевен свят. Още в предишната лекция беше посочено, че застъпеният тук светоглед се опира на това, че човешкото познание не следва да се разглежда като нещо, установено веднъж завинаги. Мнозина от нашите съвременници смятат: Да, човекът, какъвто е той днес, може безусловно да се произнася върху всички въпроси на битието; той просто наблюдава света с помощта на своите сетивни органи, обобщава неговите проявления и ги комбинира със своя разум, който също е свързан със сетивата, и екстракта от тази опираща се върху наблюдението разсъдъчна дейност, той оповестява за абсолютно вярно познание, което трябва да е общовалидно за всички.

Духовно-научното познание, което застъпваме ние, е противоположно, макар и само до известна степен - на този общоприет начин на мислене. Ние застъпваме убеждението, че човешкото познание винаги е в зависимост от нашите органи, от нашите познавателни способности, и че самите ние, като човешки същества, също подлежим на развитие; и още: че след като сме в състояние да работим върху себе си, ние можем да издигнем нашите познавателни способности на още по-висока степен от тази, на която те се намират в момента. Да, нашето убеждение се заключава в това, че ние можем да усъвършенствуваме тези способности и от тяхното първоначално несъвършенство сме ги издигнали до сегашното им равнище, което на свой ред е залог за това, че можем да ги издигнем до още по-високо равнище и така да стигнем до още по-задълбочени и по-правилни възгледи за света и Космоса.

Ако трябва да се изразя още по-ясно, макар и това да прозвучи донякъде повърхностно, аз бих могъл да кажа: Ако напълно се абстрахираме от еволюцията на човечеството и вземем под внимание само хората, които живеят около нас, а после отправим поглед към по-примитивните народи, и се запитаме до каква степен разбират те законите на света, и ако

след това сравним техните познания с мисловните способности на среднестатистическия европейец, ние ще установим, че различията между тях са огромни. Нека да вземем, примерно, светогледа на един австралийски абориген, и този, да кажем, на един европейски монист: тези два светогледа са коренно различни.

Обаче от друга страна Духовната наука ни най-малко не омаловажава и не счита за лишен от смисъл онзи светоглед, който е изграден върху чисто материалистически представи. Според нея всеки светоглед има своето оправдание и отговаря на определена степен от еволюцията на човека, а всеки човек е в състояние да издигне своите познавателни способности на ново, все по-високо равнище.

Следователно, Духовната наука застъпва убеждението: Човекът се издига до все по-високи степени на познанието главно поради обстоятелството, че сам той подлежи на развитие и развивайки се, той превръща своите вътрешни изживявания в такова обективно мирово съдържание, каквото по-рано той не е виждал само защото не е притежавал способността да го види. Ето защо Духовната наука съществено се различава от редица други едностранчиви светогледи, били те спиритуалистични или материалистични; тя, общо взето, не се придържа към някаква окончателна и безпогрешна истина, а се стреми само към онази мъдрост, към онази истина, която отговаря на съответната еволюционна степен, така че тук влизат в сила Гьотевите думи: всъщност човекът разполага само със своята собствена истина, и все пак тя е една и съща. А тя е една и съща, защото обектът на нашите познавателни способности е общ за всички нас.

Но поради какви причини човекът е в състояние да развива своите познавателни способности? Строго погледнато, Духовната наука е толкова древна, колкото и самото човечество. И тя винаги е смятала, че човекът разполага с един сигурен идеал за познавателно съвършенство. Принципът, който е залегнал в основата на този идеал, винаги е бил известен като принцип на посвещението или инициацията. Следователно, посвещението или инициацията не е нищо друго, освен човешката способност да се издигаме до все по-високи степени на познание, като по този начин съумяваме да вникнем все по-дълбоко в същността на света. Нека още веднъж да посочим, че през целия си живот Гьоте се ръководеше от принципа на посвещението, на инициацията, според който човешкото познание подлежи на непрекъснато възходящо развитие. И неговата Приказка потвърждава това съвсем недвусмислено. Най-лесно ще намерим общ език, ако изходим от възгледа, който днес е широко разпространен и донякъде противоположен на посвещението.

Днес често срещаме хора, които размишляват върху подобни теми и смятат, че могат да се произнесат върху тях, застъпвайки становището, според което меродавно за истината, за обективната действителност е само сетивното наблюдение, респективно представите, които извличаме от него. И Вие често чувате хората да казват: Науката може да съществува само ако се опира върху обективните данни на сетивното наблюдение! Обикновено под тази констатация се разбира следното: Науката съществува само защото човекът може да включи своите представи в областта на сетивното наблюдение. Всеки от Вас знае, че способността за изграждане на представи и понятия е всред едно от многото душевни качества и че тези други качества се свеждат главно до човешките чувства и човешката воля. Дори при една сравнително повърхностна оценка на нещата, всеки може да потвърди: Човекът е не просто едно мислещо същество, а едно същество, което чувствава и проявява воля. Обаче онези, които смятат че трябва да защитават чисто научното мислене, веднага ще възразят: В научната област има място само за човешкото мислене, там няма място нито за човешките чувства, нито за човешката воля, понеже по този начин бихме оспорили това, което е обективно, и бихме смутили надличното функциониране на нашите представи и понятия. Напълно вярно е, че ако хората внасят в научната област своите чувства, своите симпатии и антипатии, нещата ще им изглеждат или отблъскващи, или привлекателни. И наистина, докъде бихме стигнали, ако човекът би търсил познавателен елемент в своите чувства, в своите страсти? За един предмет е във висша степен безразлично, дали някой го харесва или не го харесва. Колкото е вярно, че онзи който иска да остане в строгата научна област, следва да се придържа само към външната страна на нещата, толкова е вярно, че самият предмет е този, който те застава да кажеш: ето, това е червено, или че твоята представа за камъка е правилна. Обаче не е в природата на нещата, те да се стремят към твоето одобрение или неодобрение, така че ти да ги харесаш и отхвърлиш. Фактът, че един предмет изглежда червен, има своите обективни причини, а че ти не го харесваш, за това няма никакви обективни причини.

В известен смисъл днешната психология е успяла да се издигне над това положение на нещата. Моята задача не се свежда до това, да се изказвам „за“ или „против“ относно онова направление в психологията, което казва: Наблюдавайки душевните явления, душевния живот, ние не трябва да се ограничаваме в тесните рамки на интелектуализма, не трябва да разглеждаме човека единствено с оглед на неговото мислене, а следва да вземем под внимание както неговите чувства, така и неговата воля. Вероятно мнозина от Вас знаят, че според философската система на Вунд /*18/ волята заема основно място в човешката духовна дейност. В

своята книга „Основи на интуитивизма“ руският психолог Лоский /*19/ също посочва водещата роля на волята в душевния живот на човека. Аз бих могъл да дам още много примери, за да докажа как днешната психология непрекъснато се стреми да преодолее едностранчивия интелектуализъм, като в същото време не е трудно да се досетите, че във формирането на душевните способности се намесват и съвсем други сили.

Ако размислим още по-нататък, ще установим и нещо друго, а именно колко трудно приложимо е изискването, според което обективните научни резултати могат да се постигат единствено чрез онази разсъдъчна способност, която се опира върху сетивното наблюдение. Когато и самата наука подсказва, че горното изискване е неизпълнимо, и че волята се намесва при всеки възможен случай, тогава как ще сте сигурни, че имате работа с едно чисто обективно наблюдение? След като Вашата воля Ви погажда гореспоменатата шега и след като Вашите мисловни навици отдават предпочитание главно на това, което е материално и не признават духовната страна на нещата, тогава тя просто не намира място във Вашите теории. Когато искаме да разберем света, важни са не абстрактните теории, към които се придържаме, а силите, които пробуждаме в нашите души.

Гьоте спада към онези хора, които най-категорично отхвърлят принципа, според който човешкото познание е осъществимо единствено чрез силите на мисленето. Основната, изпъкваща черта в характера на Гьоте е, че той, явно или не, винаги е застъпвал убеждението: ако човекът иска да разгадае мировите загадки, той трябва да раздвижи всички сили в своята душа.

Обаче ние не бива да изпадаме в едностранчивост и в несправедливи оценки за нещата. Напълно правилно е, когато по отношение на познанието някои хора възразяват, че чувствата и волята са прекалено лични качества. Да, казват те, и докде бихме стигнали, ако приписваме на нещата не само това, което очите виждат и което микроскопът показва, а и това, което чувствата и волята подсказват на човека?

Но за да разберем един човек, който също като Гьоте твори в духа на посвещението, ние трябва да заявим следното: Да, днешните чувства и воля са така устроени, че фактически те не могат да бъдат употребени в името на човешкото познание, и те по-скоро биха пораждали непрекъснати разногласия в областта на познанието. Един би искал едно, друг би искал друго, всеки според естеството на своите чувства, на своята воля. Обаче този, който работи в духа на посвещението, е наясно: от трите основни душевни сили - мислене, чувства и воля - именно мисленето и способността да си служим с представи и понятия, са най-силно развити у средностатистическия европейец, така че мисленето е в най-голяма сте-

пен склонно да изключва личния елемент и да се бори за обективност. Защото онези душевни способности, които намират израз в днешния интелектуализъм, са дотолкова напреднали в своето развитие, че хората, които разчитат на тях, спорят най-малко помежду си и в повечето случаи постигат съгласие по въпросите, върху които спорят. Това е така, защото по отношение на мисловната си дейност, по отношение на своите представи и понятия, хората са отишли доста напред, докато чувствата и волята са все още далеч от тяхната обективност.

Ако внимателно разгледаме областта на представния живот, ние бихме могли да установим значителни различия. От областта на представния живот ние черпим съвършено обективни истини, истини, които хора са признали за такива, независимо от чуждия опит, при което няма никакво значение, че един милион души мислят по друг начин. Ако даден човек е стигнал до съответното вътрешно убеждение, той отстоява истината, дори ако един милион души са на обратното мнение. Всеки може да намери потвърждение на казаното от мен, примерно, в областта на математиката или геометрията. Че 3×3 прави 9 може да бъде разбрано от всеки, и това е вярно, дори един милион души да го оспорват. Защо това е така? Защото по отношение на математическите истини, повечето хора са в състояние да отхвърлят своите предпочитания, своите симпатии или антипатии, накратко, да отхвърлят всеки личен елемент и да оставят нещата да говорят сами за себе си. А по отношение на мисленето, на боравенето с представи, да изключиш личния елемент винаги е било наричано пречистване на човешката душа, и това пречистване означава първата крачка по пътя на посвещението или инициацията, или, ако предпочитате този израз, по пътя на висшето познание.

Онзи, който е добре запознат с тези неща, знае: Хората не са в състояние да изключат личния елемент и да се борят за обективност не само по отношение на чувствата и волята, но и по отношение на мисленето; те все още не са достатъчно напреднали, за да се потопят безкористно в това, което им говорят самите неща, респективно идеите, вложени в тях. Обаче има достатъчно методи, с чиято помощ мисленето може да бъде пречистено до такава степен, че да не внасяме в нашите мисли никакъв личен елемент, а да позволим на мислите да мислят в самите нас, както постигаме това, примерно, в областта на математиката. Следователно, когато сме пречистили мислите от всякакви личностни влияния, тогава ние говорим за пречистване или катарзис, както са се изразявали в древните Елевзински Мистерии. Да, човекът трябва да се издигне дотам, че да пречисти своето мислене, защото едва тогава той ще бъде обективен спрямо света около себе си.

Но както това е възможно за мисленето, така то е възможно и за чувствата. Да, ние можем да пречистим също и чувствата, да ги освободим от всеки личен елемент, и те да не стават повече проводник на личните предпочитания, на симпатиите и антипатиите, а да изразяват самата същност на нещата, доколкото тя не може да бъде уловена чрез мисленето. Или с други думи: нашите душевни изживявания, които идват от чувствата и - благодарение на това, че разкриват по-дълбоката същност на нещата понеже си служат и с други сили, а не само с тези на интелекта - ни водят до един или друг вид вътрешно познание, могат да бъдат също толкова обективни, колкото и мисленето. Езотеричното познание винаги е описвало това пречистване на чувствата като съвършенство.

Всеки човек, който притежава сили и възможности за развитие, и се стреми да напредва извън отъпканите пътища на ежедневието, трябва да следва онзи път на познание, който търси причините на нещата вътре в самите тях. И когато той е стигнал дотам, че нещата не пробуждат у него никаква лична симпатия или антипатия, когато им позволява да се изявят според тяхната собствена същност, така че да знае: Ето, сега вече моите симпатии или антипатии нямат никакво значение!, тогава посоката на неговото мислене и неговите действия се определя не от него самия, а от вътрешната същност на нещата, тогава на преден план излиза не неговото лично мнение, а вътрешната същност на нещата. Езотеричната традиция определя този вид развитие на волята като съвършенство.

Следователно, навлизайки в областта на Духовната наука, човекът си дава сметка за следното: Когато разглеждам даден предмет, не бива да забравям, че в него живее някаква духовна сила и аз трябва да организирам моето мислене по такъв начин, че тази духовна сила да намери обективен израз в моите представи и понятия. Това, което се проявява във външния свят, става непосредствена действителност вътре в мен и така, в моите представи, чрез моето мислене аз опознавам същността на нещата. Обаче по този начин аз опознавам само част от нея. Нещата притежават и такива качества, до които аз стигам не чрез представи те, а чрез чувствата, и по-точно чрез пречистените, обективни чувства. Този, който все още не е постигнал една такава култура на чувствата, той не може да се доближи до същността на нещата. Обаче за онзи, който знае, че чувствата притежават същите познавателни възможности, каквито има и мисленето - чувствата не такива, каквито са в ежедневието, а като добре обосновани методи, имащи за цел да усъвършенстват познавателния процес -, за него постепенно става напълно ясно, че има неща, които са много по-дълбоки от мисленето, неща които могат да бъдат проумяни

единствено чрез чувствата. А има и неща, до които може да достигне единствено човешката воля.

За Гьоте не беше никаква тайна, че всеки човек разполага със скрити възможности за вътрешно развитие. Гьоте дълбоко вярваше в принципа на инициацията и той нагледно ни представи посвещението на човека, през което мина той самият чрез пречистването на своите мисли, чувства и воля. Тези три вида посвещения, имащи отношение към трите основни душевни сили на мисленето, чувствата и волята, ние откриваме в неговата Приказка.

Златният Цар е представител на посвещението, през което минава човешкото мислене, Сребърният Цар олицетворява посвещението, свързано с познавателната сила на чувствата, Бронзовият Цар олицетворява посвещението, свързано с познавателните възможности на волята. Същевременно Гьоте ясно предупреждава, че за да овладее тези три дарби, най-напред човекът трябва да преодолее определени изпитания. Момъкът, когото ние вече познаваме от Приказката, не е нищо друго, освен олицетворение на човека, устремен към най-висшите сфери. Както в своите Писма Шилер ни представя стремежа към съвършената човечност, така и в Момъка Гьоте вижда представител на онези, които с всички сили се стремят към съвършенство. Ние помним, че първоначално Момъкът иска да намери Красивата Лилия, но после той се устремява към вътрешното човешко съвършенство и го постига благодарение на Златния, Сребърния и Бронзовия Цар.

Как става това ние научаваме в хода на Приказката. Припомнете си, че когато се спуска в подземния храм, Змията проглежда чрез кристализиращата сила на Земята, тогава във всеки един от четирите ъгли застава по един Цар. В първия ъгъл стои Златният Цар, във втория стои Сребърният Цар, в третия - Бронзовият Цар. В четвъртия ъгъл виждаме фигурата на един Цар, която представлява сплав от трите метала, изготвена по такъв начин, че те не могат вече да бъдат разграничени. И според Гьоте този четвърти Цар олицетворява онази еволюционна степен от човешкото развитие, при която воля, мисли и чувства са все още смесени помежду си. Или с други думи, той е представител на онези човешки души, които са подчинени на волята, мислите и чувствата, само защото не са ги подчинили на себе си и не са станали техни господари. Напротив, Момъкът - особено след като всеки от Царете му помага да получи трите големи дарове в лицето на мисловното, чувственото и волевото познание, така че те вече не са хаотично смесени - олицетворява онази познавателна степен, при която човекът е не роб, а господар на мислите, чувствата и волята. Защото човекът е техен роб само дотогава, докогато те са хаотично смесени в душата му, и не се проявяват там поотделно, така че

всяка от трите сили да работи сама за себе си. Докато човекът не е постигнал тяхното разграничаване, той не е в състояние да осъществява своите познавателни възможности. Ако обаче го е постигнал, тогава господар на мислите става той, а не хаосът и мислите започват да светят с блясъка на Златния Цар, понеже никакъв друг примес не смущава неговите чувства, които стават чисти като Сребърния Цар; неговата воля също претърпява едно голямо пречистване и започва да сияе като Бронзовия Цар, без да е подвластна на мислите и чувствата; или с други думи, превръщайки мислите, чувствата и волята в самостоятелни инструменти на познанието, той просто надраства себе си до такава степен, че познавателните способности на мислите, чувствата и волята му разкриват един по-достоверен поглед върху нещата и той се потопява в същинския поток на събитията, в самата вътрешна същност на нещата. Естествено, това може да се потвърди само от личния опит.

И сега, след всичко казано дотук, никак не е трудно да допуснем, че както в лицето на Момъка Гьоте изобразява стремящия се към съвършенство човек, така и в лицето на Красивата Лилия той вижда една съвсем друга душевна нагласа, а по-точно онова душевно състояние, при което човекът се пробужда за духовните Същества скрити в нещата и сливайки се с тях, той издига своето битие на една още по-висока степен. Какво има Гьоте предвид, когато описва съединяването с Красивата Лилия? Не друго, а това, което човекът изживява след като се издигне над самия себе си, след като стане господар на душевните сили и повелител на хаоса в своята душа; да, тъкмо това вътрешно благочестие, тази дълбока свързаност с неща та от света - ето какво има предвид Гьоте. Тук красотата няма нищо общо с изкуството, а бликва като едно основно качество на онази човешка душа, която вече е постигнала определена степен на съвършенство. И сега ние разбираме защо Гьоте ни описва копнежа на Момъка към Красивата Лилия, който се проявява по такъв начин, че първоначално всички сили просто изчезват от неговата душа. Защо това е така?

Ние ще вникнем в този чуден образ от Гьотевото творчество, ако си припомним една негова мисъл: „Порочно е всичко онова, което освобождава нашия Дух, но не ни прави господари на самите себе си.“ За да постигне свободата, най-напред човекът трябва да стане господар на своите вътрешни душевни сили, и едва след това, окрилен от едно истинско познание, той може да отправи поглед към най-висшите душевни състояния, или с други думи, да се съедини с Красивата Лилия. Ако обаче пристъпи към тази задача неподготвен и недостатъчно пречистен, тогава силите му се стопяват и това се отразява опустошително върху душата му. Ето защо Гьоте ясно посочва, че Момъкът се стреми към такова ос-

вобождаване, което ще го превърне в господар на неговите собствени душевни сили. И в мига, когато неговите душевни сили са вече пречистени и избавени от хаоса, в този миг човекът е вече достатъчно узрял, за да овладее онова по-висше духовно състояние, което Гьоте ни описва под формата на свързването с Красивата Лилия.

И така, ние виждаме как Гьоте черпи от своята жива фантазия и създава тези различни образи, обаче ние виждаме и друго, а именно - ако съумеем да свържем образите със съответстващите им душевни сили -, че това богатство от образи бушува вътре в самата Гьотева душа. Гьоте съвсем не се задоволява с подхода на посредствените дидактически поети, според които определена душевна сила означава това или онова, а дава израз на собствените си усещания и едва в този случай ние разбираме дълбокия смисъл на неговите поетични образи. Сега различните образи влизат в такива лични взаимоотношения, каквито са присъщи и на отделните човешки душевни сили.

Да, към образите никога не бива да се подхожда по такъв начин, сякаш те означават това или онова. Напротив, при Гьоте нещата стоят така, че когато се свързва с определена душевна сила, у него бликват потоци от чувства и тъкмо чувствата прерастват в този или онзи образ. Така той създава самия процес на Приказката, който е по-важен дори от нейните персонажи. Ето, сега пред очите ни застават Блуждаещите Светлини и Зелената Змия. Ние виждаме, че Блуждаещите Светлини идват от отсрещния бряг и показват твърде странно поведение. Те лакомо поглъщат златото, дори го облизват от стените на колибата, в която живее Старецът, а после прахоснически го разпиляват наоколо. Следователно, какво предизвиква същото това злато, което за Блуждаещите Светлини е дотолкова безполезно, че Лодкарят отказва да го приеме и настоява да му се заплати само с плодове, какво предизвиква то в тялото на Зелената Змия? След като го поглъща, Змията започва да излъчва едно вътрешно сияние! Но също и растенията, както и всички неща около нея, изведнъж започват да светят, след като тя поглъща това, което за Блуждаещите Светлини няма никаква стойност, никакво значение. Обаче на Блуждаещите Светлини е отредена друга роля. Те знаят, че в решителния час Старецът ще се обърне именно към тях, за да отворят вратите на храма, така че цялата процесия да влезе вътре в него.

Но същото събитие, което тук се разиграва със Зелената Змия - вече под формата на изживяване - ние срещаме и в човешката душа, едно изживяване, което няма да ни изненада, ако си припомним онзи разговор между Гьоте и Шилер, за който стана дума завчера. Ние видяхме: в мига, когато Шилер обсъжда с Гьоте същността на природознанието и самото наблюдение на природните феномени, той все още смята, че това, което

Гьоте му нахвърля с няколко щрихи, имайки предвид прараствението, е само някаква абстрактна идея, която обобщава различните видове от растителния свят. Обаче Гьоте възразява: Ако това тук е една идея, тогава аз виждам моите идеи с очите си! В този момент едно срещу друго застават две коренно различни светоусещания. Шилер упорито се е стремил да разбере светогледа на Гьоте и почитанието към него не би могло да пострада, ако бъде посочен като пример за онази душевна нагласа, която тегли човека към абстрактните представи на сухото, разсъдъчно мислене. Но при определени обстоятелства и особено когато човекът е устремен към по-висши степени от своето развитие, тази душевна нагласа може да изиграе една коварна, зла роля.

Съществуват много хора, които имат явно предпочитание към абстрактното мислене. И когато те посрещат душевните пориви с един или друг абстрактен отговор, тогава възниква това, което обозначаваме с понятието непродуктивност. Често пъти тези хора са извънредно остроумни, улавят фините различия и превъзходно боравят с най-сложни понятия. Обаче много често една такава душевна нагласа остава напълно чужда за духовните влияния, за инспирациите и така нататък.

И тъкмо тази душевна нагласа, отличаваща се с абстрактно мислене и с непродуктивност, ние виждаме изобразена в лицето на Блуждаещите Светлини. Те жадно поемат в себе си златото, където и да се намира то; те са лишени от всякакви откривателски дарби, те са непродуктивни и не могат да вникнат в нито една идея. За тях идеите са нещо напълно чуждо. Те не разполагат с волята да се потопят безкористно в нещата около себе си и си служат с понятията само за да постигнат някаква формална връзка с външния свят. С помощта на понятията, те, бих казал, само „удължават“ периметъра на своя разум, за да ги захвърлят прахоснически при първия удобен случай. Те приличат на един човек, който събира мъдрости в някаква библиотека, само за да ги разпилее навън в света. И така, Блуждаещите Светлини олицетворяват онези душевни способности, които никога не са в състояние да вникнат в една или друга литературна идея, в смисловото съдържание на едно или друго чувство, но са в състояние да придадат изящни форми на това, което вече е влязло в литературната история, инспирирано от продуктивните Духове. Тук не бих искал да се изказвам срещу тези душевни способности. Ако човекът не разполагаше с тях или не се грижеше достатъчно за тяхното култивиране, би се оказал лишен от нещо, което е наложително да присъствува в процеса на истинското познание. В образа на Блуждаещите Светлини, в цялото разнообразие от отношения, в които Гьоте им позволява да се проявят, той ни показва как една такава душевна способност се сблъсква с други душевни способности, как те си взаимодействуват, как си пома-

гат или пречат. Разбира се, ако някой не разполага точно с тази душевна способност и въпреки това желае да се издигне до по-висши степени на познанието, тогава няма да получи нищо от това, което храмът би могъл да му открие. Гьоте посочва както предимствата, така и недостатъците на въпросната душевна способност. Това, което имаме в лицето на Блуждаещите Светлини, представлява именно един душевен елемент. В мига, в който поиска да води самостоятелен живот, този душевен елемент се превръща в нещо вредно. Той насърчава абстрактното, критично мислене, в резултат на което хората научават всичко, обаче не могат да развиват идеите си по-нататък, понеже им липсва продуктивната сила. И Гьоте посочва съвсем ясно до каква степен може да бъде ползотворно това, което е изобразено в Блуждаещите Светлини. Защото това, което те имат в себе си, действително може да бъде ползотворно: попадайки в тялото на Змията, златото на Блуждаещите Светлини става причина за това, че всички неща, намиращи се в обкръжението на Змията, започват да светят.

И така, това което живее в Блуждаещите Светлини - стига да бъде преработено по друг начин - се проявява в човешката душа като нещо извънредно плодотворно. Ако човекът не се отнася абстрактно към своите понятия, идеи и образи, а ги разглежда като ориентири, като предводители по пътя си към действителния свят около него, тогава той си служи с тази душевна сила по същия начин, по който това прави Зелената Змия. Тогава от студентите, абстрактни понятия той извлича не друго, а светлина и мъдрост. И тогава те не го тласкат към вертикалната линия на живота, при която човекът губи всяко отношение, всяка връзка с триизмерния пространствен свят. Блуждаещите Светлини са родственици на Змията, само че те са представители на вертикалната линия. Златните монети падат между скалите, Змията ги поглъща и по този начин тя се изпълва с едно вътрешно сияние; тя започва да свети. Да, ако човекът смогне да се приближи до нещата именно с помощта на такива понятия, тогава той получава мъдростта.

Но Гьоте ни дава и един хубав пример за това, как трябва да работим с понятията. Ние знаем, че Гьоте създава идеята за прарастението. Какво представлява тя на пръв поглед? Нищо друго, освен едно абстрактно понятие. И ако Гьоте не беше прибавил нещо към него, то щеше да си остане едно празно понятие, кое то умъртвява всичко живо, също както разпиляното от Блуждаещите Светлини злато умъртвява мопса. Помислете обаче какво прави Гьоте с идеята за прарастението. Ако проследим пътуването му из Италия, ние ще видим как тази идея се превръща за него в един истински лйтмотив, който го води от едно расте ние към друго растение, от едно място към друго място. И така, Гьоте здраво хваща

понятието „прарастение“, прилага го към едно или друго конкретно растение и установява как се появяват все нови и нови форми, както във възходяща, така и в низходяща посока. После той проследява, стъпка по стъпка, как духовната реалност или духовният образ присъествува, как се вмъква във всяка сетивна растителна форма. Самият Гьоте, бих казал, се вмъква в нещата, също както Змията пропълзва в подземните пропасти. За Гьоте светът на понятията не е нищо друго, освен това, което човекът може да прибави към обективната действителност.^{*/21/} За него Змията е представител на онази душевна сила, която не се стреми по един или друг егоистичен начин към по-висшите области на съществуването, обладана от желанието да остави всичко под себе си, а търпеливо изследва понятията, които се потвърждават от самия живот, търпеливо напредва от една опитност към друга опитност, от едно изживяване към друго изживяване.

Когато човекът не се впуска в теоретични разсъждения и животът му не протича в областта на абстрактните понятия, а ги прилага в своите непосредствени изживявания, тогава той се оказва в положението на Змията. Това е вярно в най-строгия и точен смисъл на думата. Който гледа на философията не като на някаква теория и разглежда духовно-научните понятия като част от живота, той знае, че понятията, дори най-висшите от тях, трябва да се прилагат така, сякаш те се вливат в самия живот, непрекъснато намирайки в него своето потвърждение. Този, който е запознат с няколко понятия, обаче не може да ги приложи в живота, прилича на човек, който е научил наизуст една готварска книга, обаче въпреки това не може да сготви нищо. Както златото е едно средство, с чиято помощ нещата започват да светят, така и чрез своите понятия Гьоте осветява всичко около себе си.

Ето в какво се състои педагогическата стойност и цялото величие на Гьотевия научен светоглед: това, кое то той дава на идеите и понятията, има една неоспорима реалност и тя се проявява като същинска светлина, която кара всичко около него да свети. Ако си припомним това, което завчера споменахме за универсалния характер на Гьотевия метод, ние отново следва да потвърдим, че в случая човек никога няма усещането: „Ето, тук аз опирам до „мнението“ на Гьоте.“ Нищо подобно! Гьоте просто стои на своето място и когато го съзираме, ние само установяваме: „Да, сега ние разбираме нещата много по-добре, отколкото преди.“ Именно поради тази причина той можа да се превърне в обединителен център за враждуващите братя, които завчера посочихме в лицето на Фихте, Шопенхауер и Хегел. Ако искаме да обсъдим всяка подробност, всеки образ от Приказката, аз би трябвало да говоря не три часа, а три седмици. Следователно, тук аз мога да засегна само нейните основни

принципи. Но така или иначе, всяка подробност, всеки образ ни отвежда дълбоко навътре в Гьотевия светоглед.

От едната страна на реката се намират тези душевни сили, които са представени в образите на Блуждаещите Светлини, Зелената Змия и Царете. На другия бряг живее Красивата Лилия - идеалът на съвършеното познание, идеалът на живота и творчеството. За Лодкаря ние научаваме, че той може да превози пътниците до отсрещния бряг, но не и да ги върне обратно. Нека да приложим всичко това към нашата душа и нейните непрекъснати усилия за постигане на съвършенството.

Ние хората, като душевни същества, се намираме тук на Земята. Тези или онези душевни сили непрекъснато работят в нас и формират нашите качества. Тези сили са вътре в нас. Обаче в нас живее и нещо друго. Вътре в нас, хората, стига правилно да разбираме себе си, живее чувството, познанието, че нашите душевни сили, които ни свързват с истинската същност на нещата и с големите Духове на света, са неразделна част от творческите сили на духовния свят. И доколкото копнеем за тези творчески сили, ние копнеем за Красивата Лилия. Така ние знаем: всичко, което произлиза от Красивата Лилия, непрекъснато се стреми да се върне обратно при нея. Но ние си служим и с непознати сили, които са ни пренесли на този бряг и които не зависят от самите нас. Ние знаем, че към нас прииждат определени сили, които идват от отвъдния свят, респективно от отсрещния бряг на реката. Обаче тези дълбоко несъзнавани сили, представени в образа на Лодкаря, не могат да ни върнат обратно, понеже в този случай човекът би се върнал в духовно то царство без никакво лично участие, без никакъв личен принос. Несъзнаваните природни сили, които са ни пренесли тук, в царството на духовно-устремения човек, не могат да ни върнат обратно. За тази цел са необходими други сили. И Гьоте добре знае това. Обаче Гьоте иска да ни покаже и още нещо: какви първи стъпки трябва да направи човекът, за да се съедини отново с Красивата Лилия.

Има два пътя. Единият минава през Зелената Змия; ние също можем да минем по него и да намерим царството на Духа. Другият път минава през сянката на Великана. От Приказката ние знаем, че привечер Великанът, който иначе е съвсем безсилен, протяга ръката си, чиято сянка се спуска върху реката. Да, вторият път минава именно през тази сянка. Следователно, ако някой иска да навлезе в царството на Духа денем, той може да мине по пътя, предлаган от Змията, а който иска да навлезе там привечер, в здрача, той може да мине по сянката на Великана. Това са двата пътя за постигането на един духовен мироглед. И онзи път, който отвежда в духовния свят не благодарение на човешките понятия, на човешките идеи и на ненужното злато, с което си служат софистичните

Духове, представени в образа на Блуждаещите Светлини, минава към отвъдния бряг в ясната Слънчева светлина на деня; този път се отличава с това, че изисква търпеливи, безкористни стъпки, които свързват отделните човешки изживявания в едно цяло.

Гьоте добре знае, че истинското изследване не може да остане в плен на материята, а трябва да ни пренесе отвъд граничната линия, отвъд реката, която ни разделя от духовния свят. Обаче съществува и един друг път, предназначен за неподготвени души, които не искат да тръгнат по пътя на познанието, един път, който е представен в образа на Великана. Макар и този Великан да е съвсем безсилен, неговата сянка притежава определена мощ. Но какво означава да си „безсилен“? Припомнете си всички онези състояния, които настъпват при заглушаване на съзнанието, какъвто е случаят с хипнозата/*22/, сомнамбулизма и трансите състояния: всичко онова, което подтиска и заглушава ясното дневно съзнание, така че там проникват нисшите душевни сили, принадлежи към този втори път. Ето как пред безпомощната или „безсилна“ душа също има път към духовния свят. Обаче душата не е в състояние сама да навлезе в духовното царство, а остава с понижено съзнание, остава безсъзнателна и може да пристъпи в царството на Духа само като една сянка. Към силите, които са сходни със сянката на Великана, Гьоте включва и всичко онова, което остава под прага на ясното съзнание и кара човека да мисли и действа машинално. Шилер, който беше посветен в художествените замисли на Гьоте, му пише по време на големите вълнения в западна Европа следното: Колко радостен съм, че не бяхте засегнати от грубата сянка на Великана! - Какво има предвид Шилер? Той има предвид, че ако беше предприел пътуването си към западните части на Европа, той можеше да бъде повлиян от революционната обстановка там. После ние виждаме, че това, което човекът трябва да постигне като по-висша степен от еволюцията на своето познание, е представено в образа на храма. Следователно, „храмът“ означава една по-висша еволюционна степен от развитието на човека. В наши дни, иска да каже Гьоте, храмът е нещо скрито и се намира, в тесните пукнатини на Земята. Една такава душевна сила, каквато е представена в образа на Змията, може да долови очертанията на храма само приблизително. Благодарение на това, че тя приема в себе си идеали, златото, тя може да освети тези очертания, обаче в общи линии днес храмът може да съществува само като една подземна тайна. Представяйки на външната култура, на външния свят този храм като едно под земно творение, Гьоте загатва, че всъщност тайният „храм“ може да бъде намерен от по-будните и напреднали човешки души. Тук Гьоте просто предвижда нашето духовно-научно течение, което днес обхваща все повече хора и се стреми да популяризира богатото съ

държание на Духовната наука, на инициацията или принципа на посвещението, което всъщност е и съдържание на храмовите тайни.

Ето защо, следвайки свободния полет на Гютевата фантазия, ние следва да приемем Момъка като представител на устремения към Духа земно човечество. Ето защо и самият храм трябва да се издигне над реката: за да минават насам и натам не само малцината, които търсят просветление, а всички хора! В издигнатия над Земята храм, Гюте вижда една бъдеща степен от еволюцията на човечеството, при която човекът свободно ще преминава от царството на сетивата в царството на Духа и обратно, от царството на Духа в царството на сетивата.

И как е постигнато това в Приказката? Благодарение на факта, че се изпълнява нейната същинска тайна. Разрешението на загадъчната Приказка, се съдържа в самата нея, казва Шилер. Но той посочва и друго, а именно, че думите, които служат като ключ към загадката, звучат твърде особено. Вие си спомняте: Старецът с лампата, която свети само там, където вече има светлина. Кой въпрочем е Старецът? Какво представлява тази лампа? В какво се състои своеобразието на нейната светлина? Старецът се издига и стои над ситуацията. Неговата лампа притежава забележителното свойство да преобразява нещата, да превръща дървото в сребро, камъка в злато. Тя притежава и едно друго свойство: тя свети само там, където вече е налице някаква разновидност на светлината. Когато Старецът влиза в подземния храм, той бива посрещнат с въпроса, колко тайни знае. „Три“, отвръща Старецът. На въпроса, отправен от Сребърния Цар „Коя от тях е най-важната?“, той отговаря: „Явната“. На въпроса, отправен от Бронзовия Цар: „Искаш ли да я откриеш и на нас?“ той казва: „Щом като узная четвъртата.“ Тогава Змията прошепва нещо в ухото на Стареца, след което той казва: „Дошло е времето!“

Разрешението на загадката се съдържа в думите, които Змията прошепва в ухото на Стареца и ние трябва да открием какво е казала Змията в ухото на Стареца. Бихме се отклонили твърде много, ако трябва подробно да опишем какво означават трите тайни. Ето защо аз искам да се спра само на най-същественото.

Съществуват три природни царства, които в сегашното си развитие се намират, така да се каже, в застой: минералното, растителното и животинското царство; за разлика от човека, които продължава да се развива, тяхната еволюция е вече приключила. Естествено, вътрешното развитие, към което се стреми човекът, е толкова стремително и съдбоносно, че изобщо не може да бъде сравнявано с развитието на другите три природни царства. Тайната на Стареца се свежда до това, как едно природно царство е стигнало до сегашното си състояние и както е приключило своята еволюция; тук са в сила законите на минералното, растителното и

животинското царство. Но ето че идва ред на четвъртото царство, царството на човека, тайната, която трябва да се открие в човешката душа, тайната, която трябва да стане „явна“. И тази тайна е от такова естество, че Старецът тепърва ще трябва да я научи. И как трябва да я научи той? Старецът добре знае в какво се състои тя, обаче преди това Змията трябва да му я каже. Тук ние веднага се досещаме: ако човекът също иска да постигне целта на развитието, както са сторили това другите три царства, тогава с него трябва да се случи нещо особено. Какво точно е станало в дълбините на човешката душа, и какво трябва да стане, ако той действително иска да постигне целта си - ето какво прошепва Змията в ухото на Стареца. Тя му казва, че ако иска да напредне в своята еволюция, човекът трябва да развие у себе си нови душевни сили, казва му, че има волята да се жертвува. И тя наистина извършва саможертвата. До този момент Змията е служела за мост само когато тук или там някой отделен човек е пожелавал да премине през реката; сега обаче, разпадайки се, тя трябва да се превърне в един постоянен мост, така че човекът да разполага с постоянна връзка между тукашния и отвъдния свят, между сетивния и духовния свят.

Фактът, че Змията има волята за саможертва, следва да бъде разглеждан като условие за разкриването на четвъртата тайна. В мига, в който старецът чува, че Змията е готова да пожертва себе си, той произнася думите „Дошло е времето!“ И това е онази душевна сила, която се придържа главно към външния свят. Да, пътят трябва да започне с това, че тази душевна сила, както и вътрешното познание не бива да се превръщат в самоцел, а да бъдат пожертвувани. Това действително е една тайна, макар че е произнесена като „явна тайна“, което означава, че тя може да се открие за всеки, който се стреми към нея.

Никога не може да бъде самоцел това, което изучаваме в областта на естествената наука, културата, историята и останалите научни дисциплини. Ние никога не можем да стигнем до истинските дълбини на познанието, ако разглеждаме научните дисциплини изолирани една от друга. И само ако по всяко време сме готови да ги приемем в себе си като едно средство, което можем да жертвуваме като един вид мост, по който ще се издигнем още по-нагоре, само тогава ние се приближаваме до истинското познание. Обаче ние си затваряме пътя към истинското познание също и тогава, когато не сме готови да жертвуваме самите себе си. Човекът стига до представата за това, какво представлява посвещението, само тогава, когато престане да изгражда своя мироглед с помощта на външни, сетивни понятия. Той трябва да се издигне до онова светоусещане, до онази душевна нагласа, която в своя „Западно-източен диван“ Гьоте разглежда като най-висшето постижение на човека:

Докато не постигнеш това
Умри и възкръсни!
Ти само един мрачен гост си
На тъмната Земя.

Умри и възкръсни! Научи се да вникваш в това, което животът ти предлага, премини през него, но преодолей себе си, излез вън от себе си. Позволи му да се превърне в мост и тогава ти ще възкръснеш за един повисш живот, ще станеш едно цяло с останалия свят и няма да живееш с лудостта, че откъснат от висшия Аз, тогава ти можеш да стигнеш до същността на нещата. Когато Гьоте говори за това, че понятията и чувствата трябва да бъдат пожертвувани, за да се издигнем в по-висшите сфери, когато говори за най-дълбоките трепети на любовта, Гьоте често си спомня мистичните думи на Якоб Бьомер/*23/, който е наясно с пожертвуването на Змията в себе си. Може би тъкмо Якоб Бьомер му е подсказал, че дори, намирайки се все още в своето физическо тяло/*24/, човекът може да пристъпи в онзи свят, в който той иначе преминава след смъртта си: в света на вечността. Якоб Бьомер знаеше и друго: от самия човек зависи дали той ще може да навлезе в духовния свят. Той има следната максима: „Който не умре преди смъртта си, той загива след смъртта си!“ - Колко забележителни са тези думи! Човекът, който не умира преди смъртта си, или с други думи, който не развива своята вътрешна същност, след смъртта си няма да разпознае и своята духовна, вечна същност. Ние трябва да работим за нея още докато сме в тялото, за да я разпознаем и после, когато напуснем тялото. „Който не умре преди смъртта си, той загива след смъртта си.“ Същото иска да каже и другата максима: „И така, смъртта е коренът на всеки живот.“/*25/

После ние виждаме, как душевната сила осветява само там, където вече има светлина: Лампата на Стареца може да освети само това, което вече се намира в светлина. Ние отново сме насочени към душевните сили на човека, към онези душевни сили на страхопочитанието, на религиозното смирение, които през изтеклите столетия и хилядолетия непрекъснато са носели на хората посланията от висшите светове, и то на онези хора, които не са могли да търсят светлината по пътя на науката или по някакъв друг начин. Светлината на различните религиозни откровения е представена в лицето на Стареца. Обаче който не може да обогати религиозното усещане с една вътрешна светлина, за него лампата на религията не свети. Тя може да свети само там, където срещу нея се изливат потоци от светлина. Тя винаги е била онази сила, която преобразява хората и превръща всичко мъртво в живи и одухотворени същества.

А по-нататък от Приказката научаваме как чрез саможертвата на Змията настъпва съединяването на двете царства. И след като тя, така да се каже, чрез символически процеси минава през същите изпитания, през които минава и човекът в своето езотерично развитие, ние виждаме как трите душевни сили пренасят храма на познанието високо над реката, как той поема нагоре и как всяка душевна сила започва да изпълнява своите собствени задачи. Душевните сили трябва да работят в пълна хармония. Или казано с други думи: Отделната личност сама не може да постигне нищо; ако обаче в подходящия час се стигне до правилното взаимодействие на всички, когато силните и слабите си подадат ръка, тогава душата има своя шанс да се издигне до най-висшето, до съединяването с Красивата Лилия.

И тогава храмът се издига от скритите подземни бездни нагоре към повърхността, и става видим за всички, които действително жадуват за познание и мъдрост. Златният Цар дарява Момъка с познавателните сили на мисленето: „Познай най-висшето!“ Сребърният Цар го дарява с познавателните сили на чувствата и тук Гьоте изрича прекрасните думи: „Паси овцете!“ В чувствата са скрити корените на всяко изкуство, на всяка религия; впрочем за Гьоте изкуството и религията представляват едно цяло, защото още при пътуването си из Италия, той казва следното за художествените произведения, които среща там: „Да, тук цари необходимост, тук цари Бог!“

Но тук ние виждаме и действията, делата - не когато човекът подчинява действията си на борбата за оцеляване, а когато ги превръща в оръжие, за да овладее красотата и мъдростта. Тъкмо това означават думи те на Бронзовия Цар, с които той се обръща към Момъка: „Мечът в лявата ръка, дясната свободна!“ В тези думи е скрит един цял свят. Дясната ръка трябва да е свободна за да осъществи действията, чиито мотиви идват от човешкия Аз.

Но какво се случва с четвъртия Цар, в който хаотично са примесени и трите елемента? Този Смесен Цар неочаквано се смалвява до една гротескна фигура. Блуждаещите Светлини веднага идват и извличат намиращото се в него злато. Душевните сили на човека искат да проучат също и онези еволюционни степени, които някога са съществували, но не са преодолени.

Нека да се спрем и на една друга подробност, а именно как Великанът се приближава, залитайки, и после застава като статуя и показва часовете: Когато човекът постигне хармония в своя живот, тогава дори и второстепенните неща са от значение за онова, което трябва да бъде методичният ред в нашия свят. Всичко това трябва да се изгради като един здрав навик. Тогава се оказва, че дори несъзнателните прояви имат своя дъл-

бок смисъл. Ето защо тук Великанът е представен като един вид часовник.

Старецът с лампата е женен за Старицата. В образа на тази възрастна жена ние следва да виждаме не друго, а здравия разум на човека, онази душевна сила, която не се стреми към висшите области на духовните абстракции, а държи всичко здраво в ръцете си. Именно тя може да занесе възнаграждението на Лодкаря: три зелки, три глави лук и три артишока. Тази еволюционна степен от човешкото развитие все още не е изживяла времето си. Фактът, че тя е третирана по толкова недостоеен начин от Блуждаещите Светлини, е израз на високомерието, с което често пъти абстрактните Духове се отнасят към онези хора, които се справят и с най-сложните ситуации благодарение на своя непосредствен инстинкт, или на своята интуиция./*26/

Всеки жест, всяка подробност от Гьотевата Приказка е от огромно значение, и когато искаме да я разберем в нейния дълбок, езотеричен смисъл, ние винаги установяваме, че това, което всъщност можем да предложим, се свежда само до метода на обяснението. И когато сами се задълбочите в Приказката, тогава Вие откривате, че тя съдържа в себе си един цял свят, който е много по-богат отколкото можахме да посочим в тези две лекции.

Бих искал да посоча още два примера, за да покажа до каква голяма степен духовният светоглед на Гьоте пронизва целия му живот и как духовното му познание в късна възраст е в пълно съзвучие с неговото младежко творчество. Когато пише своя „Фауст“, Гьоте възприема определена представа, свързана с един символ на един по-дълбок еволюционен път, по който се движи природата. Когато Фауст говори за своя баща, който е бил алхимик и е вярвал в древните учения,макар и да не ги е разбирал докрай, той казва, че баща му, наред с всичко друго „... един червен лъв, един смел жених съчетавал е той в прохладната баня на Лилия.“

Фауст изрича тези думи без да е наясно за тяхното значение. Обаче такива думи могат да се превърнат в истински пътеводител към по-висши еволюционни степени. Според замисъла на Гьоте, Момъкът олицетворява онзи човек, който се стреми към най-висшата невеста, а това, с което той трябва да се свърже, Гьоте нарича „Красивата Лилия“. Вие виждате, че ние се срещаме с Лилия още в първите части на „Фауст“. Обаче във „Фауст“ ние откриваме също и онази червена нишка на Гьотевия светоглед, която се проявява в самата Приказка, и това става в Chorus mysticus от втората част на „Фауст“, когато Фауст стои пред прага на духовния свят, а Гьоте изрича монументалната изповед на своя духовен мироглед. Той посочва как издигането по пътя на познанието се извършва в три последователни степени, а именно: пречистване на мисленето,

просветляване на чувствата и превръщане на волята в чисти, целенасочени действия.

Благодарение на пречистеното мислене човекът започва да вижда духовната страна на всички неща около себе си. Сетивният свят се превръща в символ на истинския, духовния свят. Но той прониква още по-дълбоко, за да обхване и това, което е недостижимо за мисленето. После той се издига до следващата степен, при която разглежда нещата не с помощта на своето представно мислене, а навлиза в самите тях, там, където същността на нещата и това, което не може да бъде описано, се превръща в истинско постижение и малцина са тези, които стигат до него. А това, което не може да бъде описано и което, както ще стане дума в зимните лекции, трябва да си представяме по друг начин, и тук вече ни предстои да навлезем в тайните на човешката воля, именно това той нарича „неописуемото." Когато човекът е извървял троичния път на мисленето, чувствата и волята, тогава той се съединява с това, което в Chorus mysticus е наречено „Вечно-Женственото", това което човешката душа е постигнала в своето развитие, или с други думи това, което имаме в образа на Красивата Лилия.

И така, ние виждаме, че Гьоте изрича своята най-дълбока изповед, своето тайно откровение също и тогава, в края на своята най-велика творба, след като още преди това, издигайки се през мисленето, чувствата и волята, е постигнал съединяването с Красивата Лилия, или онова състояние, чийто израз откриваме в споменатото място от Chorus mysticus което се потвърждава както от цялата Гьотева философия, така и от неговата наука за Духа, а също и от самата Приказка:

Всичко преходно
Е само символ!
Недостижимото
Тук е вече постигнато;
Неописуемото
Тук е вече сторено;
Вечно - Женственото
Нагоре ни тегли!

II.

ПРИКАЗКАТА ЗА ЗЕЛЕНАТА ЗМИЯ И КРАСИВАТА ЛИЛИЯ В СВЕТЛИНАТА

НА РУДОЛФ ЩАЙНЕРОВОТО ДУХОВНО ИЗСЛЕДВАНЕ

Превод от немски: д-р ДИМИТЪР ДИМЧЕВ

ПРИКАЗКАТА ЗА ЗЕЛЕНАТА ЗМИЯ И КРАСИВАТА ЛИЛИЯ В СВЕТЛИНАТА НА РУДОЛФ ЩАЙНЕРОВОТО ДУХОВНО ИЗСЛЕДВАНЕ

Хронологичен обзор съставен от Хела Вийсбергер

Не може да се установи с пълна точност кога Рудолф Щайнер за пръв път се е запознал с Приказката. Вероятно това е станало още преди 1889, както личи от неговите собствени изказвания.

Начало на заниманията с Приказката през 80-те години на 19 век „От 80-те години на миналия век аз се намирах под впечатлението на имажинациите/*27/, които пораждаше у мен тази Приказка."

(„Моят жизнен път", XXX гл., Събр. Съч.28)

По това време моите занимания с Гьотевата Приказка бяха от голямо значение за мен. Тази „загадъчна приказка беше обект на много тълкувания. Но аз изобщо не бях склонен да „тълкувам" нейното съдържание. Аз просто го приемах в неговата поетично-художествена форма. За мен винаги е било отблъскващо да разрушавам една толкова богата фантазия с доводите на разума. Аз виждах, как тази Гьотева творба идва на бял свят благодарение на духовната връзка между Гьоте и Шилер.[...]

Персонажите от Гьотевата Приказка ни връщат към онези имажинации, каквито често са имали духовните изследователи още преди Гьоте. Има известна прилика между тримата Царе и образите от „Химическата сватба на Кристиан Розенкройц."/*28/ [...] Разбира се, при Гьоте тези образи са дадени в много по-красива, благородна и изящна форма, докато по-рано те имаха подчертано нехудожествен характер. В тази Приказка Гьоте довежда поривите на своята фантазия до онази граница, след която те прерастват в един вътрешен душевен процес, който ни приближава до истинското познание на духовните светове. Потопявайки се в тази творба, аз вярвах, че прониквам в най-скритите дълбини на Гьотевата душа.

За мен важни бяха не обясненията, а новите изживявания, които се пробуждаха в душата ми при заниманията с Приказката. И тези изживява-

ния продължиха и в по-нататъшния ми душевен живот, включително и до създаването на моите Мистерийни драми."/*29/

(Моят жизнен път, XII. Гл., Събр. Съч.28)

1889

Първо докосване до вътрешния смисъл на Приказката във връзка с въпроса за златото

„...И ако потърсим една от най-изящните метаморфози на тази мъдрост, която, както описахме, намира своето място в развитието на Европа, ние ще я открием именно във всичко онова, което живее и действа в могъщите имажинации на Гьоте. Гьоте беше добре запознат с тайната на храма. И не напразно той си служи със златото по онзи странен начин, който е показан в Приказката за Зелената Змия и Красивата Лилия: Змията поглъща златото и после предприема саможертвата: така златото ще бъде откъснато от онези сили, за които Гьоте действително знаеше, че то не бива да остава при тях. Естествено, тук златото е представено също и като реален символ. Прочетете още веднъж Приказката за Зелената Змия и Красива та Лилия и се опитайте да почувствувате, как Гьоте е бил наясно с тайната на златото и как начинът, по който го третира в Приказката, показва, че Гьоте е виждал и назад в миналите времена. Може би тук е уместно да вмъкна и едно лично признание, а именно че едва когато за пръв път си поставих въпроса за мястото, което златото заема в Гьотевата Приказка, аз успях да вникна в нейния смисъл. Гьоте прекарва златото през поредица от метаморфози и тъкмо те показват, че Гьоте наистина е виждал в миналите време на, когато мъдростта - чийто представител е златото, респективно Златният Цар - е била подложена на такива преследвания, за които вече стана дума."

(Лекция в Дорнах, 25. Септември 1916, в Събр. Съч.171)

„Беше към края на 80-те години от миналия век, когато в мен - ако мога да си позволя този груб израз - за пръв път беше „натиснато копчето" и Приказката влезе в живота ми. Впоследствие аз никога не се отклоних от пътя, който ме водеше към разбирането на Гьоте именно чрез тези могъщи имажинации, от които е изградена Приказката за Зелената Змия и Красивата Лилия."

(Лекция в Дорнах, 12. Януари 1919, в Събр. Съч.188)

През периода 1884-1890 Рудолф Щайнер е частен учител в дома на виенския търговец на вълна Шпехт. Рудолф Щайнер много усърдно изучава механизмите на външната търговия, но същевременно продължава да се занимава и с Приказката:

„... и тези две занимания протичаха напълно успоредно. фактически това, което ставаше с мен тогава, при изучаването на Приказката за Зелената Змия и Красивата Лилия прераства по-късно, след 3x7 години, след 21 години, в моята първа мистерийна драма „Портата на посвещението".
(Лекция в Дорнах, 23. Януари 1921, в Събр. Съч.203)

„Това се случи около 1889, когато пред мен за пръв път се очертаха духовните, спиритуални очертания на Гьотевата Приказка за Зелената Змия и Красивата Лилия. Едва тогава пред мен се очертаха и онези още по-величествени връзки, които не са посочени в самата Приказка."
(Лекция в Дорнах, 9. Май 1924, в Събр. Съч.236)

1890

Опити за тълкуване на Приказката

Следващите извадки от писмата, писани през първите седмици на преместването му във Ваймар - есента на 1890 - показват, че приятелите на Рудолф Щайнер във Виена са били запознати с неговите увлечения по Приказката:

„Аз се задълбочих в Приказката и всичко върви много добре. Ако не ме издадете пред никого - естествено имам предвид само хората от литературните среди - бих искал да Ви кажа, че аз сериозно възнамерявам да напиша едно съчинение под надслов „Гьотевата философия"..."
(Писмо до Рихард Шпехт от 18. Октомври 1890, Ваймар, в Събр. Съч. 39)

„Един лист от Гьотевия Архив ми показва съвсем ясно, че единствено оправдано е онова тълкуване, което се прави в смисъла на моите предположения. Сега аз искам да представя нещата така, че те да станат разбираеми за по-широката публика."
(Писмо до Паулине Шпехт от 18. Октомври 1890, Ваймар, в Събр. Съч. 39)

„Припомнете си онова, което Ви казах вечерта на този незабравим за мен ден, прекаран във Вайдховен, когато обсъждахме Приказката. То също се потвърждава от Гьотевия Архив.
(Писмо до Роза Майредер от 20. Октомври, Ваймар, в Събр. Съч.39)

„Аз временно трябва да оставя моите тълкувания на заден план, понеже в хода на проучването се натъкнах на нещо изключително важно, което се налага да проуча много внимателно, преди да продължа нататък. Ето

защо по този въпрос сега не мога да кажа нищо повече. Едно е ясно: Целият мироглед на Гьоте се съдържа в тази Приказка, и тя не може да бъде обяснена, преди да бъдат проучени някои неща, които невидимо и тихо са се разиграли в Германия по времето между 1790 и 1820. Тук аз попаднах на една твърде особена следа. За нея ще говорим лично, когато се видим на Великденa."

(Писмо до Рихард Шпехт от 30. Ноември 1890, Ваймар, в Събр. Съч.39)

„В едно от следващите си писма се надявам да Ви съобща нещо твърде интересно за Приказката на Гьоте. В Гьотевия Архив има някои тълкувания, направени от самия него. Но засега все още нямам достъп до тях."

(Писмо до Фридрих Екщайн от края на Ноември 1890, Ваймар, в Събр. Съч. 39)

1891

За пръв път идеите на Рудолф Щайнер, свързани с Гьотевата Приказка, стават известни за широката публика

На 27. Ноември 1891 пред Гьотевото Общество във Виена Рудолф Щайнер изнася първата лекция, свързана с Приказката, която по-късно бива включена като реферат в издаваното от К. Ю. Шрьоер списание „Хроника на Гьотевото Общество във Виена"

„През този месец аз изнесох две лекции: едната тук върху фантазията [...] и другата във Виена върху Тайната на Гьотевата Приказка. Предстои ми да говоря тук на 25. и във Виена на 27. Ноември."

(Писмо до Паулине Шпехт от 19. Ноември 1891, Ваймар, в Събр. Съч. 39)

„След като ми съобщавате, че занапред един символ на фигуриращата в Зелената Змия лампа ще осветява моето дело чрез Вашата доброта, изглежда Вие действително правите стъпка от езотеричното към екзотеричното. Само че бих желал нейната озаряваща сила да включва и друг вид светлина, защото от Приказката Вие знаете: лампата не може да свети в мрака. [...] Да, аз искам да търся златото доколкото мога; и надявам се да го открия по правилния начин, като Змията, а не като Блуждаещите Светлини."

(Писмо до Паулине Шпехт от 22. Декември, Ваймар, в Събр. Съч.39)

1892

Рудолф Щайнер насърчава младия художник Курт Либих да нарисува картини, свързани с Приказката

„Във Ваше отсъствие аз два пъти бях във Виена [...] Второто пътуване до Виена предприех, за да изнеса пред Гьотевото Общество една лекция, свързана със Зелената Змия. Както знаете, тази Приказка съдържа най-дълбоките житейски мъдрости, до които е проникнал Гьотевият Дух. Може би Вие бихте били художникът, който ще съумее да превърне в картини някои от чудните събития, на които ставаме свидетели. Една такава задача би трябвало да ошастливи всеки истински художник. Така Вие бихте нарисували нещо, което има своя дълбок духовен смисъл, също както композициите на Рафаело и Леонардо. Според мен тук може да бъде постигнат най-високият връх на изобразителното изкуство. Това, което Гьоте изговаря в Приказката може да бъде сравнено само с дълбоката Мистерия на Тайната вечеря. Но за всичко това ще говорим по-нататък.“

(Писмо до Курт Либих от 5. Януари 1892, Ваймар, в Събр. Съч. 39)

Очевидно Курт Либих се е вслушал в съвета на Рудолф Щайнер защото в писмо от 30 Декември 1892 той отговаря: „Надявам се, че в скоро време ще Ви изпратя първите рисунки, на които съм изобразил Блуждаещите Светлини...“

1896

В края на Ваймарския период съдържанието на Приказката отново застава пред душевния поглед на Рудолф Щайнер.

„...обаче не и до такава степен, че да прерасне в художествени образи...“

Казаното има отношение към първата Мистерийна драма, възникнала през 1910.

Лекция в Дорнах, 9. Май 1924, в Събр. Съч. 236

1899

За пръв път, по повод 150. рожден ден на Гьоте езотеричният смисъл на Приказката става обществено достояние: в „Магазин фюр литератур“ излиза статията „Гьотевото тайно откровение“

Моята воля да направя обществено достояние езотеричния смисъл на Приказката ме тласна към решение то, да напиша по повод 150 рожден ден на Гьоте, а именно на 28 Август 1899 една статия за „Магазин фюр литератур“ под надслов „Гьотевото тайно откровение.“ Естествено, тази статия не беше достатъчно езотерична. Обаче аз не смеех да изисквам

повече от моята публика. Съдържанието на Приказката, и то в чисто езотерична форма, продължаваше да живее в моята душа."

(Моят жизнен път, XXX Гл. Събр. Съч.28)

„Впрочем никак не беше лесно да се говори за духовния свят просто така, без да си се опрял на нещо конкретно [...] Самият аз трябваше - понеже не би могло, така да се каже, да нахълташ с приказки за духовния свят в нечий дом, поне не и в един дом, типичен за нашето съвремие - аз трябваше да се опра на нещо, и то не във външен, а в чисто вътрешен смисъл. Ето защо в края на 80-те години, на много места аз свързах моите изследвания за духовния свят именно с Гьотевата Приказка. Аз можах да сторя това , просто понеже взех Гьоте на кредит; във всички случаи това беше Гьоте, нали така. [...] За мен беше напълно естествено да се опра на Гьотевата Приказка, понеже за всички беше ясно, че в нея се вливаха духовни импулси. Да, аз можех да се опра на нея, обаче не и на това, което тогава се разпространяваше като теософия [...] За човек с научно школувано мислене, който искаше да навлезе в духовния свят, беше просто невъзможно да бъде привлечен от онази духовна атмосфера, която тогава съществуваше в така наречения „езотеричен будизъм“, прокламиран от Блаватска и Синет."/ *30/

(Лекция в Дорнах, 10. Юни 1923, в Събр. Съч. 258)

1900

Интерпретацията на Гьотевата Приказка пред берлинските теософи като зародишна клетка на Антропософското Движение.

Една година след статията в „Магазин фюр литератур“ Рудолф Щайнер е поканен от граф и графиня Брокдорф да изнесе лекция за Ницше, който умира на 25 Август 1900. Веднага след това следва нова покана, при която Рудолф Щайнер сам избира темата: Гьотевото тайно откровение в неговата Приказка:

„И в тази лекция аз подходих към Приказката изцяло езотерично."

(Моят жизнен път, XX Гл., Събр. Съч. 28)

В тази лекция върху Приказката за Зелената Змия и Красивата Лилия аз се опитах да включа всичко, което има отношение към нея. И бих могъл да кажа, че всъщност тя представляваше зародишната клетка на нашето Антропософско Движение./*31/

(Непубликувана лекция от 25. Септември 1920, Дорнах)

1903

Въпреки задълбочените проучвания на Приказката, тя не може да прерасне в сценична драма, каквото е било намерението на Рудолф Щайнер. Рудолф Щайнер въвежда в езотеричното съдържание на Приказката Мария фон Сиверс и нейната учителка Мария фон Щраух-Шпентини. Той прави същото и с Матилде Шол - една от основателките на Антропософското Движение в Германия.

1904

Започват антропософските тълкувания на Приказката в поредица от публични лекции.

Първата от тях е изнесена на 29 Март 1904 в Берлин, следват лекции в Мюнхен и Ваймар.

1905

Рудолф Щайнер непрекъснато разширява темите, свързани с Приказката. Пред Теософското Общество в Лондон той говори за „Окултните основи в Гьотевото творчество" и поставя акцента върху Приказката.

За пръв път Рудолф Щайнер нарича Приказката „Гьотевия Апокалипсис" и изтъква, че за да бъде обяснена „Гьотевата теософия", би трябвало да се напише една цяла книга. Този, който „се доближава до езотеричното ядро на Приказката, същевременно стига и до теософския мироглед."

(„Философия и антропософия", Събр. Съч. 35)

1906/1907

Приказката като плод на Гьотевото розенкройцерско посвещение.

Един съвсем нов аспект, свързан с Приказката, проличава от следните думи, които Рудолф Щайнер пише на своя близък приятел, френския писател Едуард Шуре: „Всъщност Приказката за Зелената Змия и Красивата Лилия представя алхимистичното посвещение в утвърдената от Кристиан Розенкройц форма..."

(Събр. Съч. 93)

В своя лекционен цикъл „Теософията на розенкройцера" (Събр. Съч. 99) Рудолф Щайнер описва, че Гьоте действително е изживял един вид посвещение, което в случая се изразява в поетично творчество:

„...и след като накрая Гьоте ясно осъзна това посвещение, той можа да напише онова художествено произведение, което ние познаваме като Приказката за Зелената Змия и Красивата Лилия. Тя представлява едно

от най-дълбоките съчинения в световната литература; и този, който може да я интерпретира правилно, се приближава твърде много до розенкройцерската мъдрост."

(Лекция от 22. Май 1907, Мюнхен, в Събр. Съч. 99)

1907/1908

Приказката и идеята за изграждането на храма.

В рамките на Антропософското Движение мистериите представения и изграждането на подходящия храм образуват едно цяло. Благодарение на Рудолф Щайнер и неговите помощници Гьотевата имажинация за подземния храм, за който времето да стане достояние на всички вече е дошло, намира своя видим израз в Първия Гьотеанум?/*32/

1909

Замисълът за драматизиране на Приказката напредва.

И това става ясно особено през лятото на 1909, непосредствено преди да бъде представена за втори път драмата „Децата на Луцифер“ от Едуард Шуре. Мария фон Сиверс пише до София Щинде, че Рудолф Щайнер е посочил и заглавието на първата от неговите 4. Мистериини драми: „Портата на посвещението“.

1910

Преходът на Приказката в Мистериинна драма.

Още преди Великден антропософите в Мюнхен научават, че Рудолф Щайнер възнамерява да драматизира.

Гьотевата Приказка и това става факт, когато на 15 Август се играе премиерата на розенкройцерската мистерия „Портата на посвещението“. За всички присъстващи става ясно, че това е „първата сценична драма в историята на човечеството, в която реинкарнационната идея е представена конкретно.“ В оригиналния Щайнеров текст е посочено точното съответствие между действащите лица в Мистериинната драма и имената на персонажите от Приказката.

„Когато преди години възникна идеята за театралните празници в Мюнхен, аз имах намерението за сценично представяне на всичко онова [...] което се съдържа в Гьотевата Приказка за Зелената Змия и Красивата Лилия. Но това не можа да стане. Нещата трябваше да бъдат представени много по-реално. Така възникна мистериинната драма „Портата на посвещението“. Очевидно по времето на Гьоте все още не съществуваша онези условия, които по-късно позволиха на фините образи от Приказ-

ката да се превърнат в реалните действащи лица, каквито ги знаем от „Портата на посвещението“.

(Лекция от 22. Ноември, 1920, Щутгарт, в Събр. Съч. 197)

„Към тази Мистерийна драма ме доведе един продължителен духовен път. Когато се замислям, оказва се, че първите стъпки по този път са направени още през 1889. До същинското начало на тази розенкройцерска мистерия ме делеше не някакъв приблизителен период от време, а точно 21 години.“

(Лекция от 31. Октомври 1910, Берлин, в Събр. Съч. 125)

1911-1914

Като продължение на „Портата на посвещението“ възникват следващите три Мистерийни драми.

Всяко лято в Мюнхен се поставя нова Мистерийна драма:

1911: Изпитанието на душата

1912: Пазачът на прага

1913: Пробуждането на душата

В същото време се обсъжда въпросът за построяване на нова „сграда“, първоначално в Мюнхен, а по-късно в Дорнах, с намерението, през Август 1914 да бъде поставена петата Мистерийна драма. Избухването на 1-та Световна война на 1 Август 1914 прави това невъзможно.

1916

Връзката между Гьотевата Приказка и трагедията на темплиерите.

Тази връзка е посочена в лекционния цикъл „Вътрешните еволюционни импулси на човечеството. Гьоте и кризата на 19 век“

(Лекция от 25 Септември 1916, Дорнах, в Събр. Съч. 171)

Проблемът за свободата в Шилеровите „Естетически писма“ и в Гьотевата Приказка.

Когато Гьоте се връща от Италия обратно във Ваймар, „той попада в един свят, в който всички са разтърсени“ от Шилеровите „Разбойници“ [...]. И това му действа като истинско варварство, застрашаващо корените на всичко онова, което сега живее в душата му. В своя душевен живот той се чувства пълен самотник. За известно време той е забравен от всички. И ето че сега постепенно се заражда приятелство с Шилер [...] И тази приятелска връзка няма равна на себе си в историята на човечеството. Те взаимно се насърчават, така че Херман Грим с право казва: В

отношението Гьоте: Шилер имаме не само Гьоте плюс Шилер, а Гьоте плюс Шилер и Шилер плюс Гьоте. Благодарение на другия, всеки от тях, стана нещо друго [...] И сега в душата на всеки от тях възникна [...] големият въпрос, който светът искаше да разреши с политически средства: въпросът за свободата [...] За Шилер нещата стояха така: Как човекът може да намери свободата в своята собствена душа? - И на този въпрос той посвети едно от най-забележителните си произведения: „Писма върху естетическото възпитание на човека“. Как човекът да извиси своята душа над самия себе си, над обичайното равнище на живота и да навлезе във висшите сфери на съществуване то, този беше големият въпрос за Шилер [...] Гьоте не можеше да подходи към този проблем с философски и абстрактни идеи, както това стори Шилер; Гьоте трябваше да се захване с този проблем по друг, много по-жив начин. И той го разреши в чисто свой стил [...] като написа Приказката за Зелената Змия и Красивата Лилия. Както Шилер показва по философски път как човекът се издига от обичайния живот към висшите сфери на съществуването, така и Гьоте показва чрез взаимодействието на духовните сили в човешката душа, как човекът напредва в своето развитие и от всекидневния душевен живот се издига към по-висшите сфери."

(Лекция от 4 Ноември 1916, Дорнах, в Събр. Съч. 172)

1917-1921

По указание на Рудолф Щайнер възниква поредицата от картини „Приказката и Портата на посвещението“.

Поредицата е дело на художника Херман Линде (1863-1923) и съдържа 12 картини с мотиви от Приказката на Гьоте и Мистерийната драма „Портата на посвещението."

1918

Рудолф Щайнер подновява духовно-научните си изследвания върху Приказката, започнати през 1899.

След края на 1-та Световна война, без да прекъсва лекторската дейност, Рудолф Щайнер започва преиздава не на най-важните си съчинения, започвайки с „Гьотевото откровение в неговия „Фауст“ и в Приказката за Зелената Змия и Красивата Лилия.

„Аз бях проникнат от духа на тази Приказка още в началото на 90-те години от миналия век [...] и за пръв път говорих върху нея на 27 Ноември 1891 пред Гьотевото Общество във Виена. Това, което казах тогава, впоследствие се разшири в най-различни посоки. Обаче всичко, което оттогава съм публикувал или съобщавал устно, е само последица от мислите,

които развих в хода на споменатата лекция. Моята драма „Портата на посвещението“ също е плод на тези мисли."

(Събр. Съч. 22, стр. 68)

Властта - Илюзиите - Познанието в Гьотевата Приказка и отношението му към британската Душа на Народа - германската Душа на Народа - руската Душа на Народа

(Лекции от 8 и 12 Декември, Дорнах, в Събр. Съч. 186)

1919

Новият Христов Импулс в Гьотевата Приказка.

В януарските си лекции „Гьотеанизмът. Един импулс за преобразяване на човека и мисълта за Възкресението“ Рудолф Щайнер казва следното:

„Гьоте стои като един достоен представител на Петата следатлантска епоха, която беше за него една епоха на очакването. И понеже той не можеше да остане на езичническата степен, това при Гьоте се прояви по два начина: от една страна той стигна по чисто научен път до своето грандиозно естествознание, дало на света учението за цветовете и морфологията, а от друга страна той трябваше да се издигне високо над своите собствени естественонаучни възгледи, високо над цялото това модерно езичество. И помислете сега от тази гледна точка за най-дълбоките импулси във „Фауст“, за това, което Гьоте вложи в Приказката за Зелената Змия и Красивата Лилия, [...]; не се задържайте на повърхността, а се опитайте да проникнете в това, което живееше в Гьотевата душа, и тогава Вие стигате до мисълта: Да, в тази човешка душа живее един съвсем нов Христов Импулс, един съвсем нов импулс, целящ преобразяването на цялото човечество, както навремето това стана чрез Мистерията на Голгота, един стремеж към ново задълбочаване в Мистерията на Голгота. Защото цялата Приказка е пропита с[...] едно настроение на трепетно очакване. Гьотеанизмът, наред с всичко друго, е също и едно трепетно очакване за нов поглед към Мистерията на Голгота."

(Лекция от 11 Януари 1919, Дорнах, в Събр. Съч. 188)

Гьотевият път от езичество към християнство.

„И както беше обичайно за неговото време, у Гьоте настъпи - макар и първоначално неосъзнато, но впоследствие осъзнато до известна степен - това, което можем да определим като срещата му с Пазача на прага. И сега, ако Вие сравните неговото приближаване до Пазача на прага в началото на 90-те години от 18 век, онези негови думи, които току що прозвучаха в рецитацията на г-жа Щайнер като истинска молитва към древноегипетската Изис, ако сравните този Гьотев химн „Към природата“, в

който Гьоте усеща нещата все още като езичник, с онези могъщи имажинации от Приказката за Зелената Змия и Красивата Лилия, тогава вие буквално напипвате Гьотевия път от езичеството към християнството.[...]

Начинът, по който са построени образите, начинът, по който е замислена метаморфозата на човешката душа в Приказка за Зелената Змия и Красивата Лилия, последователността на мислите, силата на мислите е по същество християнска, и всъщност тази сила е новият път към Христос."

(Лекция от 12 Януари 1919, Дорнах, в Събр. Съч. 188)

Духовният заряд на Приказката днес може да бъде разбран само с помощта на Духовната наука.

„И да вярваме, че днес някой би могъл да напише приблизително нещо като Гьотевата Приказка [...], това е пълна глупост. Защото от средата на 19.век насам тази духовност вече не е тук. Тази духовност не може да се обръща непосредствено към днешния човек, тя може да му говори единствено чрез медиума на Духовната наука, която разширява кръгозора и която действително може да прониква в миналото. Всъщност най-добре би било, ако хората можеха да си признаят: без Духовната наука те просто не могат да разберат нито Шилер, нито Гьоте."

(Лекция от 24 Януари, Дорнах, в Събр. Съч. 188)

1919

Връзката между Гьотевата Приказка, Мистерийните драми и троичния социален организъм.

За излязлата през пролетта на 1919 книга „Същност на социалния въпрос" (Събр.Съч. 23) Рудолф Щайнер казва:

„Същност на социалния въпрос е вече гьотеанизъм, а именно правилно разбираният гьотеанизъм на 20 век"

Гьоте живя през една епоха, когато Духовната наука все още не можеше да съществува; ето защо той изпитваше известна боязън да придаде поматериален вид на образите от своята Приказка. И все пак той загатва:

„...всъщност той имаше идея за бъдещия социален живот. Тя е добре показана в края на Приказката [...], макар че той предпочиташе да не си служи с толкова конкретни характеристики. Той не заяви, че в социалния живот трябва да бъдат разграничени три отделни сфери, обаче той представи тримата Царе: Златния Цар - Царя на мъдростта, Сребърния Цар - Царя на външния, политически живот и Бронзовия Цар - живо та в материалния свят, в стопанската област. В лицето на Смесения Цар той

представя единната, монополистична държава, която се разпада вътре в самата себе си; обаче, както казах, Гьоте отказва да си служи с конкретни характеристики. Още не беше настъпило времето, когато такива фини образи, от каквито е изградена Приказката, можеха да бъдат сгъстени до една толкова груба, сурова характеристика на социалния живот [...], все още не можеше да бъде материализирано в социалния живот всичко онова, което у Гьоте живееше на границата между фантазията и имажинацията.[...] Обаче след като беше написана „Портата на посвещението“, вече настъпи времето, когато тези неща можеха да станат достояние на хората [...]"

(Лекция от 22 Ноември 1919, в Събр. Съч.197)

1920

Неофициалното откриване на недовършения Гьотеанум под мотото на връзката между Приказката, Мистерийните драми и троичния социален организъм.

През есента на 1920 в недовършената сграда на Първия Гьотеанум се провежда първия антропософски курс в рамките на Висшата школа за Духовна наука. Според Рудолф Щайнер това е важен междинен етап от развитието на Антропософското Движение. Вечерта на 25 Септември Рудолф Щайнер припомня на своите слушатели за събитията от есента на 1900 и особено за втората си лекция пред берлинските теософи, оповестена от него като „Гьотевото тайно откровение."

„... и аз отново бих казал, че тази Приказка съдържа първичната зародишна клетка на нашето Антропософско Движение! Ето какво трябва да напомня, след като ние утре навлизаме в нов етап от нашето Движение [...] Да, навремето ние започнахме с Гьоте, а утре ще продължим нашия път с нещо изключително важно, тук е сградата, която получи името си също от Гьоте. Следователно, Вие виждате какво постоянство има в целия ход на нашето Движение."

(Лекция от 25 Септември 1920, Дорнах, непубликувана)

Няколко седмици по-късно Рудолф Щайнер отново се спира на връзката между Приказката, Мистерийни те драми и троичното социално устройство:

„В моята първа Мистерийна драма, общо взето, аз прокарах същия мотив [...], но така, както това съответствува за началото на 20 век, докато Гьоте пише своята Приказка в края на 18 век [...] Тези неща показват, че

в троичното устройство на социалния организъм няма никакъв произвол..."

(Лекция от 24 Октомври 1920, Дорнах, в Събр. Съч. 200)

1921

Изложба на цикъла от рисунки: Приказката -Портата на посвещението. Художникът Херман Линде представя своя току що завършен цикъл от рисунки по мотиви на Гьотевата Приказка и на Щайнеровата драма „Портата на посвещението". Това става по време на Коледния курс пред английски педагози.

(Събр. Съч. 303)

1922

Шилер със своите „Писма върху естетическото възпитание на човека" и Гьоте със своята Приказка не са в състояние да проникнат в истинската действителност.

„... защото Шилеровите „Писма" и Гьотевата Приказка са все още проводници на схоластичната противоположност между разума и откровението."

(Лекция от 29 Юли 1922, Дорнах, в Събр. Съч. 214)

1923

Рудолф Щайнер напомня че неговите интерпретации на Гьотевата Приказка не са коментар.

„Когато с помощта на антропософското познание, т.е. черпейки от живия духовен свят, се опитваме да обясним едно художествено произведение, каквото е Гьотевата Приказка за Зелената Змия и Красивата Лилия следва да се има предвид, че тук не става дума за коментар, а за вмъкването на една жива субстанция в друга жива субстанция."

(Лекция от 18 Май 1923, Кристияния, в Събр. Съч. 276)

За връзката между Гьотевото естествознание и неговата Приказка.

„В известно отношение, пред Гьоте се отварят две врати към духовния свят. Едната врата имаме в лицето на Гьотевите естественонаучни съчинения [...] Обаче тази изходна точка не гарантира непосредствено навлизане в реалния духовен свят. [...] Но пред Гьоте се отваря и една друга врата... каквато имаме в образите от неговата Приказка за Зелената Змия и Красивата Лилия..."

(Лекция от 17 Юни 1923, Дорнах, в Събр. Съч. 258)

1924

Обзор върху 40-годишните занимания с Гьотевата Приказка.

В областта на духовно-научното изследване често пъти се налага продължително изчакаване. Пример: Рудолф Щайнер е трябвало да изчака 4х7 години (1889-1896-1903-1910) за да извлече от Приказката съдържанието на първата Мистерийна драма.

Космическият произход на Приказката.

През последните седмици от лекторската си дейност и по-специално в „Езотерично разглеждане на кармическите връзки“ (Събр. Съч. 235-240), Рудолф Щайнер отново се спира на величествените имажинации от

Гьотевата Приказка, като в същото време дава още един отговор на въпроса: Какво представлява антропософията?

„Нека да поставим въпроса: Какво представлява всъщност антропософията? Да, скъпи мои приятели, кога то се потопите във всички онези величествени имажинации, които съществуваха като един свръхсетивен култ през първата половина на 19 век, и ги облечете в човешки понятия, тогава Вие имате антропософията.

За онзи духовен свят, разположен непосредствено над нас, от който човекът слезе долу на Земята, антропософията съществуваше още в първата половина на 19 век.“

(Лекция от 8 Юли 1924, Дорнах, в Събр. Съч. 237)

1925

Последни размисли върху Приказката.

1 февруари 1925: В седмичното списание „Гьотеанум“ излиза поредният откъс от автобиографията на Рудолф Щайнер, където четем:

„От 80-те години на миналия век аз и досега съм под впечатлението от имажинациите, които се съдържат в тази Приказка [...] За Гьоте понятията бяха твърде бедни, за да изразят живота и борбата на душевните сили. [...] Защото те пораждат такива процеси, които се променят и заглъхват още със самото си възникване, докато абстрактните понятия отразяват величини, които са малко или много постоянни. Гьоте добре знаеше всичко това; и на Шилеровото абстрактно познание, в своята Приказка той противопостави образното познание. Изживявайки този вид Гьотево творчество, човекът наистина попада в преддверието на езотеризма.

(„Моят жизнен път, XX Гл., Събр. Съч. 28)

30 Март 1925: Рудолф Щайнер умира в Дорнах.

ВРЪЗКАТА МЕЖДУ ПЕРСОНАЖИТЕ ОТ ПРИКАЗКАТА И ДЕЙСТВУВАЩИТЕ ЛИЦА В "ПОРТАТА НА ПОСВЕЩЕНИЕТО".

В „Скици и фрагменти към четирите Мистерийни драми" (Събр. Съч. 44) Рудолф Щайнер дава следното съответствие между персонажите от първоначалния текст на Приказката и действащите лица в „Портата на посвещението"

Лилия	-Мария
Човекът	-Йоханес Томазиус
1. Блуждаеща Светлина	-Капезиус
2. Блуждаеща Светлина	-Щрадер
Царят на волята	-Романус
Мъжът с лампата	-Феликс Балде
Царят на чувствата	-Теодосиус
Змията	-Другата Мария
Съпругата на мъжа с лампата	-Фелиция Балде
1. момиче	-Филия
2. момиче	-Астрид
3. момиче	-Луна
Великанът	-Герман
Канарчето	-Детето

Б Е Л Е Ж И

Съчиненията на Рудолф Щайнер са обозначени според библиографски им номер (Събр. Съч.№) в тяхното пълно издание, осъществено от Rudolf Steiner - Nachlassverwaltung, Dornach Schweiz.

*1.Август Карл Батч, 1761-1802

*2.Виж „Goethes Naturwissenschaftliche Schriften" Band 1.

*3.Според свръхсетивното познание, човешкото същество разполага с дванадесет сетива, които не са възникнали едновременно в хода на еволюцията:

1. Азово сетиво (позволяващо ни да възприемаме Аза на другия човек)
2. Мисловно сетиво
3. Говорно сетиво
4. Слухово сетиво
5. Топлинно сетиво
6. Зрително сетиво
7. Вкусово сетиво
8. Мирисно сетиво
9. Равновесно сетиво

10. Двигателно сетиво

11. Жизнено сетиво

12. Осезателно сетиво

*4. Духовните революции и свързаните с тях нови научни дисциплини обикновено възникват с изгражда нето на нови понятия. Такъв е случаят и с понятието „антропология“, което откри изследователски перспективи от най-висш порядък.

През 1596, годината в която се ражда Рене Декарт, бащата на новото време, Ото Гасман (1562-1607) издава своята „Psychologia anthropologica“, в която за пръв път прави опит да интегрира откъслечните знания за човека в една всеобхватна наука за човека.

Обаче скоро се очертават и границите, на които се натъква естествено-научната методология, в стремежа си да стигне до „истинския“ образ на човека.

Ето защо, през 1856, в своята „Антропология“, Емануил Херман Фихте, син на Йохан Готлиб Фихте, обобщава: „Накрая цялата антропология се свежда до всестранно обоснования факт, че според същинската си природа, както и в източниците на своето съзнание, човекът принадлежи към един надсетивен свят. Сетивното съзнание и възникващата чрез него феноменология на света, както и целият сетивен живот на човека, нямат никаква друга стойност, освен че предоставят арената, на която се осъществява надсетивният живот на Духа... Крайният резултат на антропологията е антропософията.“

Впрочем понятието „антропософия“ срещаме още през 1575, двадесет и една година преди „Psychologia anthropologica“ на Гасман, когато в Базел е публикувано съчинението „De Magia Veterum“. Като първа задача на антропософията в 16 век се разглежда одухотворяването на естествените науки и социалния живот.

Швейцарският философ и антрополог Игнац Паул Трокслер (1780-1866), ученик и приятел на Шелинг, вижда в антропософията едно „повишение“ на досегашната философия, която се издига до един вид „медитативна философия“:

„Колко радостно е, че най-новата философия се устремява към всяка една антропософия и, следователно, се проявява както в поезията, така и в историята. При това не трябва да смятаме, че тази идея е плод на някаква спекулация, както и да смесваме истинската индивидуалност на човека нито със субективния дух или Аза, нито с абсолютния Дух.“

През 1882 Роберт Цимерман издава във Виена своя основен труд „Въведение в антропософията“, който оказва известно въздействие върху Рудолф Щайнер. Разбира се, по-късно Рудолф Щайнер изпълва това понятие със съвсем друго съдържание.

От съчиненията и лекциите на Рудолф Щайнер (Събр. Съч. №1-354) е ясно, че „антропологията" и „антропософията" не се изключват взаимно. Просто към методологията на естественонаучното познание, той прибавя методологията на свръхсетивното познание, като и в двата случая обектите са едни и същи: Човекът, Земята, Космосът.

Основният стремеж на антропософски-ориентираната Наука за Духа е да стигне един всеобхватен „образ на света и човека". Антропософията не е догматично учение, което предопределя характера на въпросите, както и начина за тяхното разрешение. „Тя няма нищо общо с мъртвото, абстрактно познание... а като живо познание, тя обхваща живота чрез самия него; тя се влива в човека не просто под формата на мисли или като резултат от едно или друго наблюдение, а като живителна кръв за душата, като форма на живот, тя присъства в самия човек".

Когато Рудолф Щайнер започва да обосновава научно резултатите от своите „душевни наблюдения", той установява, че особено в областта на философията, въпросът непрекъснато опира до границите на човешкото познание. За него става все по-ясно: неспособността за нравствени действия се дължи тъкмо на обстоятелството, че науката капитулира пред границите на несетивния свят и предоставя този свят на мистиците. Единственият начин да се прехвърли мост между сетивните възприятия и духовния „световен ред", а с това да се стигне и до едно по-дълбоко разбиране на света, се състои в преодоляването на съществуващите познавателни граници.

За Рудолф Щайнер несетивните сили бяха неоспорим факт, също както и физическите природни сили. Ето защо той насочи своето внимание и в двете посоки.

Исходната точка на неговото грандиозно дело следва да търсим в естественонаучните му разработки и студиите, свързани с теория на познанието от осемдесетте години на 19 век.

Но „познанието" при Рудолф Щайнер далеч не се ограничава само в непосредственото разглеждане на съществото „човек" и неговите връзки с външния свят. В случая - и това е съществен признак на антропософското духовно изследване - наред с общоизвестните и „признати" душевни способности, чрез концентрация и други разновидности на „душевното обучение", се стига до едно задълбочаване и разширяване на човешкото съзнание.

Типичен пример в това отношение е загатнатото още през 1909 „учение за сетивата". В него виждаме как Рудолф Щайнер придава стойност не на случайните резултати от едно или друго духовно изследване, а на екзактното описание, проследяващо прехода от „обикновените" сетивно-физически факти към несетивно-духовните явления. За него върната и

точна представа за човешките сетива като необходими „органи“, с чиято помощ човек възприема и осъзнава света, е решителната крачка, издигаща обобщенията от неговата „философия на свободата“ в сферата на духовно-практическият живот. Към „досегашните“ пет сетива, той прибавя други седем, свързани с възприемането на „живота“, „движението“, „равновесието“, „топлината“, „словото“, „мисълта“ и „Азът“.

През следващите десетилетия - след като е направил разтърсващи разкрития, засягащи основите на психологията, философията, антропологията и хистологията - Рудолф Щайнер разширява своите лекционни цикли и в областта на педагогиката, медицината, физиката, икономиката, селското стопанство.

*5. Писмо от 23 Август 1794.

*6. За да сме наясно с възникването на „предметното съзнание“, налага се да направим следното уточнение. Според антропософската Наука за Духа, сегашната планета „Земя“ е минала през три планетарни състояния, на всяко от които се развива и съответната степен на човешкото съзнание.

1. Стариат Сатурн (трансово съзнание)
2. Старото Слънце (спящо съзнание)
3. Старата Луна (сънищно или образно съзнание)
4. Земя (будно или предметно съзнание)
5. Бъдещ Юпитер (имагинативно съзнание)
6. Бъдеща Венера (инспиративно съзнание)
7. Бъдещ Вулкан (интуитивно съзнание)

Планетарното състояние „Земя“ включва седем епохи:

1. Полярна епоха
2. Хиперборейска епоха
3. Лемурийска епоха
4. Атлантска епоха
5. Следатлантска епоха
6. Шеста епоха - предстояща
7. Седма епоха - предстояща

На свой ред Следатлантската епоха се състои от седем културни епохи:

1. Първа следатлантска културна епоха
(Древноиндийска) 7227-5067 пр. Хр.
2. Втора следатлантска културна епоха
(Древноперсийска) 5067-2907 пр. Хр.
3. Трета следатлантска културна епоха
(Египетско-халдейска) 2907-747 пр. Хр.
4. Четвърта следатлантска културна епоха
(Гръцко-римска) 747 пр.Хр.- 1413 сл. Хр.

5. Пета следатлантска културна епоха (Съвременна) 1413-3573
6. Шеста следатлантска културна епоха 3573-5733
7. Седма следатлантска културна епоха 5733-7893
- *7. Виж писмо на Фихте от 21 Юни 1794, цитирано от Рудолф Щайнер в „Събрани статии върху културната история на епохата" (Събр. Съч. № 30).
- *8. Виж писмо на Хегел от 20 февруари 1821.
- *9. „Гьоте като естествоизпитател", 1861
- *10. Рисувана от Фриц Уде, 1848-1911
- *11. Giuseppe Bossi, „Uber Leonardo da Vincis Abendmahl in Mainland ", 1810
- *12. Събр. Съч. №6
- *13. Лекциите са изнесени на 11 и 12 Март 1909 под надслов „Загадката на Гьотевия Фауст" и са включени в Събр. Съч. №57 „Къде и как да намерим Духа?"
- *14. P. Meyer-Waldeck „Goethes Maerchendichtungen", Heidelberg 1879; Teodor Fridrich „Goethes Maerchen", Verlag Reclam, Leiptzig
- *15. Писмо на Шилер до издателя Кота, 16 Ноември 1795
- *16. Цитираното изречение е взето от 4 писмо.
- *17. Писмо на Гьоте от 25 Октомври 1794.
- *18. Вилхелм Вунд, 1832-1920. „System der Philosophie" (1889)
- *19. Николай Лоский, 1870-1965
- *20. Виж Рудолф Щайнер: „Философия на свободата" (Събр. Съч. № 4); „Практическо изграждане на мисленето", Лекция от 18 Януари 1909; „Въведение в Тайната наука" (Събр. Съч. № 13) и „Теософия" (Събр. Съч. № 9).
- *21. В своя основен философски труд „Философия на свободата" (Събр. Съч. № 4) Рудолф Щайнер посочва, че „тоталността на обекта" е възможна само при равностойното участие на мисленето и възприятието на осъщественото по този начин познание до степен, че придобива имажинативен, или образен, характер.
- *22. В общ и тясно медицински смисъл хипнозата може да бъде обяснена в рамките на поляритета, който съществува между троичното устройство на човека (нервно-сетивна система, ритмична система и система „веществообмен-крайници", респективно „човекът-глава", „човекът-гърди" и „човекът крайници") и неговите четири съставни части (физическо тяло, етерно тяло, астрално тяло и Аз). В резултат на хипнотични (сугестивни) въздействия от страна на хипнотизатора, в областта на главата на хипнотизирания човек настъпва известно „освобождаване" на астралното тяло и етерното тяло, поради което се прекъсва тяхната връзка със сетивата. Настъпва помрачаване или загуба на съзнание Хипнотизира-

ният изпада в непосредствен етерно-астрален контакт с хипнотизатора, който сега функционира като „заместител“ на неговия Аз. При личности, които често биват подлагани на хипноза, настъпва трайна дислокация на етерното тяло, която ги прави все по-лабилни и по-достъпни за хипнотизиране; последиците от това се изразяват в тежки психически и телесни разстройства. Колкото по-силен е Азът, толкова повече той може и трябва да се съпротивлява срещу всякакъв род хипнотични въздействия. При подобна „трайна дислокация“ на етерно то тяло, антропософската медицина - която от юли 1992 е призната от Европейския парламент в Страсбург за официална терапевтична доктрина - препоръчва лечебна евритмия и хомеопатични разредки на „вегетализирано“ сребро, понеже този метал има подчертаното свойство да свързва етерното тяло и физическото тяло.

Същата динамика на процесите откриваме и при т.нар. хистерия. Хистерикът притежава „излишък“ от етерни сили, които не могат да бъдат включени във „веществообмяната“ и се превръщат в „резонансен орган“ за всякакъв род външни въздействия. В случая Азовата организация също с прекалено слаба, за да се интегрира в действителния свят, за да го понесе, като вместо това се задоволява с въображаеми и илюзорни заместители. Хистеричната предразположба се проявява най-често в пубертета, когато отношенията между етерното тяло и астралното тяло все още не са достатъчно „консолидирани“. Колкото повече Азът укрепва (най-вече след 21 година) толкова по-успешно той се бори срещу неовладяните „излишъци“ от етерни сили, както и срещу „безредиците и напрежението“, идващи от астралното тяло.

*23. Якоб Бьоме, 1575-1624

*24. Още с първите си опити да разшири познанието ни за човешкото същество антропософията обръща внимание, че всъщност човекът се състои от четири съставни части:

Физическо тяло - неживо, веществено, „минерално“

Етерно тяло - или „жизнено тяло“, „растително“

Астрално тяло - лежи в основата на сетивната
организация и чувствата, „животинско“

Азова организация - лежи в основата

на индивидуалните, духовни „човешки“ качества

Взаимодействието между тези съставни части в човешкия организъм намира израз именно в неговото функционално морфологично троично устройство, включващо:

1. Нервно-сетивната система - носител на мисленето.
2. Ритмична система - носител на чувствата.
3. Системата „веществообмен-крайници“ - носител на волята.

По този начин за пръв път в историята на човечеството става възможно действителното обхващане на съотношението между „тяло" и „душа". Неизмеримото значение на това откритие ще бъде разбрано едва в бъдеще, когато на „троичното устройство" ще се гледа като на единствено възможната основа за съществуването на анатомията, физиологията и психологията.

Идеята за „троичното устройство на социалния организъм" е също толкова новаторска и по същество тя отхвърля монополистичната, централно управлявана държава като единствено възможна форма за съвместен човешки живот. Държавата, или социалният организъм, далеч не представлява едно единно цяло. В нея трябва ясно да бъдат съзнателно разграничавани три различни сили, чието смесване винаги ще води до един или друг вид деформация.

1. Силите на икономическия живот: Братството може и трябва да се осъществява единствено тук, в областта на икономиката.

2. Силите на духовния живот: Свободата може и трябва да се осъществява единствено тук, в областта на духовния живот.

3. Силите на правовия живот: Равенството може и трябва да се осъществява единствено тук, в областта на правовия живот.

Виж още Рудолф Щайнер "Теософия", гл. IV "Тялото, Душата и Духът", където цялостният човек е разгледан като съвкупност от:

1. Физическо тяло

2. Етерно тяло, или Жизнено тяло

3. Астрално, или Сетивно тяло

4. Аз

5. Дух-Себе (преобразеното от Аза астрално тяло)

6. Дух-Живот (преобразеното от Аза етерно тяло)

7. Човек-Дух (преобразеното от Аза физическо тяло)

По-дълбокият смисъл на тези думи може да бъде разбран само с оглед на преражданията или реинкарнациите. Изобщо познанието за превъплъщението (реинкарна) и съдбата (Кармата) на човека спада към най-съществената част на антропософския мироглед. Приемането на идеята за реинкарнацията и Кармата хвърля съвършено нова светлина върху основните проблеми на човешкото съществуване: смисълът на живота, щастието и нещастieto, семейството, професията, мотивите на нашите действия и т.н. Според Рудолф Щайнер занапред реинкарнацията и Кармата няма да са само лично убеждение на отделни хора, а „строга необходимост", без които истинският напредък на естествените науки ще бъде невъзможен.

„Животът на човека между раждането и смъртта зависи от три фактора. Те лежат отвъд границите на живота и смъртта. Тялото се подчинява на

закона за наследствеността; душата се подчинява на съдбата, която човек изгражда сам. Тази съдба, изградена от самия човек, може да се назове със старото име, негова Карма. А Духът се подчинява на закона за прераждането... С помощта на чистата логика, всяко мислене, което разглежда явленията на живота и не се страхува от своите крайни изводи, може да стигне до идеята за прераждането и Кармата. Ако е вярно, че миналите съществувания се простират пред отвореното „духовно око“ на ясновидеца под формата на изживявания, не по-малко вярно е, че истинността на тази идея е достъпна и за разума“, „Теософия“ (Събр. Съч. № 9)

Според свръхсетивните изследвания на Рудолф Щайнер, ритмът на преражданията или реинкарнациите, наред с много други фактори, зависи и от някои чисто исторически закономерности. В рамките на приблизително 26000 години т.н. „пролетна точка“ на равноденствието се придвижва по протежение на целия Зодиак, така че средно на 2160 години тя преминава през един зодиакален знак. През този период условията на Земята се променят радикално, така че човешкият Аз се инкарнира в съвършено нова среда, за да постигне съвършено нови опитности. И понеже мъжът и жената възприемат и изживяват света по коренно различен начин, по правило една човешка индивидуалност се инкарнира през този 2160-годишен период два пъти - веднъж като мъж и веднъж като жена. Разбира се, интервалите между отделните прераждания се определят от еволюционното равнище на Аза, както и от силите, които човекът пренася в духовния свят след смъртта на своето физическо тяло. В дълбоко езотеричните си лекции върху Кармата, изнесени през 1924, Събр. Съч. № 235-№ 240) Рудолф Щайнер проследява с изумителна конкретност на описанието последователните „реинкарнационни вериги“ на забележителни исторически личности като Аристотел, Сократ, Александър Велики, Тацит, Нерон, Плиний, Овидий, Рафаел, Бейкън, Волтер, Хамерлинг, Емерсон, Стринтберг, Новалис, Гьоте, Маркс, Енгелс, Ницше и други.

В библиотеките на Антропософските Дружества се съхраняват и са на разположение нередактираните български преводи на поредицата Езотерични изследвания на кармическите връзки, която включва:

I том

Формиране на космическите сили 12 лекции в Дорнах, 16.02 - 23.03.1924 (Събр. Съч. № 235)

II том

Кармическите връзки в хода на общочовешкото развитие -17 лекции в Дорнах, 06.04 - 26.06.1924 (Събр. Съч. № 236)

III том

Кармическите връзки на Антропософското Движение 11 лекции в Дорнах, 01.07. - 08.08. 1924 (Събр. Съч. № 237).

IV том

Съвременният духовен живот и Антропософското Движение 10 лекции 05.09. - 28.09. 1924 (Събр. Съч. № 238).

V том

Езотерично изследване на кармическо-космическите връзки -16 лекции в Прага, Париж, Бреслау, 29.03. - 15.06.1924 (Събр. Съч.№239).

VI том

Кармата на Антропософското Общество - 15 лекции в Арнхайм, Лондон, Берн, Цюрих, Щутгарт 25.01. - 27.08. 1924 (Събр. Съч. № 240).

*26.Първоначално Р. Щайнер различава четири степени на познание:

1.Материалното, или предметно, познание, което човек осъществява в нормалното си будно съзнание.

2.Имагинативното познание, свързано с възприемането на съзнателно пораждани вътрешни образи, които следва да бъдат различавани от сетивните измами (афектогенни илюзии, халюцинации, рецидиви на атавистичното ясновидство и др.).

3.Инспиративното познание. Щайнер говори за „духовно чуване“, за „духовни тонове“ и за „разчитане на скритата писменост“.

4.Интуитивното познание: сливане с процесите и Съществата на духовния свят.

В основното си произведение „Въведение в Тайната наука“ Щайнер добавя:

5. Познание за връзките между Микрокосмоса и Макрокосмоса.

6. Единение с Макрокосмоса.

7. Цялостно изживяване на нашите опитности като основно настроение на душата.

*27.Имагинативното познание представлява първата степен на свръхсетивното познание и е свързано с възприемането на съзнателно пораждани вътрешни образи, които следва да бъдат различавани от зрителните сетивни измами (афектогенни илюзии, парейдолии, халюцинации, псевдохалюцинации, рецидиви на атавистично ясновидство и др.)

*28.Според духовно-научните изследвания на Р. Щайнер, през средата на 13 век настъпва един кратък период, през който дори и най-големите посветени изгубват достъпа до духовния свят и се ограничават до това, което може да бъде постигнато чрез спомените. Този период, свързан със „затъмнение“ на духовните светове, е бил необходим като подготовка за следващата интелектуалистична епоха. Точно тогава става и посвещението на Кристиан Розенкройц (1378-1484). „Тази индивидуалност вече беше инкарнирана по времето, когато се извърши Мистерията на

Голгота. През следващите си инкарнации, подготвяйки се за своята мисия, тя разви един душевен живот, изпълнен с копнеж и всеотдайност към Бога. „Посвещението се извършва в „едно място от Европа, за което все още не трябва да се говори“; то протича сред един „колегиум от 12 индивидуалности“, които са представители на цялата атлантска и следатлантска мъдрост. Върхната точка на посвещението се изразява в един вид повторение на Събитието от Дамаск"... „В продължение на няколко седмици тринадесетият възпроизвежда цялата мъдрост, която той е получил от 12-те, обаче в съвършено нова форма. Тази форма беше дадена сякаш от самия Христос." ... „Тринадесетият умря сравнително млад, а 12-те посветиха живота си на задачата да запазят в имажинации всичко онова, което им откри тринадесетият." ... „Етерното тяло на Кристиан Розенкройц остава съхранено и впоследствие пронизва етерното тяло на 13-ия, който продължава да се инкарнира. В екзотеричен смисъл тази инкарнация се отбелязва като Кристиан Розенкройц, а в езотеричен смисъл с това име се свързва и предишната инкарнация.... След завръщането на тази индивидуалност от Ориента, започва същинската работа на розенкройцерите; това са най-напредналите ученици, които той събира около себе си... Важно е да се отбележи, че носителят на тази инспирация никога не е трябвало да бъде посочван външно, за да бъдат избегнати както фанатичното преклонение, така и астралните атаки. Едва след 100 години е можело да се говори за неговата инкарнация. Една от тези инкарнации е била тази на граф фон Сен-Жермен... Днес (1911 г.) той отново е инкарниран."

*29.Четири мистерийни драми (Събр. Съч. №14)

I. Портата на посвещението

II. Изпитанието на душата

III. Пазачът на прага

IV. Пробуждането на душите

Написани са между 1910 и 1913; представляват сценично изобразяване на „съдбовни сблъсъци" и „душевные конфликти" в живота на конкретни личности. Премиерите им са осъществени в Мюнхен под ръководството на самия Рудолф Щайнер. Днес те са включени като редовни представления в Гьотеанума, Дорнах.

Нередактираният им български превод, дело на Димо Р. Даскалов, е на разположение в библиотеките на Антропософските Дружества.

*30.Теософското Общество е основано от Елена Петровна Блаватска (1831-1891) и Хенри Олкот (1832-1907) в Ню Йорк. Първоначално то се занимава със спиритически феномени като постепенно попада под индийско влияние и премества своя център в Адиар.

През 1902 Р. Щайнер е избран за генерален секретар на Немската секция на Теософското Общество, като още в самото начало той заявява, че ще се ръководи единствено от резултатите на собствените си духовно-научни изследвания.

От 1907 президент на Теософското Общество става Ани Безант, която застъпва гледището, че всички религии имат еднаква стойност. При цялото си уважение към различните религии, Р. Щайнер непрекъснато утвърждава своята теза за „Новото идване на Христос в етерния свят, за Христовия импулс и Мистерията на Голгота като „централно събитие“ от планетарната и общочовешката еволюция."

Рудолф Щайнер черпи своите познания за Христос - както той сам изтъква - не от Евангелията, а чрез своите непосредствени проучвания в духовния свят. Според тях „новото идване на Христос", или „второто пришествие", както го наричат Евангелията, представлява един грандиозен космически процес, който вече се разиграва в етерното тяло на Земята. Броят на хората, които имат своята среща с „етерния Христос" непрекъснато ще нараства. По данните на Р. Щайнер този космически процес е започнал още през първото десетилетие на 20 век.

През 1912/1913 по-голямата част от членовете на Немската секция на Теософското Общество подкрепят възгледите на Рудолф Щайнер и така се стига до разрива с Теософското Общество и до създаването на Антропософското Общество. Някои подробности от този конфликт са посочени от Мария Щайнер в предговора към „Христос и човешката душа" (Събр. съч. 155).

В своите „Студии върху биографията и жизненото дело на Рудолф Щайнер, Емил Бок пише: „Ембрионалният период от своя живот Антропософското Общество прекара в рамките на Теософското Общество. Специалната задача на Антропософското Общество през този период беше да противопостави на древната източна мъдрост не друго, а самата квинтесенция на европейската цивилизация, чиято средишна точка представлява „Мистерията на Голгота".

*31. Антропософското Движение има своите първоизточници в духовния свят, а своите проявления - тук на Земята. Антропософското Общество е неговата видима структура, включваща Ръководство, представителство и членове, обединени около свободно поетата грижа и отговорност за опазване на онова, което Р. Щайнер нарича „антропософски импулс".

Първото Антропософско Общество е основано през 1913 в Берлин, където на 3 февруари се провежда първото му Общо Събрание. По-късно, на Коледното Събрание от 24 Декември 1923 до 1 Януари 1924 в Дорнах, Швейцария, се учредява Единното Антропософско Общество, в чието

Ръководство влизат д-р Рудолф Щайнер - председател, Алберт Шефен, д-р Ита Вегман, Мария Щайнер, д-р Елизабет Вреде и д-р Гюнтер Вахсмут. От този момент Антропософското Движение и Антропософското Общество стават едно цяло.

Както е записано в „Принципите“ на Единното Антропософско Общество, неговите основатели са убедени, че „днес съществува една действителна, разработвана от много години и в основните си части вече легализирана наука за духовния свят, като в същото време нашата цивилизация е лишена от едно истинско и грижливо подпомагане на тази наука. Антропософското Общество ще се опита да изпълни задачата си, като постави в центъра на своите усилия именно развитието на антропософската Наука за Духа и произтичащите от нея: братство в социалния живот, подем в моралния, религиозен, творчески и изобщо в цялостния духовен живот на човешкото същество“.

„Антропософското Общество е не тайно, а отворено за всички. Негов член може да бъде всеки, независимо от своята националност, обществено положение и религия, стига да вижда в съществуването на една институция, каквато е Свободната Школа за Духовна Наука в Гьотеанума, Дорнах, нещо естествено и необходимо. Антропософското Общество не допуска каквото и да е вид сектантство. Политиката не влиза в кръга на неговите задачи.“

Членовете на Антропософското Общество могат да се обединят в малки или големи групи (Дружества), като условие за това е поне седем от учредителите на Антропософското Дружество да са вече членове на Единното Антропософско Общество. Названието „антропософско“ изисква предварително одобрение и съгласие от Ръководството в Гьотеанума. Понеже засега не съществува Национално (Българско) Антропософско Общество, както е в почти всички европейски държави, Антропософските Дружества у нас са причислени направо към Гьотеанума в Дорнах. В България Антропософските Дружества са официално регистрирани по чл. 134 от ЗЛС. Тяхната дейност е регламентирана според устава на Единното Антропософско Общество, чието представителство се намира в Дорнах, Швейцария (Allegemeine Anthroposophische Gesellschaft, Postfach, CH-4143 Dornach). Библиотеките на Антропософските Дружества разполагат с голяма част от събраните съчинения на Рудолф Щайнер (на немски, български, руски и английски), с произведения на видни антропософски автори, както и с антропософска периодика.

От окултна гледна точка, произходът, целите и задачите на Антропософското Движение и на Антропософското Общество са осветлени в „Езотерични изследвания на кармическите връзки“ (Събр. Съч. №235-

№240), чиито български преводи - дело на Димо Р. Даскалов - се съхраняват и са на разположение на Антропософските Дружества.

Антропософско Дружество „Рудолф Щайнер“
Стара Загора 6000 ул. „Отец Паисий“ №87 Б ет. 6
тел. 042/5-97-94

Антропософско Дружество „Михаил“
София 1000

ул. „Цар Симеон“ 55, тел. 02/983-11-44

Антропософско Дружество „Рудолф Щайнер“
София 1336

ж.к. „Люлин“, бл. 611, вх. Г, ап. 91, тел. 02/24-62-91

Антропософско Дружество „Изис - София“
София 1463 п.к.152

Антропософско Дружество „Антропос - София“

Стара Загора 6003, клон 3, ПК 280

Асоциация за антропософска медицина

София 1309

район „Илинден“, ж.к. „Св. Троица“, бл. 376-Д, ап. 101

*32.Гьотеанумът е съвременен мистериен център, изграден по проект на Рудолф Щайнер в Дорнах, Швейцария, южно от Базел. Името „Гьотеанум“ идва не само от преклонението на Щайнер към Гьоте, чието творчество е обект на първите му научни разработки, но и поради обстоятелството, че Щайнеровият светоглед е органически свързан с Гьотевия път на познание.

Според първоначалния замисъл на някои от изтъкнатите членове на Антропософското Общество, Гьотеанумът е трябвало да бъде построен в Мюнхен. По-късно решението се променя и на 20 Септември 1913 - след като зъболекарят Емил Гросхайнц дарява на Антропософското Общество голям парцел земя край Дорнах - Щайнер поставя основния камък на строежа, който в основната си част е изграден от дърво. През нощта на 31 Декември 1922 Гьотеанумът изгаря до основи.

През Март 1924 в продължение на три дни Р.Щайнер подготвя пластилинов модел на Втория Гьотеанум в мащаб 1:100. Тържественото откриване става през 1928. Сградата е построена изцяло от бетон, който за времето си е почти непознат строителен материал. Органично-пластичните форми както на Първия, така и на Втория Гьотеанум не са израз на архитектурно въображение, а са непосредствено извлечени от свръх чувствения свят, също както и самото антропософско познание. Оттогава

Гьотеанумът е седалище на Единното Антропософско Общество и Свободната Школа за Духовна наука.

По-късно с израза гьотеанизъм Рудолф Щайнер обозначава характерния Гьотев път на познание и неговата творческа продуктивност. Гьотеанизмът е пълна противоположност на постулатите, формулирани от Емануел Кант. От една страна гьотеанизмът е опазване, а от друга - продължение на Гьотевото дело. В този смисъл, Рудолф Щайнер не само получава един вид наследство, но към него той прибавя нови принципи за изучаване на свръхсетивния свят, за който Гьоте е имал само далечно предчувствие. „Историческият Гьоте може би щеше да ги отхвърли, но" - както казва Рудолф Щайнер - „по-вероятно е, че пребиваващата в духовния свят индивидуалност на Гьоте, би се съгласила с тях."